

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI**

İRTİKAP SUÇU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBUBEKİR ASLAN

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAİL DURSUN

**YALOVA
TEMMUZ 2023**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

İRTİKAP SUÇU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBUBEKİR ASLAN
197211015

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAİL DURSUN

YALOVA
TEMMUZ 2023

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım “İrtikap Suçu” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Ebubekir ASLAN

ÖNSÖZ

Çalışmamızda Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 250. Maddesinde düzenlenen İrtikap suçu dört bölüm altında incelenmiştir. İlk bölüm altında irtikap suçu ile ilgili genel açıklamalar yapıldıktan sonra, irtikap suçunun daha iyi anlaşılabilmesi için bilinmesi gereken önemli kavramlar incelendikten sonra söz konusu suçun ihdası ile korunmak istenen hukuki değer açıklanmış ve akabinde söz konusu suç ile benzer suçlar irdelenerek mukayese edilmiştir. İkinci bölüm altında irtikap suçu genel suç teorisi kapsamında ele alınmıştır. Üçüncü bölüm altında suçun özel görünüm şekilleri ele alınmış ve dördüncü bölüm altında ise usuli hükümler ile yaptırıma ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Tezin araştırma ve hazırlanması sürecinde yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Ar. Gör. Yasin DİNÇER, Av. Emrullah KIŞLA ve Av. Ömer Bera SAK'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez konusunun seçiminde ve yazım sürecinde yardım ve desteklerini her zaman yanımda hissettiğim danışman hocam İsmail DURSUN'a sonsuz teşekkürler.

Temmuz – 2023

Ebubekir ASLAN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL AÇIKLAMALAR, İRTİKAP SUÇU KAPSAMINDA ÖNEMLİ KAVRAMLAR, KORUNAN HUKUKİ DEĞER VE İRTİKAP SUÇU’NUN BENZER SUÇLARLA MUKAYESESİ	3
2.1. Genel Açıklamalar	3
2.2. İrtikap Suçu Kapsamında Önemli Kavramlar	4
2.2.1. Genel açıklamalar	4
2.2.3. Kamu idaresi kavramı	7
2.3. İrtikap suçu ile korunan hukuki değer	9
2.4. İrtikap Suçu’nun Benzer Suçlarla Mukayesesi	11
2.4.1. İrtikap suçu ile zimmet suçunun mukayesesi.....	11
2.4.2. İrtikap suçu ile şantaj suçunun mukayesesi	13
2.4.3. İrtikap suçu ile rüşvet suçunun mukayesesi	14
2.4.4. İrtikap suçu ile nüfuz ticareti suçunun mukayesesi	17
2.4.5. İrtikap suçunun kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf suçu ile mukayesesi.....	18
2.4.6. İrtikap suçu ile yağma suçunun mukayesesi	19
2.4.7. İrtikap suçu ile görevi kötüye kullanma suçunun mukayesesi.....	20
2.4.8. İrtikap suçu ile dolandırıcılık suçunun mukayesesi	23
3. İRTİKAP SUÇUNUN UNSURLARI	27
3.1. Genel Bilgiler	27
3.1.1. Maddi unsurlar	28
3.1.1.1. Genel açıklamalar	28
3.1.1.2. Suçun faili.....	30
3.1.1.3. Mağdur.....	37
3.1.1.4. Suçun konusu.....	39
3.1.1.5. Hareket ve netice	42
3.1.1.6. İlliyet bağı.....	54

3.1.2. Manevi unsurlar	54
3.1.2.1. Genel bilgiler	54
3.1.2.2. İrtikap suçu kapsamında manevi unsur.....	56
3.1.3. Hukuka aykırılık unsuru.....	57
3.1.3.1. Genel bilgiler	57
3.1.3.2. İrtikap suçu kapsamında hukuka aykırılık.....	59
4. İRTİKAP SUÇUNUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ.....	61
4.1. Teşebbüs	61
4.1.1. Genel bilgiler	61
4.2. Gönüllü Vazgeçme ve Etkin Pişmanlık	64
4.2.1. Genel bilgiler	64
4.2.2. İrtikap suçu kapsamında gönüllü vazgeçme ve etkin pişmanlık	65
4.3. İştirak	67
4.3.1. Genel bilgiler.....	67
4.3.2. İrtikap suçu kapsamında iştirak hükümleri	68
4.4. İçtima	69
4.4.1. Genel bilgiler.....	69
4.4.2. İrtikap suçu kapsamında içtima hükümleri	70
5. USULİ HÜKÜMLER ve YAPTIRIM	75
5.1. Soruşturma ve Kovuşturma Usulü	75
5.2. Görevli Mahkeme	77
5.3. Yaptırım	77
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	79
KAYNAKLAR.....	83
ÖZGEÇMİŞ	87

KISALTMALAR LİSTESİ

A.C.M.	: Ağır Ceza Mahkemesi
A.S.C.M.	: Asliye Ceza Mahkemesi
B.A.M.	: Bölge Adliye Mahkemesi
C.	: Cilt
C.D.	: Ceza Dairesi
E.	: Esas
İÜHFM.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
R.G.	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ss.	: Sayfa Sayısı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
vd.	: ve devamı
Yrg. C. Gnl. Krl.	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

İRTİKAP SUÇU

ÖZET

Yazımızda 5237 Sayılı Yasa'nın 250. Maddesi ile unsurları ve cezai müeyyidesi belirlenen irtikap suçu dört ana başlık altında incelenmiştir. İlk başlık altında irtikap suçu ile ilgili genel açıklamalar yapıldıktan sonra, irtikap suçunun daha iyi anlaşılabilmesi için bilinmesi gereken önemli kavramlar incelenmiş ve akabinde kanun maddesinde bahsedilen eylemlerin cezalandırılarak korunması hedeflenen hukuki değerler açıklanmıştır. İkinci başlık altında irtikap suçu genel suç teorisi kapsamında ele alınmıştır. Üçüncü başlık altında suçun özel görünüm şekilleri ele alınmış ve dördüncü başlık altında ise usuli hükümlere yer verilmiştir.

Mezkûr maddede düzenlenen suç incelenirken, 765 sayılı kanun dönemindeki düzenlemelere de yer verilerek karşılaştırmalar yapılmıştır.

İrtikap suçunun daha iyi anlaşılabilmesi için irtikap suçu ile benzer nitelikte olan suçların benzer ve farklı nitelikleri göz önüne alınarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

İrtikap suçu, çalışmamız kapsamında genel suç teorisi kapsamında ele alınarak değerlendirilmiş ve suçun unsurları kapsamında irdelenmiştir.

İrtikap suçu ile ilgili olarak usul hukuku ile ilgili mevzuat da göz önüne alınarak soruşturma ve kovuşturma usulleri bu kanun maddeleri kapsamında ele alınmıştır.

Özetle, 5237 sayılı kanun kapsamında düzenlenen irtikap suçu; kanun maddesinde yapılan değişiklikler, kanun maddesinde açıklanmayıp doktrin ve uygulamaya bırakılan hususlar ve mülga kanun ile mevcut düzenleme arasındaki farklılıklar ve benzerlikler de göz önüne alınarak kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İrtikap suçu, Türk Ceza Kanunu, Kamu görevlisi

THE CRIME OF EXTORTION

ABSTRACT

In this study, the crime of extortion regulated in Article 250 of the Turkish Penal Code has been examined under four main headings. After making general explanations about the crime of extortion under the first chapter, the important concepts that need to be known to better understand the crime of extortion are examined and then the legal value that is desired to be protected by the creation of the crime in question is explained. Under the second chapter, the crime of extortion is discussed within the scope of the general crime theory. Under the third chapter, the special aspects of the crime are discussed, and under the fourth title, procedural provisions are included.

While examining the crime of extortion regulated in Article 250 of the Turkish Penal Code, comparisons were made by including the regulations in the period of Law No. 765.

In order to better understand the crime of extortion, evaluations were made by taking into account the similar and different characteristics of crimes with a similar nature to the crime of extortion.

the crime of extortion has been evaluated within the scope of the general crime theory within the scope of our study and examined within the scope of the elements of the crime.

Considering the legislation on procedural law regarding the crime of extortion, investigation and prosecution procedures are handled within the scope of these law articles.

In summary, the crime of extortion is regulated under Law No. 5237; the amendments made in the article of the law have been written by taking into account the differences and similarities between the abolished law no.765.m

Keywords: The crime of extortion, Turkish penal code, Public official

1. GİRİŞ

İrtikap suçu ile devlet kamu tüzel kişiliği bünyesinde idari iş ve işlemleri yerine getiren kamu görevlilerinin gerçekleştirmiş olduğu bazı eylemler cezai müeyyide altına alınmıştır. Kural olarak kamu görevlilerinin tarafsız ve kurallara uygun olarak iş ve işlemleri yapmaları gerekmektedir. Ancak kamu görevlileri tarafından her zaman hukuka uygun olarak gerekli iş ve işlemler yapılmamakta ve bazı durumlarda hukuka aykırı eylemleri gerçekleştiren şahıslara yönelik olarak uygulanan idari yaptırımların yanında şahısların cezai sorumluluğu da söz konusu olabilmektedir. Söz konusu suçun ihdası ile hem kamu görevlisi tarafından zarara uğratılan mağdurun hem de kamu idaresine olan güvenin korunması amaçlanmıştır.

Haberlerde de zaman zaman yer aldığı üzere bazı okullarda öğrencilerin okula kaydı için idareciler tarafından kayıt parası adı altında şahıslardan para veya başka şeyler talep edilmesi ile bazı hekimler tarafından ameliyat öncesi bıçak parası talep edilmesi söz konusu suç kapsamında değerlendirme konusu olabilecektir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, bazı kamu görevlilerinin gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin kurumda çalışan tüm kamu görevlilerine teşmil edilmesi hakkaniyete uygun değildir. Unutulmamalıdır ki şahısların gerçekleştirmiş olduğu suç teşkil eden eylemlerden dolayı cezai sorumlulukları şahsi nitelikte olacaktır.

Günümüzde şahıslar ellerinde bulunan cep telefonları ile kolaylıkla gerekli mercilere şikâyetle bulunarak suç teşkil edecek eylemleri gerçekleştirecek olan kamu görevlilerinin önüne geçebilmektedir. Böylelikle denetimin önemi ortaya çıkmakta ve insanlar kendilerinin haklarına yönelik bir ihlal gerçekleşeceği takdirde hızlı bir şekilde söz konusu denetim mekanizmalarını harekete geçirerek haksızlığa engel olabilmektedir. Böylelikle söz konusu eylemlerin toplum içerisinde yaygınlaşmasının önüne geçilebilmektedir. Ayrıca söz konusu hususlar hukuk bilgisine sahip kişiler tarafından somut olaylar çerçevesinde ekranlarda açıklandığı takdirde kişilerde söz konusu eylemlere ilişkin bilinç oluşmakta ve bu tarz eylemlere maruz kalan kişiler kolaylıkla ve hızlı bir şekilde gerekli mercilere şikayetini iletebilmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere söz konusu eylemlerin okula çocuğunun kaydını yaptıracak olan kişiden ameliyat edilecek olan kişiye kadar herkese yönelik olarak gerçekleştirilebilecek nitelikte olması söz konusu suçun önemini ortaya koymaktadır. Biz de bu öneme binaen söz konusu suçun daha iyi anlaşılabilmesi ve toplumda söz

konusu suça ilişkin bilinç oluşturarak kamu görevlilerinin suç konusu olabilecek eylemlerinin yaygınlaşmasını önlemek amacıyla irtikap suçunu benzer suçlar ile mukayesesini de yaparak inceleyeceğiz.

Çalışmamızda 5237 Sayılı Yasa'nın 250. maddesi ile unsurları ve cezai müeyyidesi belirlenen irtikap suçu dört ana başlık altında incelenmiştir. İlk başlık altında irtikap suçu ile ilgili genel açıklamalar yapıldıktan sonra irtikap suçunun daha iyi anlaşılabilmesi için bilinmesi gereken önemli kavramlar incelenip kanun maddesinde bahsedilen eylemlerin cezalandırılarak korunması hedeflenen hukuki değerler açıklanmış ve söz konusu suç ile benzer suçlar irdelenerek mukayese edilmiştir. Kamu görevlisi kavramı da her ne kadar önemli kavramlar içerisinde değerlendirilse dahi suçun maddi unsurları başlığının alt başlığı olan fail kısmında incelenmiştir. İkinci başlık altında irtikap suçu genel suç teorisi kapsamında ele alınmıştır. Üçüncü başlık altında suçun özel görünüm şekilleri ele alınmış ve dördüncü başlık altında ise usulü hükümler ile müeyyideye ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. İrtikap suçu incelenirken alt başlıklarda öncelikle genel hükümler açıklanmış akabinde örnekler ve yargı kararları da yer yer baz alınarak irtikap suçu kapsamında söz konusu başlıklar ele alınmıştır. En son kısımda ise, sonuç başlığı altında ele alınan suç ile ilgili önemli görülen kısımlar ile suçun incelenmesinde edinilen şahsi görüşler belirtilmiştir.

2. GENEL AÇIKLAMALAR, İRTİKAP SUÇU KAPSAMINDA ÖNEMLİ KAVRAMLAR, KORUNAN HUKUKİ DEĞER VE İRTİKAP SUÇU’NUN BENZER SUÇLARLA MUKAYESESİ

2.1. Genel Açıklamalar

İrtikap suçu, 5237¹ sayılı yasanın ikinci kitabının “Mille ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler” başlıklı dördüncü kısmının “Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar” başlıklı birinci bölümünün “İrtikap” başlıklı 250. maddesinde düzenlenmiştir². Madde metni şu şekildedir:

“(1) Görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatle bulunulmasına bir kimseyi icbar eden kamu görevlisi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması halinde, icbarın varlığı kabul edilir.

(2) Görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla, kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatle bulunulmasına bir kimseyi ikna eden kamu görevlisi, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) İkinci fıkrada tanımlanan suçun kişinin hatasından yararlanarak işlenmiş olması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) İrtikap edilen menfaatin değeri ve mağdurun ekonomik durumu göz önünde bulundurularak, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.”

02/07/2012 tarihli ve 6352 sayılı kanunla maddenin birinci fıkrasına son cümle eklenmiş ve dördüncü fıkra maddeye ilave edilmiştir.

İcbar suretiyle irtikap suçunda ikrah unsuru olup, suçun diğer hallerindeki hile ve hatadan yararlanma unsurlarından çok daha ağır haksızlık tipini oluşturduğundan

¹ 26/09/2004 tarih ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Resmî Gazete, 12 Ekim 2004, Sayı: 25611

² Özbek Özer Veli, Bacaksız Pınar, Doğan Koray, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s.1093.

dolayı, diğer iki olasılığa göre daha ağır bir şekilde yaptırıma bağlanmıştır³.

İrtikap Suçu, 765⁴ sayılı TCK'nın ikinci kitabının “Devlet İdaresi Aleyhinde İşlenen Cürümler” başlıklı üçüncü babının ikinci faslında “İrtikap” başlıklı 209. maddede düzenlenmiştir⁵. Ayrıca mülga 765 sayılı TCK'nın 219. Maddesinde irtikap suçu bakımından tatbik edilebilecek hükümler bulunmaktadır⁶.

“İrtikap” kelimesi Arapça kökenlidir. Sözlükte; “*kötü bir iş işleme, yiyicilik, rüşvet yeme⁷, yalan söyleme, hile yapma⁸*” anlamlarına gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğünde ise; “*menfaat sağlama⁹*” olarak irtikap kelimesinin anlamına yer verilmiştir.

2.2. İrtikap Suçu Kapsamında Önemli Kavramlar

2.2.1. Genel açıklamalar

İrtikap suçunu suçun genel teorisi kapsamında ve korunan hukuki değer bakımından incelemeye başlamadan önce, kanun maddesinde belirtilen ve suçun unsurlarının oluşumunu sağlayan icbar, ikna ve hata kavramları ile kamu idaresi kavramı üzerinde genel bir bilginin suçun incelemesine geçilmeden önce ön bilgi sadedinde yer almasının suçun unsurlarını ve korunan hukuki değeri anlama bakımından daha

³Sarıtaş Erkan, İcbar Suretiyle İrtikap Suçu (TCK m. 250/1), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:71, S:2, 2022, s.701.

⁴ 01.03.1926 Tarihli ve 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Resmî Gazete, 13 Mart 1926, Sayı: 320

⁵ 765 Sayılı TCK'nın 209. maddesi: “(1) Memuriyet sıfatını veya görevini kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına haksız olarak para verilmesine veya sair menfaatler sağlanmasına veya bu yolda vaatle bulunulmasına, bir kimseyi icbar eden memura altı yıldan az olmamak üzere ağır hapis cezası verilir.(2) Yukarıdaki fıkra yazılı cürüm, ikna suretiyle işlenirse faile dört yıldan altı yıla kadar ağır hapis cezası verilir.(3)Memur Kanunen almaması gereken bir şeyi diğerinin hatasından yararlanarak almış bulunursa iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.”

⁶ 765 Sayılı TCK'nın 219. maddesi: “(1)202 ila 218 inci maddelerde yazılı suçların emir ve idare yetkisine sahip olanlar ile hâkim ve savcılar tarafından işlenmesi halinde verilecek cezalar yarısı oranında artırılarak hükmolunur. (2) Mahkemeler ile adalet dairelerinde veya sair resmi dairelerde kendilerine kanuni bir görev verilen veya 211 inci maddede gösterilen kişilerin rüşvet fiilleri, kesin yargı hükmüne tesir etmiş ise failer hakkında birinci fıkra hükmü uygulanır. (3) 202 ila 218 inci maddelerde yer alan cürümler dolayısıyla alınan veya verilen rüşvet veya yararın değeri hafif olduğu takdirde verilecek cezanın yarısı, pek hafif olduğu takdirde üçte ikisi indirilir. (4) Bu Kanunun 202, 205, 208, 209, 212, 213, 214, 216, 218 ve 219 uncu maddeleriyle mahkûm olanlara aynı zamanda memuriyetten müebbeten mahrumiyet cezası da verilir.”

⁷ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi, Ankara, 1988, s. 536.

⁸ TDK Türkçe Sözlük, C.1, İstanbul, 1992, s. 717.

⁹ <https://sozluk.adalet.gov.tr/irtikap> (E.T. 15.01.2023)

faydalı olacağı düşünül­düğünden söz konusu kavramlar ile ilgili açıklama yapılacaktır.

2.2.2. İcbar, ikna ve hata kavramları

Kanun maddesinde açıkça ifade edildiği üzere, irtikap suçu; icbar suretiyle (TCK m. 250/1), ikna suretiyle (TCK m. 250/2) ve hatadan yararlanmak suretiyle (TCK m. 250/3) olmak üzere üç biçimde işlenebilmektedir. Bu kısımda icbar, hile ve hata kavramlarının sözlükteki manaları ile kısaca irtikap suçu kapsamında hukuki manalarına ilişkin değerlendirmelerde bulunulacaktır.

a) İcbar Kavramı

İcbar, Arapça kökenli bir kelimedir. İcbar kelimesi Sözlükte “*zorlama, zorunda bırakma, birine istemediği işi zorla yaptırmak*”¹⁰ anlamlarına gelmektedir. İcbar suretiyle irtikap suçu kapsamında icbar kavramı, mağdurun iradesinin manevi olarak etkilene­rek, rızası hilafına yarar sağlamaya mecbur tutulmasını ifade etmektedir. Ancak söz konusu cebrin de mağduru baskı altında bırakma bakımından elverişli olması gerekmektedir¹¹. İcbar suretiyle irtikap suçunda kastedilen cebir, manevi cebirdir¹². Maddi cebir söz konusu olduğu takdirde irtikap suçu değil yağma suçunun kanuni tanımında belirtilen diğer unsurları da oluştuğu takdir de yağma suçunun oluşup oluşmadığı değerlendirme konusu olacaktır¹³. TCK’nın 250. Maddesinin 1. fıkrasının 2. Cümlesinde irtikap suçu kapsamında icbarın bulunduğu durum şöyle belirtilmiştir: “*Kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması halinde, icbarın varlığı kabul edilir.*”

Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun (Yrg. C. Gnl. Krl.) 30/03/2010 tarihli İlamında¹⁴,

¹⁰ TDK Türkçe Sözlük, C.1, İstanbul, 1992, s. 672

¹¹ Arı Ahmet, “İrtikap Suçu”, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku ABD Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2010, s.41

¹² Türkiye Adalet Akademisi, Ceza Muhakemesinde Toplanması Gereken Deliller, ARCS Dijital Ofset Matbaacılık, Ankara, 2020, s.912-913; Meran Necati, Zimmet Rüşvet-İrtikap ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s.240.

¹³ Arslantürk Mustafa, Zimmet, İrtikap, Rüşvet İle Görevi Kötüye Kullanma, Direnme, Görevli ve Görev Suçları, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s.209; Soyaslan Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 13. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 715.

¹⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun (Yrg. C. Gnl. Krl.) 30/03/2010 Tarihli, 2009/5-167 E. ve 2010/70 K. Sayılı İlâmı, (UYAP E.T. 10.05.2023)

Yargıtay 5. Ceza Dairesince 06.07.2007 tarih ve 5050-9646 sayı ile, irtikap suçunda kamu görevlisinin görev alanına ilişkin bir hususta görev veya sıfatını kötüye kullanmak suretiyle bir kişiyi kendisi veya başkasına yarar sağlamaya icbar veya ikna etmesi durumunda oluşacağını belirtmiş olduğunu ve kamu görevlisinin görev ve yetki alanına ilişkin olarak bir işi yaparken veya yapabilecek konumda iken yarar sağlaması, icbarın ciddi olması yani sanığın isteklerinin söz konusu isteğin kanuna aykırı olduğunun farkında olan mağdurun söz konusu baskının etkisinden kurtulamayacak durumda olması neticesinde sanığa yarar sağlamasının gerektiğinin belirtildiğini ifade etmiştir.

Yargıtay 5. C.D.’nin (Ceza Dairesi) 22/12/2022 tarihli ilamında¹⁵ da, mağdura yönelik olarak direkt veya dolaylı olarak gerçekleştirilen manevi cebrin belli bir yoğunluğa ulaşması gerektiğini, mağdurun kendisine yöneltilen manevi cebrin etkisinden kolaylıkla kurtulma olanağının olmaması gerektiğini belirtmiştir¹⁶.

b) İkna Kavramı

İkna, Arapça kökenli bir kelimedir. İkna kelimesi sözlükte “*kani kılma, razı etme, edilme, kandırma, kandırılma, inandırma, inandırılma*”¹⁷ anlamlarına gelmektedir. İkna suretiyle irtikap suçunda ikna kavramından anlaşılması gereken, kamu görevlisinin görevinden dolayı şahısların kendisine duymuş olduğu güveni yalan, desise ve hile gibi araçları kullanarak kötüye kullanmak suretiyle şahısların kanunen sağlaması gerekmeyen bir yararı kanunen sağlamaları gerekiyormuş gibi inandırılmalarıdır¹⁸. Burada kamu görevlisinin aktif bir durumda olması söz konusudur. İkna suretiyle irtikap suçunun icrai olarak gerçekleştirileceği TCK’nın 250. maddesinin gerekçesinin son kısmında açıkça belirtilmiştir¹⁹.

c) Hata Kavramı

Hata kelimesi sözlükte; “*yanlış, yanlışlık, yanlış, istemeyerek ve bilmeyerek yapılan*

¹⁵ Yargıtay 5. C.D. (Ceza Dairesi)’nin 2022/4688 E. , 2022/14771 K. ve 22/12/2022 tarihli ilamı, (UYAP E.T. 13.05.2023)

¹⁶ Türkiye Adalet Akademisi, Ceza Muhakemesinde Toplanması Gereken Deliller, ARCS Dijital Ofset Matbaacılık, ANKARA, 2020, s.915-916.

¹⁷ Devellioğlu, s.507.

¹⁸ Turabi Selami, İrtikap Suçları, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009, s.69.

¹⁹ <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=24110&pkanunnumarasi=5237> (E.T. 15.01.2023)

yanlış”²⁰ anlamlarına gelmektedir. Hukuki anlamda ve hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçunda hata kelimesi şu şekilde tanımlanmıştır; “*Hakikate uygun olmayan ve fakat hata eden kimsece kati surette, yani tereddütsüz hakikat olarak kabul edilen bir fiildir*”²¹ İrtikap suçu kapsamında hatadan yararlanmak suretiyle irtikap şöyle ifade edilebilir, kamu görevlisi tarafından, karşı taraf tarafından hata yapıldığının anlaşılmasına rağmen, pasif durumda kalarak, karşı tarafın yanılarak sağladığı veya vaatte bulunduğu yararın kamu görevlisi tarafından iktisap edilmesi ve iade edilmemesi halidir. Mağdur tarafından yapılan hatada kamu görevlisi olan fail aktif durumda olmayıp²², pasif durumda kalarak mağdurun hatasından yararlanmaktadır²³. Aktif olarak mağdura yönelik olarak kamu görevlisi olan failin eylem gerçekleştirdiği takdirde ikna eylemi söz konusu olacağından dolayı icrai hareketle ikna suretiyle irtikap suçunun değerlendirilmesi gerekecektir. Bu husus TCK’nın 250. maddesinin gerekçesinin son kısmında açıkça belirtilmiş ve söz konusu kanun maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında belirtilen eylemlerin ayrı ayrı suçları oluşturmayıp ikna suretiyle irtikap suçunun icrai ve ihmali²⁴ nitelikte işleniş biçimlerini oluşturduğunu belirtilmiştir²⁵. Ancak irtikap suçunun üç farklı biçimde düzenlenip ayrı ayrı suçları oluşturduğuna dair de doktrinde görüşler bulunmaktadır²⁶.

2.2.3. Kamu idaresi kavramı

İnsan yaratılışı gereği tek başına değil toplum halinde yaşayabilen bir varlıktır. İlk olarak insan gözlerini toplumun temelini oluşturan bir aile içerisinde açar. İlerleyen süreçte insanın ortaya çıkan diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için aile dışında başka bireylerle de iletişim kurması gerekir. Bu çerçevede bir araya gelen insanlar da

²⁰ TDK Türkçe Sözlük, Cilt 1, İstanbul, 1992, s.617.

²¹ Türk Hukuk Kurumu, Türk Hukuk Lugatı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991, s.120.

²² Arslantürk, s.214.

²³ Koca Mahmut, Üzülmaz İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 944.

²⁴ Artuk Emin Mehmet, Gökçen Ahmet, Gerekçeli Ceza Kanunları, 17. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s.293.

²⁵ <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=24110&pkanunnumarasi=5237> (E.T. 15.01.2023)

²⁶ Gökcan Tahsin Hasan, Artuç Mustafa, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Serhi, C.5, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 8390.

toplumu oluřtururlar²⁷.

İnsanların birbirleriyle olan iletişimleri sırasında ortaya çıkabilecek sorunların/problemlerin çıkış yolunun sağlanması bakımından bir otoritenin olması gerekmektedir. Geçmişten günümüze kadar birçok aşamalardan geçerek messeseleşen/kurumlaşan bu otoriteye günümüzde devlet denmektedir²⁸. Bir başka ifadeyle, birlikte yaşamak zorunda olan insanların bir araya gelerek oluşturduğu toplumda, düzenin korunması amacıyla devlet tarafından ortaya konulan kurallara uygun davranılması gerekmektedir. Aksi takdirde düzeni ihlal edenler gerekli yaptırımlara tabi olacaklardır.

Tarih boyunca bireyin hak ve çıkarlarının teminini ile birlikte toplumun ortak menfaatlerinin de ilerlemesini temin etmek de devletin en büyük ideallerinden/amaçlarından biri olagelmiřtir²⁹. Nitekim 5237 sayılı yasanın “Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler” başlıklı dördüncü kısmının “Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar” başlıklı birinci bölümde kamu idaresine karşı güveni sarsan ve işleyişini bozan hareketler yaptırım altına alınarak toplumun müşterek menfaatlerinin gelişiminin sağlanması amaçlanmıştır.

Kamu idaresi kavramı TCK’da düzenlenmemiştir. Kamu kelimesi sözlükte; “*hep, bütün, bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme*”³⁰ anlamlarına gelmektedir. İdare kelimesi de sözlükte; “yönetme, yönetim, çekip çevirme, ülke işlerinin yrtlmesi, kamuya ilişkin hizmetlerin bütünü”³¹ anlamlarına gelmektedir. Kamu idaresi kavramı ile teşkilat bakımından devlet kamu tüzel kişiliği ile diğer kamu tüzel kişileri; fonksiyon bakımından ise yasama, yürütme ve yargı erkleri bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

Mülga 765 Sayılı TCK’nda “Kamu İdaresi” kavramı değil, “Devlet İdaresi” kavramı kullanılmaktaydı. Mülga 765 sayılı kanunda “Devlet İdaresi” kavramı ile ilgili bir tanım mevcut değildi. “Devlet idaresi” kavramı yetersiz kaldığından dolayı bu eksiklik

²⁷ Kayar İsmail, zlmez İlhan, Hukukun Temel Kavramları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 201 s. 25

²⁸ ağlayan Ramazan, İdare Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 28-29

²⁹ Yarsuvat Duygun, Devlet İdaresi Aleyhine İşlenen Cürümlerin Genel Prensipleri, İÜHFM, C.XXX, S.3-4, 1964, s.665

³⁰ TDK Türkçe Sözlük, C.1, s.775.

³¹ TDK Türkçe Sözlük, C.1, s.680.

765 sayılı yasanın 279. maddesinde belirtilen memur tanımıyla kapatılıyordu³². “Devlet İdaresi” kavramı yerine “kamu idaresi” kavramı kullanılarak kavram karışıklığının önüne geçilmiştir.

2.3. İrtikap suçu ile korunan hukuki değer

Günümüzde ceza hukukunun amaçlarından birinin de toplum yaşamı bakımından önemli olan değerleri korumak olduğu izahtan varestedir.³³ Bahsedilen değerler korunan hukuki değeri oluşturmaktadır. Söz konusu menfaatleri ihlal edici davranışlar tanımlanarak, cezai müeyyide ile yaptırım altına alınmaktadır.

Tanımlanan fiiller suç olarak isimlendirilmektedir. Bir başka ifadeyle tanımlanan suç oluşturulan fiiller yaptırım altına alınarak bir veya birden fazla hukuki değer bakımından koruma sağlanmaktadır. Söz konusu fiilleri işleyerek bu hukuki değeri ihlal edenler cezai müeyyideye tabi tutulurlar. Böylelikle ihlallerin önüne geçerek, hukuki değerler korunmaktadır.

765 sayılı yasanın 209. Maddesinde 3679 sayılı yasanın 4. maddesi ile değişiklik yapılmış ve maddenin gerekçesinde irtikap suçu ile korunan hukuki değerin halkın kamu görevlilerine karşı hissetmesi gereken güven ve inanç olduğunu ifade edilmiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun (Yrg. C. Gnl. Krl.) 18/05/1999 Tarihli, 1999/5-119 E. ve 1999/121 K. Sayılı İlamına³⁴ göre, irtikap suçunu oluşturan eylemleri gerçekleştiren faillerin cezalandırılarak korunması gereken hukuki değerin, vatandaşın devletin bünyesinde görev yapan kamu görevlilerine yönelik olarak vicdanında hissetmesi gereken şeyin güven ve inanç olduğunu ve bu haliyle bir yandan kamu görevlilerinin söz konusu olumlu özellikleri bulundurmaları neticesinde devletin yararını korumak ayrıca kamu görevlilerinin yetkilerini doğru kullanarak vatandaşa zarar verilmesinin önüne geçmek ve kamu idaresinin saygınlığının daimi olmasını sağlamak olduğunu ifade etmiştir.

Kamu görevini yerine getirmek için vazifelendirilen kamu görevlisi, bu vazife ile bir kamu hukuku yükümlülüğü görevi almaktadır. Yani bir sorumluluk üstlenmektedir.

³² Yarsuvat Duygun, “Devlet İdaresi Aleyhine İşlenen Cürümlerin Genel Prensipleri”, İÜHFİM, C:XXX, S:3-4, 1964, s.668-669.

³³ TBMM Tutanak Dergisi, 1990, S. 339, s.3.

³⁴ <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=9668#>, (Erişim tarihi: 12.04.2021)

Bu haliyle kamu görevlisi söz konusu üstlenmiş olduğu görevleri sadakatle yerine getirerek vatandaşların kamu idaresine karşı olan inançlarını sarsmamalıdır. Bu haliyle toplumun kamu idaresine olan güven duygusu ve bireylerin söz konusu iş ve işlemleri gerçekleştiren kamu görevlilerine duyması gereken itimat ve olumlu inanç korunmaktadır. Ayrıca söz konusu suç ile kamu görevlilerin görevlerinin sağladığı ayrıcalıktan faydalanarak haksız bir yarar sağlamalarının önüne geçilmekte istenmektedir. Binaenaleyh söz konusu suçun faili kamu görevlisine olumlu olarak duyulmasına ilişkin toplumdaki yararı zedelendiğinden dolayı cezalandırılmaktadır³⁵.

İrtikap suçu ile devletin ekonomik menfaatlerinin olumsuz yönde etkilenmesi değil, kamu görevlilerine sürekli olarak duyulan olumlu inancın toplumda oluşturduğu yararın zedelenmesine neden olunması cezalandırılmaktadır. Ayrıca kamu görevlilerinin yetkilerini kötüye kullanmak suretiyle şahısların mağduriyetine neden olması da söz konusu kanun maddesi ile cezai müeyyide altına alınmıştır³⁶.

İrtikap suçu ile toplumda memurlara karşı olması gereken olumlu inanç ile itimat korunmaktadır. Bu haliyle memurlarda olması gereken olumlu vasıflar ile devlete ait olan menfaatler korunmaktadır. Bununla birlikte memurların kendilerinde bulunan yetkileri kötüye kullanmak suretiyle verecekleri muhtemel zararı önlemek ve kamu idaresinin itibarsızlaşmasını önlemek amaçlanmıştır. Binaenaleyh memurların kendilerine haksız yarar sağlamaları ve bunun neticesinde bireylerin de devlete karşı olumsuz kanaat ve düşüncelerin oluşmasının engellenmesinin sağlanması amacıyla söz konusu kanun maddesi ile irtikap suçu ihdas edilmiştir³⁷.

İrtikap suçu ile korunmak istenen birden fazla değer bulunmaktadır. Genel olarak belirtmek gerekirse korunmak istenen menfaat, kamu görevlilerinin, kamusal faaliyetlerini doğru olarak yürütmelerini sağlayarak devlete ve görevlilere yönelik olarak güven/itimata duyulmasını sağlamak ve ilaveten kamu görevlileri tarafından yetkilerin kötüye kullanılmaması yani kamu görevlilerinin mevzuatlar çerçevesinde görevlerini ifa etmeleri ile bireylerin kamu görevlilerinin mevzuata aykırı olarak

³⁵ Koca, Üzülmüş, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 944.

³⁶ Artuk Emin Mehmet, Gökçen Ahmet, Alşahin Emin Mehmet, Çakır Kerim, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s.1020.

³⁷ Özzet İzgenç, İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s.12.

gerçekleştirdikleri eylemler nedeni ile zarara sokulmalarının önüne geçilmesidir³⁸.

İrtikâp suçu ile hem kamu görevlisinin görevini usulüne uygun olarak yaparak kamu idaresine güvenin korunması hem de kamu görevlisinin görevinin sağlamış olduğu güç ve üstünlükten yararlanarak kişilerin iradesini etkileyerek zarar vermesi engellemektedir³⁹.

Kanaatimizce irtikap suçu ile hem vatandaşın kamu görevlilerine olan olumlu inanç ve itimadı ile kamu idaresine olan inancın korunması⁴⁰ hem de kamu görevlilerinin yetkilerini olumsuz bir surette kullanmak suretyle bireylerin zararına olarak kendisine haksız bir yarar sağlamasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır⁴¹. Binaenaleyh söz konusu suçun ihdası ile birden fazla hukuki değerin korunması hedeflenmiştir⁴².

2.4. İrtikap Suçu’nun Benzer Suçlarla Mukayesesi

2.4.1. İrtikap suçu ile zimmet suçunun mukayesesi

5237 sayılı yasanın 247. Maddesinde zimmet suçunu oluşturan fiiller, 248. Maddesinde etkin pişmanlık hükümleri ve 249. Maddesinde ise daha az cezayı gerektiren hal düzenlenmiştir. Her iki suçta “kamu idaresinin güvenirliliğine ve işleyişine karşı suçlar” bölümünde düzenlenmiştir⁴³.

Kamu görevlisine yerine getirdiği görev nedeniyle bazı malların fiili hakimiyeti devredilebileceği gibi muhafaza etmek ile için de teslim edilmiş olan mallar olabilir. Ancak kamu görevlisi söz konusu şeyler ile ilgili olarak ancak mevzuat hükümleri gereğince eylemlerde bulunabilecektir. Binaenaleyh kamu görevlisi kendisine verilen veya muhafazası altında bulunan şeyleri mevzuata aykırı olarak kullanması veya söz

³⁸ Malkoç İsmail, Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Zimmet-İrtikap-Rüşvet-Denetim Görevinin İhmali- Yetkisiz Çıkar Sağlama Suçları, Malkoç Kitabevi, Ankara,2010, s.313.

³⁹Kanbur Nihat Mehmet, “6352 Sayılı Kanun Değişiklikleri Çerçevesinde Türk Ceza Hukukunda İrtikap Suçu (TCK m.250)”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:19, S:2, 2013, s.1180.

⁴⁰ Meran, s.238.

⁴¹ Şener Nurhan, 6352 s. K. 86. Madde Değişikliği İle İrtikap Suçu, LEGES Kamu Hukuku Dergisi, S:2, 2013, s.35; Soyaslan s.713; Gökcan, Artuç s.8389-8390; Tüysüz Fırat, İrtikap Suçu, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:1, S:2 , 2015, s.266; Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1094.

⁴² Kanbur, s. 1179

⁴³ Öztürk Sezai, Tıp Ceza Hukukunda Hekimlerin İşlediği İrtikap Suçu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tıp Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara, 2021, s.14.

konusu şeyleri kendinin veya üçüncü kişinin zimmetine geçirmesi durumu ise kanunda cezai müeyyidesi olan eylem olarak belirtilmiştir. Mesela, kamu görevlisi olan A kişisi devlet adına vergileri toplamakla mükellef bir kişi olsun, devlet dairesinde vezneye gelerek vergi borçlarını para şeklinde ödeyen şahısların ödedikleri paraları gerekli hesaba yatırmak yerine A kişisi bu paraları kendi ihtiyaçları için harcadığı takdirde söz konusu eylemi nedeniyle zimmet suçu kapsamında cezai müeyyide ile karşılaşacaktır. Burada A kişisi söz konusu paraları alıp gerekli hesaba yatırmak ile vazifelidir. Ancak görevi gereği kendisine verilen paraları kendi ihtiyacı için harcayarak üzerine atılı olan suçu işlemektedir. Ancak kamu görevlisi ödenmemesi gereken bir parayı icbar, ikna veya mağdurun hatasından yararlanmak suretiyle kendisine yarar sağlamış olsa ide bu takdir de irtikap suçunun oluşup oluşmadığı değerlendirme konusu olacaktır.

Zimmet suçunun konusunu taşınır ve taşınmaz malların hepsi oluşturmaktadır. Yani herhangi bir ayırım bulunmamaktadır. Söz konusu malların mülkiyetinin kime ait olduğunun suçun oluşumu bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan yukarıda belirtildiği üzere faile görevi kapsamında malın fiili hakimiyetinin ya da muhafaza sorumluluğunun verilmiş olmasıdır.

Zimmet suçunun da irtikap suçunun da failinin kamu görevlisi sıfatına haiz olması gerekmektedir. Zimmet suçunda mağdur irtikap suçundan farklı olarak devlet olduğunu savunan görülerde bulunmaktadır. Söz konusu eylemleri ile kamu görevlisi vatandaşın veya vatandaş olmayan başka bir şahsın devlete olan güveninin sarsılmasına neden olmaktadır⁴⁴. Yukarıdaki başlıklar altında açıklandığı üzere kanaatimizce kamu tüzel kişiliğine haiz olan devletin mağdur sıfatını alması mümkün değildir. Ancak toplumu oluşturan bireyler bir bütün olarak değerlendirildiğinde toplum mağdur sıfatına haiz olabilecekken, devlet veya kamu idaresi⁴⁵ suçtan zarar gören konumunda olabilecektir. Ayrıca her ne kadar zimmet suçunun mağdurunun farklı olduğundan bahisle değerlendirmede bulunulmuşsa da söz konusu değerlendirmenin doğru olmadığı kanaatindeyiz.

Zimmette, fail görevi ile bağlantılı olarak kendisine fiili hakimiyeti verilen devletin veya başkasının mallarını zimmete geçirmektedir. İrtikapta ise, görevinin sağladığı

⁴⁴ Turabi, s.41.

⁴⁵ Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1097.

nüfuzu veya güveni iyiye kullanmayıp olumsuz bir şekilde kullanmak suretiyle icbar, ikna veya karşı tarafın hatasından yararlanarak, kendisine veya başkasına haklı olmayan menfaat sağlamaktadır. Rızaya dayalı olarak verilen mal veya eşyaya yönelik olarak söz konusu fiillerin gerçekleştirilmesi durumunda zimmet suçundan bahsedilecektir. Ancak icbar, ikna veya hatadan yararlanmak suretiyle söz konusu fiiller gerçekleştirildiği takdirde irtikap suçunun oluşması söz konusu olacaktır. Başka bir ifadeyle irtikap suçunda mağdur tarafından sağlanmaması gerekmeyen bir yarar sağlanmakta iken, zimmet suçunda kamu görevlisine görevi gereği usulünce teslim edilen bir malın zimmete geçirilmesi söz konusudur⁴⁶.

İrtikap suçunda mağdur olan şahsın iradesinin sakatlanarak yarar sağlanması veya bu hususta vaatte bulunması sağlanmaktadır. Zimmet suçunda ise söz konusu zimmete geçirilen şeyi veren şahsın iradesinin sakatlanması söz konusu değildir. Burada şahıs zaten vermesi gereken bir şeyi usulüne uygun olarak kamu görevlisine teslim etmektedir. Daha sonrasında ise usulüne uygun olarak kamu görevlisine verilen şeyi kamu görevlisi zimmetine geçirmektedir. Binaenaleyh söz konusu iki suçun karşılaştırılması durumunda zimmet suçunda failin iradesi sakatlanmamakta ve kamu görevlisine tevzi edilen şey hukuka uygun olarak tevzi edilmektedir. Ancak irtikap suçunda mağdurun iradesinin icbar veya ikna ya da hatadan yararlanmak suretiyle sakatlanmaktadır⁴⁷.

2.4.2. İrtikap suçu ile şantaj suçunun mukayesesi

Şantaj suçu TCK'nın 107. maddesinde tanımlanmıştır. Şantaj suçunda, kişinin hak ve yükümlülüklerini kötüye kullanarak haklı olmayan bir çıkar temin etmeye uğraşması veya belli bir şeyi icra etmeye veya icra etmemeye mağduru zorlaması söz konusudur. Şantaj suçunun faili herkes olabilmektedir. İrtikap suçu ise herkes tarafından işlenemeyip ancak kamu görevlisi tarafından işlenebilecektir. Şantaj suçunun oluşması için, mağdurun zorlanması yeterli olacaktır. Mağdurun zorlanılan şeyi yapıp yapmaması söz konusu suçun oluşumu açısından önem arz etmemektedir. İrtikap suçunda ise mağdur tarafından yararın sağlanması veya bu hususta bir vaadin ortaya koyulması gerekmektedir.

⁴⁶ Meran, s.251.

⁴⁷ Avsallı Hüseyin, "Zimmet Suç" Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2006, s.180.

Şantaj suçunda fail hakkı olan ya da yükümlü olduğu bir şeyi gerçekleştireceğinden veya gerçekleştirmeyeceğinden dem vurarak mağduru bazı eylemleri gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmemeye zorlamaktadır. Ancak icbar suretiyle irtikap suçunda ise kamu görevlisinin görevinin sağlamış olduğu nüfuzu kötüye kullanarak mağdur üzerinde manevi cebir uygulamaktadır⁴⁸.

Şantaj suçunun konusunu, mağdurun fesada uğratılan iradesi oluşturmaktadır. Şantaj da bahsedilen zorlama maddi nitelikte olmadığı gibi, söz konusu zorlama tehdit suçundaki zorlama gibi de değildir. Şantaj suçuyla, kişilerin karar verme yetisinin korunması amaçlanmaktadır. Bu suçta mağdurun iradesi zorlanmaktadır. İrtikap suçunun konusunu ise, failin kendisine veya başkasına sağladığı veya sözünü aldığı yarar oluşturmaktadır⁴⁹.

2.4.3. İrtikap suçu ile rüşvet suçunun mukayesesi

Rüşvet 5237 sayılı yasanın 252. Maddesinde tanımlanmıştır. İrtikap suçu ile rüşvet suçu arasındaki farkı belirlemek özellikle, özel kişi bakımından önem taşımaktadır. İrtikap suçunda belirtildiği üzere söz konusu suçun mağdurlarından biri de failin icrai veya ihmali eylemlerine maruz kalan özel kişidir. Rüşvet suçunda ise özel kişi suçun faili konumunda durumunda olacaktır. Yani söz konusu iki suç arasındaki en önemli fark rüşvet suçunun çok failli, irtikap suçunun ise tek failli suç olmasıdır⁵⁰. Binaenaleyh iki suçta da her ne kadar özel kişi yer alıyor olsa dahi sıfatları birbirinden farklı olacaktır. Rüşvet suçu ile özel kişi olan A'nın görevi ile bir işlemi icra etmesi veya icra etmemesi direkt veya dolaylı olarak kamu görevlisi olan B kişisine veya B kişinin gösterdiği bir kişiye menfaat sağlaması ile; kamu görevlisi olan B kişinin görevi ile ilgili bir işlemi icra etmesi veya etmemesi için direkt veya dolaylı olarak kendisine veya göstereceği bir kişiye menfaat sağlaması cezalandırılmıştır. Dolaylı olarak demek suretiyle araçlar kastedilmektedir. Maddenin beşinci fıkrasında ise

⁴⁸ Uçuk Türkşad Kunthan, “Türk Ceza Hukuku’nda İrtikap Suçu”, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, İstanbul,2021, s.27

⁴⁹ İnanç Alper Zekeriya, Türk Ceza Kanunu’nda İrtikap Suçu, 12 Levha Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 62-63.

⁵⁰ Artuk Emin Mehmet, Koçyiğit Ebru Halime, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Düzenlenen Rüşvet Suçunun Benzer Suçlardan Ayrımı”, Terazi Hukuk Dergisi, C:10, S:106,2015, ss.17-18; Türkiye Adalet Akademisi,Ceza Muhakemesinde Toplanması Gereken Deliller, ARCS Dijital Ofset Matbaacılık,Ankara,2020, s.914.

rüşvet suçuna aracılık eden kişilerin nasıl cezalandırılacağı belirtilmiştir. Binaenaleyh rüşvet suçu kapsamında iki tane fail bulunmaktadır.

Söz konusu suçun daha iyi anlaşılabilmesi için somut bir olay ile örneklendireceğiz. A kişisi sevk ve idaresindeki araç ile seyir halinde ikinde trafik polisi olarak görev yapan kamu görevlisi B tarafından durdurulur. Akabinde B tarafından A'ya hız ihlali yaptığından dolayı idari yaptırımın uygulanacağı belirtilir. A ise B'ye zarf içerisinde bir miktar para uzatır. Bunun üzerine kamu görevlisi idari yaptırım uygulamadan A'nın yola devam etmesine izin verir. Burada açıkça görüleceği üzere A tarafından kendisine ceza kesilmemesi için B'ye zarf içerisinde para verilmektedir. B 'de zarf içerisindeki parayı gördükten sonra A'ya uygulayacağı idari yaptırımı uygulamamaktadır. Bu haliyle kendisine teklif edilen parayı kabul etmek suretiyle hakkı olmayan bir menfaati almaktadır. Söz konusu olayda A ve B şahıslarının rüşvet suçu kapsamında sorumlulukları söz konusu olacaktır. Olayımızda B görevi ile bağlantılı olarak idari yaptırım uygulaması gerekirken, A'nın sağlamış olduğu menfaat neticesinde A'ya idari yaptırım uygulamamıştır. Bu örnekte de açık olarak görüldüğü üzere araç sürücüsü de söz konusu rüşvet suçu kapsamında fail sıfatına haiz olacaktır. Ancak irtikap suçunda failin kamu görevlisi sıfatına haiz olması gerekecektir. Yani failin özel kişi olması mümkün olmayacaktır.

Ayrıca suç politikası da göz önüne alınarak rüşvet konusunda anlaşmanın sağlandığı ancak henüz menfaatin sağlamadığı durumlarda da rüşvet suçundan faillerin sorumlu olacağı kanun maddesinde açıkça belirtilmiştir⁵¹.

İrtikap suçu tek failli, rüşvet suçu ise çok failli bir suçtur. İrtikap suçunda menfaati temin eden suçlu değil mağdur konumunda iken, rüşvet suçunda suçlu olarak kabul edilir. Rüşvette menfaati temin eden suç işleme kastı ile söz konusu menfaati sağlarken, irtikapta, menfaati temin eden suç işleme kastı olmadan temin etmektedir. Rüşvette suç sebebi karşılıklı iken, irtikap da suçun sebebi kamu görevlisidir. İrtikapta vazifenin suiistimali menfaatin temini için bir vasıta iken, rüşvette söz konusu durum farklılık arz etmektedir. İrtikap suçu sadece kamu görevlileri tarafından işlenebilirken, rüşvet suçunu amme hizmeti görenlerde işleyebilecektir⁵².

⁵¹ İnanç, s. 43-45.

⁵² Turabi, s. 32-33.

Kamu görevlisine yarar sağlayan bireyin meşru zeminde olup olmadığı da rüşvet ile irtikap suçunun ayırımında kullanılan bir husustur. Bireyin hukuka aykırı zeminde olması onun mağdur statüsünden çıkarak rüşvet veren statüsüne gelmesinde sebep olmamaktadır. Bu kriter Yargıtay uygulamaları ile ortaya çıkmıştır. Ancak mutlak bir kriter olarak değerlendirilmemektedir. Kişi gayrimeşru zeminde olsa dahi, korunmayı gerektiren haklarının mevcut olabileceği unutulmamalıdır. Bu durumda uygulanan cebir ile irtikap suçu oluşacaktır. Yargıtay'ın da bu doğrultuda kararı mevcuttur⁵³.

Rüşvet suçunun vücut bulabilmesi için, amaçlanan şeyin kamu görevlisinin görevi kapsamında olması gerekmektedir. Kamu görevlisinin görevine girmeyen bir husus söz konusu olduğunda, nüfuz ticareti suçunun oluşabilme durumu söz konusu olacaktır. Çünkü görevi ile ilgili bir hususun olması gerektiği açıkça kanun maddesinde belirtilmiştir. Bu husus irtikap suçunda da ortaya çıkmaktadır. İrtikap suçunda da fail olan kamu görevlisi görevi ile ilgili bir husus ile ilgili olarak eylemlerini gerçekleştirmektedir.

Rüşvet suçunda iki tarafta karşılıklı olarak ve serbest iradeleri ile hukuka aykırı bir fiil üzerinde anlaşmaktadırlar. Ancak irtikap suçunda ise, tarafların ortak ve serbest iradeleri yoktur. Kamu görevlisi görevinin sağladığı güven veya nüfuzu kullanmak suretiyle gerçekleştirilen eylem sebep olmaktadır⁵⁴. Yani bu sebeplerden ötürü kamu görevlisinin üstünlüğü söz konusudur. Rüşvet suçunda kamu görevlisi olan fail yetkisini kötüye kullanmakta iken irtikap suçunda ise görevin sağladığı nüfuz veya güveni kötüye kullanmaktadır⁵⁵.

İrtikap ve rüşvet suçunda kamu idaresi zarar görmektedir. Çünkü, bu suçlar ile kamu idaresine olan güven korunmaktadır. Ancak irtikâp suçunda, cebre maruz kalan, hileye muhatap olan veya hatasından faydalanan kişi mağdur durumunda olmaktadır. Rüşvet suçunda ise, menfaat sağlayan kişi fail konumunda yer almaktadır. Yani suçun oluşumunda kamu görevlisi ile ortak iradeleri ortaya koyarak söz konusu eylemlerini gerçekleştirmektedirler.

Rüşvet suçunda taraflardan her biri müstakilen fail durumundadır. Müşterek faillik

⁵³ İnanç, s. 47- 48.

⁵⁴ Kahraman Recep, İrtikap ve Rüşvet Suçları Bakımından İcbar Karinesinin Ceza Sorumluluğuna Etkisi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C.31 S. 141, 2019, s.214.

⁵⁵ Uçuk, s.19.

çerçevesinde cezalandırılmaları söz konusu değildir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, irtikap suçunda ise fail, kamu görevlisi menfaat sağlayan kişi ise mağdur olarak değerlendirilmektedir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun (Yrg. C. Gnl. Krl.) 30/03/2010 tarihli İlamında⁵⁶, irtikap ile rüşvet suçunun farkları üç madde halinde şu şekilde sıralamıştır:

- İrtikap tek failli iken rüşvet ise çok failli bir suçtur.
- İrtikapta fert söz konusu yararı iradesi dışında mağdur olarak sağlarken, rüşvette birey yararı serbest iradeyle ve fail sıfatıyla temin etmektedir.
- İrtikapta kamu görevlisi görevinin sağladığı nüfuz veya güveni olumsuz olarak kullanmakta iken, rüşvet suçunda görevinin gereklerine aykırı hareket etmektedir.

2.4.4. İrtikap suçu ile nüfuz ticareti suçunun mukayesesi

Nüfuz ticareti TCK'nın 255. Maddesinde düzenlenmiştir. Nüfuz ticareti suçu ile fail üçüncü bir şahsa yönelik olarak kamu görevlileri üzerinde nüfuz sahibi olduğunu, kendisine veya göstereceği üçüncü kişiye direkt veya dolaylı olarak yani aracılar vasıtasıyla menfaat temin ettiği durumda haklı olmayan bir işini yaptırabileceğini ifade etmektedir. Diğer şahıs ise haklı olmayan söz konusu işinin yapılması için diğer tarafın dediklerini yapmaktadır. Burada iki şahısta söz konusu suç kapsamında cezalandırılacaktır. İlaveten aracı söz konusu olmuş ise onun da müşterek fail olarak sorumluluğu söz konusu olacaktır. Taraflar anlaşmış oldukları takdirde de söz konusu suç kapsamında sorumlu olacaklardır. Burada kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğunu belirten şahısta kamu görevlisi ise temel cezanın da artırılacağı belirtilmiştir. Taraflardan birinin haklı olmayan işinin gördürülmesi ile ilgili olarak talebi karşılıksız kaldığı takdirde talepte bulunanın sorumluluğu temel cezanın yarısı oranında olacakken, talebi kabul etmeyen şahsın herhangi bir sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Çünkü şahıs haklı olmayan bir işin icrası ile ilgili talebi olumlu karşılamayarak reddetmiştir.

İrtikap suçunun meydana gelebilmesi için kamu görevlisinin gerçekleştirmiş olduğu eylemleri ile ilgili olarak görevli ve yetkili olması gerekmektedir. Ancak nüfuz ticareti suçunda ise fail görevli ve yetkili olmadığı bir husus ile ilgili olarak mağdur da aksi

⁵⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun (Yrg. C. Gnl. Krl.) 30/03/2010 Tarihli, 2009/5-167 E. ve 2010/70 K. Sayılı İlamı (UYAP E.T. 12/05/2023)

inancı oluşturmaktadır. Yani irtikap suçundan farklı olarak nüfuz ticareti suçunda fail mağduru yanıltarak ve güvenini sağlayarak söz konusu işi yapabileceğini veya yaptırabileceğini inandırmaktadır⁵⁷.

Nüfuz ticareti suçu herkes tarafından işlenebilmektedir. Bu hususa ilaveten söz konusu suç kamu görevlisi tarafından işlendiği takdirde ise kanun koyucu tarafından daha ağır ceza öngörülmüştür. İrtikap suçu ise yalnız kamu görevlisi tarafından işlenebilecektir. Binaenaleyh failin kamu görevlisi olması nüfuz ticareti suçunda daha ağır yaptırımın uygulanabilmesi için, irtikap suçunda ise temel cezanın verilebilmesi için yani suçun oluşabilmesi gereklidir. Bir başka ifadeyle nüfuz ticareti suçunda failin kamu görevlisi olması gerekli değil iken irtikap suçunda failin kamu görevlisi sıfatına haiz olması gerekmektedir.

Nüfuz ticareti suçunda menfaati temin eden kişi üzerinde herhangi bir baskı söz konusu değildir. Menfaati temin eden kişi, haksız bir işinin görülmesini amaçlamaktadır. Bu haliyle nüfuz ticareti suçunda mağdur yoktur. İcbar suretiyle irtikap suçunda ise, kişi zor durumda kaldığından dolayı bahsedilen menfaati temin etmektedir⁵⁸.

2.4.5. İrtikap suçunun kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf suçu ile mukayesesi

Kaybolmuş veya Hata Sonucu Ele Geçmiş Eşya Üzerinde Tasarruf Suçu 5237 Sayılı Yasa'nın 160. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu suç ile mağdurun kaybetmiş olduğu eşyanın failin eline geçtiğinde veya hata sonucu mağdura ait olan eşyanın failin eline geçtiğinde sahibine vermeden ve gerekli yerlere de bildirmeden söz konusu eşyanın sahibi gibi tasarrufta bulunursa failin cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Söz konusu suç ile hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçu bakımından farklılık suçların failleri bakımından olmaktadır. İrtikap suçunda fail kamu görevlisi olmak zorundadır. Ancak kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf etme suçu bakımından fail herkes olabilmektedir⁵⁹. Söz konusu suçlarda failler icrai bir davranışta bulunarak mağdurun iradesini fesada uğratmamaktadır. Yani hileli bir

⁵⁷ Uçuk, s. 21-22.

⁵⁸ İnanç, s. 60.

⁵⁹ Öztürk, s.25.

davranış mevcut değildir. Torosluya göre, hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçu mezkûr suçun özel olarak düzenlenmiş biçimini oluşturmaktadır⁶⁰.

2.4.6. İrtikap suçu ile yağma suçunun mukayesesi

5237 sayılı TCK'nın 148,149 ve 150. Maddelerinde yağma suçu düzenlenmiştir. Yağma suçunda taşınır malın zilyedin rızası hilafına alınması söz konusudur. Ancak yağma suçundan bahsedebilmek için, mağdura yönelik olarak gerçekleştirilen cebir veya tehdit eylemiyle söz konusu zilyedin rızası hilafına taşınır malın alınması gerekmektedir. Aksi takdirde gerçekleştirilen fiilden dolayı failin hırsızlık suçundan dolayı cezalandırılması gerekecektir. Hırsızlık suçunda mağdura yönelik olarak cebir veya tehdit eylemi gerçekleştirilmemektedir. İcbar suretiyle irtikap suçunda ise, kamu görevlisi olan fail görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle mağdura manevi cebir uygulamak suretiyle kendisine yarar sağlamakta veya bu hususta vaatle bulunulmasını temin etmektedir.

A kişisi B kişinin evinde bulunan televizyon ve 500 TL parasını B kişinin haberi olmadan aldığı takdirde hırsızlık suçu söz konusu olacaktır. Ancak A kişisi elinde bulunan bıçak ile B kişisinden vermediği takdirde kendisini öldüreceğini belirterek 500 TL istediğinde ve B kişisinden 500 TL'yi A şahsına verdiğinde burada tehdit unsuru da somut olayda gerçekleştiğinden yağma suçu söz konusu olacaktır.

Fail tarafından gerçekleştirilen eylemlerin yağma suçu kapsamında değerlendirilebilmesi için cebir veya tehdidin de belli bir ağırlıkta olması gerekmektedir. Bu husus belirlenirken de objektif kriterler çerçevesinde normal bir insan baz alınarak tehdit veya cebir eylemlerinin yağma suçu kapsamında olup olmadığı değerlendirilecektir.

Yağma suçu ile ilgili olarak yapılan bu açıklamalardan sonra yağma suçu ile irtikap suçu arasındaki ayrımı şu şekilde ifade edebiliriz. Yağma suçunun faili açısından yağma suçu herkes tarafından işlenebilen bir suçtur. Ancak manevi cebir kullanılmak suretiyle işlenen irtikap suçunun failinin kamu görevlisi sıfatına haiz olması gerekmektedir.

⁶⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1015.

İcbar suretiyle irtikap suçunda icbardan anlaşılması gereken manevi cebirdir⁶¹. İrtikap suçu kapsamındaki icbar kavramından anlaşılması gereken maddi muhteviyatlı olmayıp manevi nitelikte bir icbarın söz konusu olmasıdır⁶². Maddi cebir söz konusu olduğu takdirde de yağma suçunun unsurlarının oluşup oluşmadığı değerlendirme konusu olacaktır⁶³. Zorlamanın maddi nitelikte olması durumunda, irtikap suçu dışında olan bir suçun oluşacağını söylemek mümkündür. Manevi cebir, yağma suçundaki manevi cebir kadar ağır olmaması gerekmektedir. Yani cebrin konusu; hayat, vücut veya cinsel dokunulmazlığa veya malvarlığına yönelik büyük bir zarara neden olunabileceği boyutuna ulaşmaması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, yağma suçuna neden olabilecek ağırlıkta olmaması gerekmektedir⁶⁴. İrtikap suçunun gerekçesinde de icbar suretiyle irtikap suçunda, icbarın yağma suçunun oluşumuna neden olan cebir veya tehdit boyutuna varmaması gerektiği aksi takdirde, icbar suretiyle irtikap suçunun değil gasp suçunun yani yağma suçunun oluşacağı belirtilmiştir⁶⁵.

2.4.7. İrtikap suçu ile görevi kötüye kullanma suçunun mukayesesi

5237 Sayılı TCK'nın 257. Maddesinde düzenlenmiştir. Kamu görevlileri devlete ait iş ve işlemleri yerine getirirken kendilerine müracaat eden tüm şahıslara din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapmadan talep ettikleri iş ve işlemleri mevzuatta bulunan diğer şartlarda somut olayda mevcut olduğu takdirde usulüne uygun olarak yerine getirmekle mükelleftir. Söz konusu kanun maddesinde düzenlenen suç ile de devlete olan güvenin daimî olmasının sağlanması hedeflenmektedir.

Söz konusu yükümlülükler uygun olmayan davranışlar, bazı koşullar çerçevesinde suç olarak ihdas edilmiştir. Görevi kötüye kullanma suçu, bu bakımdan genel, tali⁶⁶ ve tamamlayıcı bir suç olarak tanımlanmıştır.

Kural olarak kamu görevlileri mevzuat hükümlerine uygun olarak iş ve işlemleri

⁶¹ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1014; Meran Necati, s.240.

⁶² Koca Mahmut, Yağma Cürümleri, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s.72.

⁶³ Evik Sonay Vesile, İrtikap Suçu, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:6, S:2 2007, s.57.

⁶⁴ Özen Mustafa, İrtikap ve Rüşvet Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara,2010, s. 56.

⁶⁵ <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss664m.htm> (E.T: 22.12.2021)

⁶⁶ Zafer Hamide, "Görevi Kötüye Kullanma Suçu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:25, S:2, 2019 s.1583.

yapmakla yükümlüdürler. Bu yükümlülüğe aykırı hareket ederek kişilerin olumsuz etkilenecek mağdur olmalarına, kamunun zararının ortaya çıkmasına veya şahıslara haklı olmayan bir yarar sağlanmasına neden oldukları takdirde söz konusu davranışları ile ilgili olarak cezai sorumlulukları olabilecektir. Ayrıca fail tarafından gerçekleştirilen eylemlerin icrai nitelikte olabileceği gibi ihmali nitelikte de olabileceği kanun maddesinde açıkça ifade edilmiştir.

Kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilen eylemler başka bir suçun kapsamında olmadığı durumlarda görevi kötüye kullanma suçu kapsamında failin sorumlu olup olmadığı değerlendirilecektir⁶⁷. Kamu görevlisinin icbar, ikna veya hatadan yararlanma şeklindeki eylemleri neticesinde kamu görevlisine mağdur tarafından yarar sağlanması durumunda, görevi kötüye kullanmanın özel bir şekli olan irtikap suçu oluşacaktır⁶⁸.

Görevi kötüye kullanma suçunun vücuda gelebilmesi için failin yetkileri içerisinde olan bir iş ve işlem ile ilgili olarak fail tarafından icrai veya ihmali bir davranışta bulunması gerekmektedir. İhmali davranışla işlendiğinde sadece ceza miktarı bakımından değişiklik mevzu bahis olacaktır.

Kamu görevli tarafından mevzuat gereği yapmaması gereken her iş ve işleme cezai yönelik olarak bir cezai müeyyide belirtilmemiştir. Kanun maddelerinde de belirtilen diğer şartlar somut olayda kümülatif bir şekilde bulunduğu takdirde failin cezai sorumluluğu değerlendirme konusu olacaktır. Aksi takdirde kanun amacı ile bağdaşmayan cezai müeyyidelerin uygulanması durumu ortaya çıkacaktır.

Mağduriyet kavramı zarar kavramına göre daha geniş anlamda kullanılmaktadır. Mağduriyet sadece ekonomik anlamda olan zarar kelimesinden daha geniş bir anlam muhteviyatına sahiptir. Mesela, A kişisi devlete ait olan B kurumunda bir sınava giriyor. Ancak söz konusu kurumda başarılı/başarısız verilerini işleyen kamu görevlisi olan C kendi tanıdığı olan D'nin söz konusu sınavda başarılı gözükebilmesi için A kişisini başarılı olmasına rağmen başarısız olarak sisteme ekliyor. Söz konusu olayda A'nın her ne kadar ekonomik bir anlamda zararı olmasa dahi, C'nin eyleminden dolayı mağdur olmuştur. Bu haliyle C'nin ise gerçekleştirmiş olduğu eylem nedeniyle

⁶⁷ Ergün Okuyucu Güneş, Görevi Kötüye Kullanma Suçu, TBB Dergisi, Sayı:82, 2009, s. 27

⁶⁸ Üzülmüş İlhan, "Görevi Kötüye Kullanma Suçu", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16,S.1, 2012, s. 209

cezai sorumluluğunun değerlendirme konusu olacağı izahtan varestedir.

İrtikap suçu gibi görevi kötüye kullanma suçu da özgü suç niteliğindedir. Bu haliyle suçun temel halinden faile ceza verilebilmesi için failin kamu görevlisi sıfatına haiz olması gerekmektedir. Binaenaleyh söz konusu suçun faili herkes olamayacaktır.

Yargıtay görevi kötüye kullanma ile irtikap arasındaki farkı bir kararında şöyle belirtmiştir; cebri irtikap, memurun, sıfatının sağladığı nüfuzu kötüye kullanarak kişiye manevi baskıda bulunması, kişinin de, bu haksız eylemi önleme durumunda kalarak, kamu görevlisine yarar sağlaması veya bu yolda vaatle bulunması ile oluşacaktır. İcbarın belirli bir yoğunluğa ulaşmış olması gerekmektedir. Bir başka ifade ile belirtmek gerekirse, mağdurun zorlamadan basit bir şekilde kurtulma olanağının bulunmamış olması gerekmektedir. Binaenaleyh böyle bir durumda kişinin çıkar sağlaması ve talep etmesi durumunda irtikap suçundan değil, görevi kötüye suçtan failin sorumluluğunun söz konusu olacağı değerlendirilmektedir⁶⁹.

Aydın 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nin (ASCM) 18.10.2022 tarihli ilamında⁷⁰ özetle, sanığın görev tanımında olmamasına rağmen değişik zamanlarda birden fazla defa ücreti mukabilinde kefen malzemesi sağlamak ve el emeği adı altında cenaze yıkama işleminden dolayı ücret almak suretiyle zincirleme surette görevi kullanma suçundan hüküm kurulduğu ve söz konusu kararın istinaf edilmiş olduğunun görüldüğü ve Söz konusu karara ilişkin olarak İzmir BAM (Bölge Adliye Mahkemesi) 10. C.D. (Ceza Dairesi)'nin 13.04.2023 tarihli ilamında⁷¹ ise özetle, sanığın eyleminin İrtikap suçuna karşılık gelebileceği belirtilmek suretiyle yargılamanın ACM (Ağır Ceza Mahkemesi)'nin görev alanına girdiğinden delillerin takdir ve tartışmasının söz konusu mahkeme tarafından yapılması gerektiği belirtilmek suretiyle mutluk hukuka aykırılık halinden dolayı söz konusu kararı bozmuştur. Binaenaleyh söz konusu somut olayın gerçekleşme koşulları bir ve söz konusu olayın gerçekleştiği yerdeki bekleme alanında da cenaze yıkama işlemlerinin ücretsiz olduğuna dair uyarı levhalarının olduğu da bir bütün olarak değerlendirilerek icbar veya ikna suretiyle irtikap suçlarının

⁶⁹ Turabi, s.39; Ümit Ceyda, "Hekimlerin Mesleklerinin Uygulamasından Doğan Ceza Sorumluluğu", TAAD, S. 32, 2017 s. 233.

⁷⁰ Aydın 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nin(ASCM) 18.10.2022 tarihli 2022/69 E. ve 2022/1165 K. sayılı ilamı,(UYAP E.T. 20.05.2023)

⁷¹ İzmir BAM (Bölge Adliye Mahkemesi) 10. C.D' nin (Ceza Dairesi) 13.04.2023 tarihli 2023/821 ve 2023/797 sayılı ilamı (UYAP E.T. 20.05.2023)

oluşup oluşmadığı ya da eylemin görevi kötüye kullanma suçu kapsamında kalıp kalmadığı yetkili ve görevli ACM’ce değerlendirilecektir.

2.4.8. İrtikap suçu ile dolandırıcılık suçunun mukayesesi

Dolandırıcılık suçu TCK’nın 157. Maddesinde düzenlenmiştir. TCK’nın 157. Maddesinde “*hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan kişinin cezalandırılacağı*” belirtilmiştir. Suçun daha fazla cezayı gerektiren halleri ise 5237 sayılı TCK’nın 158. Maddesinde düzenlenmiştir.

Dolandırıcılık suçu, kanun maddesinin gerekçesinde şu şekilde değerlendirilmiştir⁷²; Öncelikle dolandırıcılık suçu malvarlığına karşı işlenen bir suçtur. Söz konusu suç ile malvarlığının korunması amaçlanmıştır.

Aldatıcı nitelik taşıyan yani hileli davranışlarla şahıslar arasında bulunan güven duygusunun ihlal olmasına sebep olmaktadır. Bu hareketle mağdurun irade özgürlüğünün ihlaline neden olmaktadır.

Dolandırıcılık suçu birden fazla fiil ile işlenebilen bir suçtur. İlk olarak hileli hareketlerin gerçekleştirilmesidir. Dolandırıcılık suçunun oluşması için gerçekleşmesi için gereken ikinci hareket ise, hileye maruz kalan fail veya başkasının zararına, fail veya bir başkasının menfaat elde etmesidir.

Dolandırıcılık suçu kasten işlenebilen bir suçtur. Yani fail gerçekleştirdiği hileli davranışlarla mağdurun veya diğer kişinin malvarlığı itibariyle bir zarara uğradığının, bunun neticesinde kendisi veya üçüncü kişinin bu zarara karşılık olarak malvarlığında bir artma meydana geldiğinin bilincinde olarak hareket etmesi anlamına gelir. Hile zaten kasten yapılabilecek bir durumdur. Hile ile karşı tarafın iradesi fesada uğratılmaktadır.

Dolandırıcılık suçu kastla işlenebileceği gibi olası kastla da işlenebilmektedir. Dolandırıcılık suçu ile elde edilen menfaat çoğu zaman tam olarak belirlenemediğinden dolayı, hapis cezasının yanında adli para cezasının da yer aldığı görülmektedir⁷³.

⁷² <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss664m.htm> (E.T. 22.12.2021)

⁷³ Turabi, s. 28.

Hile, icrai davranışla olabileceği gibi; karşı tarafın içine düştüğü hatadan faydalanarak da yani ihmali davranış ile de olabilir. Ancak bu ihmali davranışla gerçekleşen bir hileden bahsedebilmek için, hataya düşeni bilgilendirmek hususunda yükümlülüğünün bulunması gerekir. A kişisi B kişisi ile ticaret yapıyor olduğu durumda, A kişisi veya B kişisinden biri yanıldığı takdirde diğerinin bu hatayı düzeltme yükümlülüğünün olduğu varsayılacaktır. Yani aralarındaki ilişki gereğince söz konusu taraflar arasında yanılan tarafın hatasının giderilmesi gibi bir sorumluluk yüklenmiş olmaktadır. Ayrıca, ihmali davranışla hileden bahsedebilmek için, muhatabın hatasına yönelik olarak gerçekleşen ihmali davranışın, bir beyan, açıklama değeri ihtiva etmesi gerekir.

Yukarıda ifade edildiği üzere bahsedilen suçun oluşması için ilk olarak kişiyi kandıracak nitelikte bir hilenin yapılmış olması, ikinci olarak da hileli davranış neticesinde muhatabın kendisinin veya başkasının zararına olarak, buna karşılık muhataba veya başkasına yarar sağlaması gerekmektedir. Hile ile kişinin irade serbestisi etkilenecek, irade özgürlüğü kısıtlanmaktadır. Yani hileli hareket olmasıydı gerçekleştirmeyeceği bir eylemi gerçekleştirmektedir. Bunun neticesinde kendisinin veya başkasının malvarlığındaki azalmaya binaen fail veya başkasının malvarlığında artmaya neden olmaktadır. Hile kavramı ile, olaylara ilişkin yalan açıklamalar ve söylenen ifadelerin gerçeği yansıttığını güçlendirecek nitelikte ve karşı tarafın söz konusu yalanları incelemekten imtina etmesine neden olarak eylemlerin tamamı kastedilmektedir⁷⁴.

Dolandırıcılık suçu ile ikna veya hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçunun arasındaki farklar şu şekilde ifade edilebilmektedir. İrtikap suçunda fail kamu görevlisidir. Ancak dolandırıcılık suçunda fail herkes olabilmektedir. Bu anlamda irtikap suçu özgü suç niteliğindedir. İrtikap suçunda fail şahısların görevi sebebiyle kendisine duyduğu güveni de olumsuz bir şekilde kullanarak bahsedilen suçu işlemektedir. Burada da muhatap kandırılmaktadır, ancak fail bu kandırmayı görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirmektedir⁷⁵. Binaenaleyh her iki suç tipinde de fail kandırılmaktadır ancak irtikap suçunda fail görevi ile bağlantılı olarak şahıslar tarafından kendisine duyulan güveni olumsuz yönde kullanmaktadır. Söz konusu güven şahsın devlet tüzel kişiliği altında, devletin iş ve işlemlerini

⁷⁴ Turabi, s. 29.

⁷⁵ Meran Necati, s.250.

yapmasından dolayı kaynaklanmaktadır. Bu hususta göz önüne alınarak kanun koyucu tarafından normal şartlar altında teşebbüs aşamasında kalan eylemler nedeniyle faile suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunacağı açıkça belirtilmiştir. Yani dolandırıcılık suçu kapsamında teşebbüs aşamasında kalıp teşebbüs hükümlerine göre cezai müeyyide uygulanacak fiil ile ilgili olarak irtikap suçunda teşebbüs hükümleri yer almayarak değerlendirme yapılacaktır. Yani suçun temel halinden dolayı faile cezai müeyyide uygulanacaktır.

Görevi gereği yetkisi olmayan Kara Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde zırhlı birlikte görev yapan astsubayın, trafik kontrolü bahanesiyle durduğu araçtakilerden yarar sağladığı durumda dolandırıcılık suçu söz konusu olacaktır. Binaenaleyh kamu görevlisinin görevine giren bir iş ile ilgili olarak nüfuz veya güveni kötüye kullanması durumunda irtikap suçu söz konusu olabilecektir⁷⁶.

Ankara 9. ACM (Ağır Ceza Mahkemesi)'nin 29/04/2021 tarihli ilamında⁷⁷ özetle, müştekinin daha öncesinde yaşamış olduğu kötü ameliyat neticesinde bacak protezine ihtiyacının olduğunun anlaşılmış olduğunu, sanık ile irtibata geçmesi neticesinde, sanığın müştekiye yönelik olarak devletin sağlamış olduğu protezlerden daha iyi kalitede bulunan Amerikan markası protezi belli bir ücret karşılığında sağlayabileceğini belirtmesi üzerine müştekinin oğlu tarafından sanığa söz konusu miktarın verilmiş olduğu, ancak ameliyatta protez malzemelerinde hiçbir değişikliğin yapılmamış olduğu ve sanığın daha kaliteli protez kullandırma gibi bir yetki ve durumunun olmadığı belirtilerek ikna suretiyle irtikap suçundan sanık hakkında mahkumiyet kararının verildiği ve akabinde öz konusu kararın istinafi neticesinde Ankara B.A.M. 5. C.D.'nin 31.03.2023 tarihli ilamında⁷⁸ özetle, sanığın söz konusu hastanede biyolog olarak çalıştığı, ameliyathane ve ameliyat esnasında kullanılacak malzemelerinin temin edilmesi hususunda bir görevinin bulunmadığı ve annesi aracılığıyla kendisine ulaşan katılandan dışarıdan malzeme temin edeceği vaadiyle ve görevinin sağladığı güvenin kötüye kullanılması söz konusu olmadan menfaat sağlamış olduğu belirtilmek suretiyle, sanığın gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin

⁷⁶ Gökcan, Artuç, s. 8393.

⁷⁷ Ankara 9. ACM (Ağır Ceza Mahkemesi)'nin 29/04/2021 tarihli, 2020/332 E. ve 2021/252 K. sayılı ilamı (UYAP E.T. 21.05.2023)

⁷⁸ Ankara B.A.M. 5. C.D.'nin 31.03.2023 tarihli, 2022/299 E. ve 2023/605 K. sayılı ilamı (UYAP E.T. 21.05.2023)

TCK'nın 157. maddesinde düzenlenmiş olan dolandırıcılık suçunu oluşturduğu belirtilmiştir. Binaenaleyh söz konusu kararda da açıkça belirtildiği üzere, ikna suretiyle irtikap suçundan bahsedilmek için sanığın kamu görevinin sağlamış olduğu güveni kötüye kullanmak suretiyle eylemlerini gerçekleştirmiş olması gerekecektir. Bu haliyle sanığın eylemlerini dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirmek gerekecektir.

İrtikap suçunda fail kamu görevinin sağladığı güveni olumsuz şekilde kullanarak eylemini gerçekleştirirken, dolandırıcılık suçunda fail muhataba yönelik hileli davranışlarla eylemini gerçekleştirmektedir. Ayrıca irtikap suçu sadece kamu görevlisi tarafından işlenebilmekte, dolandırıcılık suçu ise herkes tarafından işlenebilmektedir⁷⁹.

Hatadan yararlanmak suretiyle irtikap ile dolandırıcılık arasındaki fark şu şekilde ifade edilebilir. Eğer, kamu görevlisi, görevi dışında kalan bir konu hakkında, karşı tarafın yanılmasında hileli davranışlar gerçekleştirmişse dolandırıcılık; mağdurun hatasında failin tesiri yok ve yanılğı ile ilgili olarak fail aktif bir fiilde bulunmayarak pasif kalarak mağdur olan şahsın hatasından yararlanmışsa irtikap suçunun oluşup oluşmadığı değerlendirme konusu olacaktır. Failin icrai bir hareketinin bulunup bulunmaması suçlar arasındaki ayrımı sağlamaktadır.¹³⁴ Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçu da ancak kamu görevlisi tarafından işlenebilirken, dolandırıcılık suçu herkes tarafından işlenebilmektedir⁸⁰.

⁷⁹ Yerdelen Erdal, İrtikap Suçu (m.250), Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:8, S:2 2013, s. 472.

⁸⁰ İnanç, s. 57.

3. İRTİKAP SUÇUNUN UNSURLARI

3.1. Genel Bilgiler

5237 sayılı yasada “suç” kavramı ile ilgili genel bir tanımına yer verilmemiştir. Ancak hangi fiillerin suç oluşturduğu özel olarak ifade edilmiştir. Bahsedilen suç tanımlarına, TCK ve diğer özel kanunlarda yer verilmiştir. Yani TCK dışındaki bazı özel kanunlarda da suç tiplerine yer verilmiştir.

“Suç” kavramı ile ilgili olarak birçok tanım yapılmıştır. Biz burada suç ile ilgili olarak aşağıdaki tanımlara yer vermekle iktifa ediyoruz:

“Suç, toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin bilerek ve isteyerek ihlalini (kast) veya bu değerleri korumaya yönelik değerlere karşı özensizliği (taksir) ifade eden insan davranışlarıdır.”⁸¹

“Kanunun bir ceza hukuku yaptırımı ile karşıladığı fiildir.”⁸²

Gerçekleştirilen bir fiilin suç oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek için, bahsedilen fiilin kanunla düzenlenmiş olması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle Anayasa’da⁸³ da belirtilen ceza hukukunun genel ilkelerinden olan suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereğince suç ve suçun müeyyidesi olan ceza ancak kanun ile düzenlenebilmektedir. Binaenaleyh idari işlem ile idare tarafından suç ve suçun karşılığı olan ceza koyulamaz, düzenlenemez.

Suçun unsurları üç ana başlık altında düzenlenmektedir:

- a) Maddi unsurlar
- b) Hukuka aykırılık
- c) Manevi Unsurlar

Suçun oluşabilmesi için suçun unsurlarının tamamının ilgili olayda bulunması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle suçun unsurlarından bir tanesi dahi mevcut olayda bulunmadığı takdirde suçun oluştuğundan bahsedilemeyecektir. Bu durumda da kişinin cezai sorumluluğuna gidilemeyecektir.

⁸¹ Artuk Emin Mehmet, Gökçen Ahmet, Alşahin Emin Mehmet, Çakır Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.195.

⁸² Hakeri Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.119.

⁸³ T.C. Anayasası, Madde:38/3.

3.1.1. Maddi unsurlar

3.1.1.1. Genel açıklamalar

Suçun ilk unsurunu maddi unsurlar oluşturmaktadır. TCK’da ve kanunun gerekçesinde maddi unsurlar kavramı kullanılmaktadır. TCK’nın “Hata” başlıklı 30. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde özetle; failin suç oluşturan eylemini gerçekleştirirken belirtilmiş olan maddi unsurları bilmediği takdirde, eylemin kasten gerçekleştirilmemiş olduğu belirtilerek maddi unsurlar kavramına yer verilmiştir. Ayrıca TCK’nın “Kast” başlıklı 21. Maddesinin ilk fıkrasında, kastın söz konusu olabilmesi için fail tarafından kanuni tanıtmda belirtilen suçun unsurlarının bilinmesi ve bu bilinen unsurların istenerek eylemlerin gerçekleştirilmesi aranmıştır. Mezkûr maddenin gerekçesinde de “maddi unsurlar” kavramına açıkça yer verilmiştir. TCK’nın metninde ve gerekçesinde açıkça belirtildiği üzere suçun unsuru, “maddi unsur” olarak değil “maddi unsurlar” şeklinde çoğul olarak ifade edilmektedir⁸⁴.

Maddi unsurlar aşağıdaki başlıklardan müteşekkildir:

- Fiil,
- Netice,
- İlliyet (nedensellik) bağı,
- Fail,
- Mağdur,
- Suçun konusu,
- Suçun nitelikleri unsurları⁸⁵.

Şekli Suç- Maddi Suç Ayrımı

Bazı suçlar tanımında belirtilen icrai veya ihmali eylemin gerçekleşmesiyle tamamlanır. Tamamlanması için neticenin gerçekleşmesi gerekmeyen suçlara sırf hareket suçları-neticesiz suçlar denir. Doktrinde söz konusu suç tiplerine neticesi harekete bitişik suç ve şekli suç da denmektedir⁸⁶.

⁸⁴ Turabi, s. 59-60.

⁸⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 231.

⁸⁶ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 270.

Sırf hareket suçlarına örnek olarak TCK'nın 125. maddesinde tanımlanan hakaret suçu, 116. Maddesinde düzenlenen konut dokunulmazlığının ihlali suçu ve 322. Maddesinde düzenlene askeri yasak bölgelere girme suçu örnek olarak gösterilebilir.

Hareket ile neticenin ayrıldığı suçlara ise maddi suçlar, neticesi hareketten ayrı suçlar denmektedir. Neticesi hareketten ayrılan suçlarda neticenin gerçekleştiği yer ile hareketin gerçekleşeceği yer ayrı olabileceği gibi, hareketin gerçekleştiği zaman ile neticenin gerçekleştiği zaman da farklı olabilir⁸⁷.

Neticeli suçlara örnek olarak, 5237 sayılı Yasa'nın 81. maddesinde düzenlenen kasten öldürme örnek olarak gösterilebilir.

İrtikap suçunun düzenlenme nedeni göz önüne alınarak irtikabın maddi unsurları ile ilgili farklı değerlendirmeler de bulunulmuştur. İrtikabın suç sayılmasını idareye duyulması gereken güvenin zedelenmesi olarak belirten görüşler, eylemin gerçekleşmesini yeterli görüp maddi zararın varlığını aramamıştır. Bu nedenle irtikabın şekli suçlardan olduğunu belirten görüşler vardır⁸⁸.

Ancak irtikap suçunu maddi suç sayan görüşler değerlendirildiğinde, söz konusu suçun ancak neticenin husulü ile tekemmül edeceği görülmektedir. Bu şekilde düşünenlere göre, irtikap suçunu şekli suç olarak kabul eden görüşe göre sadece ikna veya cebir ile suçun tamamlanmış olduğunu belirttikleri ancak kanun metninde açıkça yararın sağlanması veya bu yönde vaatle bulunulmasının arandığı belirtildiği belirtilmek suretiyle eleştirilmektedir⁸⁹.

İrtikap suçu bakımından şekli suç ve maddi suç ayrımı bir bütün olarak değerlendirildiğinde; irtikap suçu şekli suç olarak kabul edildiği takdirde, kişinin ya da kamunun herhangi bir zarara uğrayıp uğramaması suçun unsurlarının oluşup oluşmaması bakımından bir öneme sahip değildir. Çünkü fiil ile zaten kamu idaresinin itibarı olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu haliyle suç ile korunmak istenen değer ihlal edilmiş olmaktadır. İrtikap suçu maddi suç olarak kabul edildiği takdirde ise, icrai veya

⁸⁷ Centel Nur, Zafer Hamide, Çakmut Özlem, Türk Ceza Hukuku'na Giriş, Beta Yayın, İstanbul, 2016, s. 259.

⁸⁸ Turabi, s.60.

⁸⁹ Turabi, s.60; Özen s.89 vd.; Özgenç İzzet, İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013, s.43 vd.; Özbek Özer Veli, Bacaksız Pınar, Doğan Koray, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s.1067.

ihmali nitelikteki fiillerden sonra mağdur tarafından yararın sağlandığı durumda veya yararın sağlanacağına dair vaat verildiği durumda suç oluşacaktır. Çünkü bu görüşe göre kanunda açıkça belirtilen unsurlar gerçekleşmeden failin ceza sorumluluğuna gidilemeyecektir⁹⁰. Kanaatimizce de kanunda belirtilen unsurların hepsi bir bütün olarak gerçekleşmediği takdirde failin cezai sorumluluğuna gidilmesi mümkün değildir. Binaenaleyh söz konusu ayrımda irtikap suçu maddi suç kapsamında kalmaktadır.

3.1.1.2. Suçun faili

5237 sayılı TCK'nın 37. Maddesi ile doğrudan faillik ve dolaylı faillik tanımlanmıştır. Bir başka ifadeyle suçun kanuni tanımındaki fiili gerçekleştiren kişiye doğrudan fail denmektedir. Mezkûr madde ile suçun kanuni tanımındaki icrai veya ihmali fiilleri icra edenlerin doğrudan fail sıfatını alacağı, eylemlerin icrasını başka bir kişiyi kullanarak gerçekleştiren kişinin ise dolaylı fail sıfatını alacağı belirtilmiştir.

Kamu görevlisi olan failin suçun işlendiği anda kamu görevlisi sıfatına haiz olması yeterlidir. Ancak suçun işlendiği sırada görev başında ve görevi ifa ettiği yerde bulunması hususu zorunlu değildir⁹¹.

a) Genel Suçlar- Özgü Suçlar Ayrımı

Kanunda herkes tarafından işlenebileceği belirtilen suçlara “Genel Suçlar”, birtakım özel nitelikleri/sıfatları bulunan kişiler tarafından işlenebileceği belirtilen suçlara “Özgü Suçlar”, kişinin ancak bizzat işleyebileceği suçlara “Bizzat İşlenebilen Suçlar” denmektedir. TCK'da ve özel ceza kanunlarında tanımlanan suçların çoğunluğunu genel suçlar oluşturmaktadır.

Özgü suçlar da iki kısımda incelenmektedir. Bu kısımlar “gerçek özgü suçlar” ve “görünüşte özgü suçlar” dır. Suçun temel şeklinin gerçekleşebilmesi için failin birtakım özelliklere/sıfatlara sahip olmasının arandığı suçlara “gerçek özgü suçlar”, suçun temel şeklini herkesin işleyebildiği ancak daha fazla veya daha az cezayı gerektiren hallerinin birtakım özelliklere/sıfatlara haiz olan şahıslar tarafından işlenebilen suçlara “görünüşte özgü suçlar” denmektedir⁹².

⁹⁰ Seven Kaya Aşına Çağrı, “Türk Ceza Hukukunda İrtikap Suçu”, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2020, ss. 75-76.

⁹¹ Gökcan, Artuç, s. 8392.

⁹² Artuk, Gökcan, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 290 vd.

TCK'nın 250. Maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde ve ikinci fıkrasında açıkça söz konusu irtikap suçunun failinin ancak kamu görevlisi olabileceği belirtilmiştir.

Bu çerçevede irtikap suçu, fail bakımından yapılan tasnifte özgü suç⁹³ kapsamında kalmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz üzere özgü suçlarda kendi içinde iki kısma ayrılmaktadır. İrtikap suçunun faili bu kısımlardan da “Gerçek Özgü Suçlar” kapsamında kalmaktadır.

“Gerçek Özgü Suç” ile “Görünüşte Özgü Suç” ayrımı suçun oluşumu aşamasında önem arz etmektedir. Gerçek özgü suçlarda fail kanunda belirtilen belli bir özelliğe sahip olmadığı takdirde suç oluşmayacaktır. Ancak görünüşte özgü suçlarda failin belli bir özelliğe sahip olup olmaması, suçun nitelikli hali bakımından önemli olduğu için, suçun oluşmasına bir etkisi olmayacaktır. İrtikap suçu bakımından gerçek özgü suç söz konusu olduğundan dolayı, fail kamu görevlisi olmadığı takdirde suçun unsurlarından maddi unsurlar içerisinde bulunan fail unsuru oluşmadığından dolayı suç oluşmayacaktır. Binaenaleyh irtikap suçunda failin kamu görevlisi olması gerekmektedir.

Failin suça konu eylemleri gerçekleştiği zaman diliminde kamu görevlisi sıfatına haiz olması gerekmektedir. Eylemler işlendikten sonra emekli olma, meslekten ihraç edilme gibi nedenler ile fail söz konusu kamu görevlisi sıfatını kaybettiği takdirde suçun unsurlarının tekemmül etmesi bakımından, diğer unsurlarda mevcut olduğu takdirde bir engel bulunmayacaktır. Söz konusu eylemlerin failin izinli sayıldığı günlerde veya çalışma saatleri dışında gerçekleşmesi suçun oluşumu bakımından fark etmemektedir. Failin kamu görevlisi sıfatını mevzuat hükümlerine uygun bir şekilde kazanmış olması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle fail olan kamu görevlisine kamu görevi usulüne uygun olarak verilmiş olmalıdır⁹⁴.

Suç oluşturana fiil kamu görevlisinin görevi ile ilgili olmalıdır. Ancak görev kavramının içeriğini doldururken dar yorumdan imtina edilmesi gerekmektedir. Binaenaleyh failin suç oluşturan eylemi genel mevzuat hükümleri kapsamında yapabiliyor olması yeterli olacaktır. İlâveten fiili olarak ilgili konuda vazifeli olma

⁹³ Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2022, s.1096.

⁹⁴ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1032.; Malkoç, s.313

koşulu aranmamalıdır⁹⁵.

Yargıtay 5. Ceza Dairesi 16.06.1999 Tarih, 1999/ 1995 E. Ve 1999/3055 K. Sayılı kararında özetle, irtikap suçunu, kamu görevlisinin görevi ile ilgili bir hususta, kamu görevlisi olmasından kaynaklı vasfını iyi yönde kullanmayarak mağdurdan mevzuat, yasa harici yarar sağlamaya icbar veya ikna eylemlerinin oluşturacağını, söz konusu suçun görev ile ilgili suç olması hasebiyle kamu görevlisinin görevi ile ilgili işlemleri yaparken veya söz konusu işlemleri yapma kabiliyeti var iken yarar sağlaması olduğu, binaenaleyh suçun konususun kamu görevlisinin görev alanına girmediği takdirde suçun yasal unsurlarının oluşmayacağı belirtilmiştir. Yargıtay 5. Ceza Dairesi 03.05.2004 Tarih, 2003/ 133E., 2004/1894 K. Sayılı Kararı ve Yargıtay 5. Ceza Dairesi 25.11.1998 Tarih, 1998/ 3492E. , 1998/ 4489 K. Sayılı Kararı⁹⁶ da söz konusu kararı destekler niteliktedir.

Yargıtay kararlarında da açıkça belirtildiği üzere, kamu görevlisinin irtikap suçunu işleyebilmesi için öncelikle görev ve yetki durumunun tespit edilerek, söz konusu işlemin görev ve yetkisi kapsamında bulunduğu tespit edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde irtikap suçunun olduğundan söz edilemeyecektir.

b) Kamu Görevlisi Kavramı

İrtikap suçunda fail unsurunu daha iyi anlayabilmek için şüphesiz “kamu görevlisi” kavramı üzerinde durmak gerekmektedir. Bu yüzden maddi unsurlardan olan Mağdur kısmına geçmeden önce “kamu görevlisi” kavramını değerlendireceğiz.

İdare Hukuku’nda Kamu Görevlisi Kavramı

“Kamu görevlisi” kavramını incelerken, öncelikle idare hukuku bağlamında kısa bir değerlendirmede bulunacağız. “Kamu görevlisi” kavramının muhteviyatı baz alınarak iki farklı değerlendirmede bulunmaktadır. Binaenaleyh söz konusu kavram muhteviyatı ile ilgili olarak geniş anlamda ve dar anlamda olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

c)Geniş Anlamda Kamu Görevlisi Kavramı

⁹⁵ İnanç Alper Zekeriya, Türk Ceza Kanunu’nda İrtikap Suçu, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.69.

⁹⁶ Akçin İhsan, Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 140 vd.

Geniş anlamda kamu görevlisi kavramı ile devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve devlet tüzel kişiliği dışında kalan kamu tüzel kişiliklerinde görev yapan, hukuksal statüleri ve konumları bakımından ayırım yapılmadan, kamu personellerinin tümü ifade edilmektedir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı’ndan işçisine kadar, kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı olarak çalışan herkes kamu görevlisi sayılmaktadır.⁹⁷

Geniş anlamda “kamu görevlisi” kavramı, birçok farklı başlıklar altında tasnif edilmiştir. Söz konusu tasniflerin başlıklar şeklinde yazılmasının konumuza faydası olmadığı değerlendirildiğinden, tasnifler üzerinde değerlendirmelerde bulunmadan yazımıza devam edeceğiz⁹⁸.

d) Dar Anlamda Kamu Görevlisi Kavramı

Bu başlık ile belirtilen kamu görevlisi geniş anlamda kamu görevlisi ile karşılaştırıldığında, çalıştırma esasları ile çalıştırılan pozisyonun niteliği bakımından ayrılmaktadır. Bu çerçevede tüzel kişilerin genel idare esaslarını baz alarak devam ettirdikleri kamu hizmetlerinde asli ve sürekli vazifeleri yerine getirilmesi için istihdam edilen personel anlaşılmaktadır⁹⁹.

657 Sayılı Yasa’nın 4/A maddesinde özetle, kuruluş biçimleri dikkate alınmaksızın, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerin dar anlamda kamu görevlisi tanımı ile aynı doğrultuda belirtilen esaslara göre kamu hizmetlerini yerine getirenlerin memur sayılacağı belirtilmiştir.

Kanun maddesinin devamında da tahdidi sayım yapılarak memur sayılacak olanlar belirtilmiştir.

“Diğer kamu görevlileri” kavramı 1982 Anayasası’nın 128. maddesinde yer alarak Türk Hukuku’na girmiştir. Bu deyim memurlarda farklı personel rejimine tabi olan personel için kullanılmaktadır. Söz konusu personelde asli ve sürekli görevleri genel idari esaslara göre yürütmektedir¹⁰⁰.

e) 5237 Türk Ceza Kanunu Kapsamında Kamu Görevlisi Kavramı

5237 Sayılı Yasa’nın Tanımlar Başlıklı 6. Maddesinin birinci Fıkrasının (c) Bendinde

⁹⁷ Kalabalık İbrahim, İdare Hukuku Dersleri Cilt-1, Seçkin Hukuk, Ankara, 2019, s. 441.

⁹⁸ Kalabalık, ss. 441-459.

⁹⁹ Kalabalık, s.460.

¹⁰⁰ Kalabalık, s. 460.

“Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi”nin anlaşılacağı belirtilmiştir. İrtikap suçu da ancak söz konusu madde de tanımı yapılan kamu görevlisi tarafından işlenebilecektir¹⁰¹.

5237 TCK’da 765 Sayılı Yasada bulunan memur kavramına yer verilmeyerek, bu kavramı da kapsamına alan kamu görevlisi kavramına yer verilmiştir. Bir kimsenin kamu görevlisi sıfatına haiz olabilmesi için muhakkak kişinin gerçekleştirdiği işin kamusal faaliyet kapsamında olması gerekir. Bu çerçevede kişinin istidam tarzının kamu görevlisi sıfatını kazanması veya kaybetmesi bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Bu sebepten dolayı kişi hizmet sözleşmesi çerçevesinde istihdam ediliyor olsa dahi kamusal bir faaliyetin icrası söz konusu olduğu takdirde kamu görevlisi sıfatına haiz olacaktır. Kamu görevlisi görevi ile ilgili olarak sürekli vazifelendirilmiş olabileceği gibi süreli ya da geçici de vazifelendirilmiş olabilir. Bununla birlikte söz konusu görev karşılığında bir ücret alıp almaması da kamu görevlisi sıfatının belirlenmesi bakımından önem arz etmemektedir¹⁰².

Kişinin Kamu Görevlisi sıfatı herhangi bir sebepten dolayı sona erdikten sonra İrtikap Suçu’nu oluşturan fiilli gerçekleştirdiği takdirde, eylemi gerçekleştirdiği sırada kamu görevlisi sıfatına haiz olması gerektiğinden dolayı, İrtikap Suçu bakımından fail olarak sorumluluğuna gidilemeyecektir. Ancak şerikliğe ilişkin hükümler saklıdır. İlgili kısımda bu konu ile ilgili açıklama yapılacaktır. Kişi kamu görevlisi sıfatını kaybetmiş olsa dahi, fiili gerçekleştirirken bu sığata haiz olduğı takdirde de irtikap suçu bakımından sorumluluğı söz konusu olacaktır. Kısaca ifade etmek gerekirse, kişinin irtikap suçundan sorumlu olabilmesi için fiili gerçekleştirdiği sırada kamu görevlisi sıfatına haiz olması yeterlidir.

5237 Sayılı Yasa’nın 6. Maddesinin gerekçe kısmına göre kamusal faaliyetin, “Anayasa ve kanunlarda belirlenmiş olan usullere göre verilmiş olan bir siyasal kararla, bir hizmetin kamu adına yürütölmesi” olduğı belirtilmiş ve kamusal faaliyet ile ilgili gerekli işlemlerin ihale usulü ile özel hukuk kişilerince yerine getirildiğı durumlarda¹⁰³, söz konusu eylemleri gerçekleştiren şahısların kamu görevlisi

¹⁰¹ Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2017, s. 1076.

¹⁰² İnanç, s.77.

¹⁰³ Ünal Meral, “İrtikap Suçu Bağlamında Yargıtay ve İstinaf (Bam)Kararları Işığında İrtikap Suçu”, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin,

olmadıklarının izahtan vareste olduğu belirtilmiştir.

Söz konusu kanun gerekçesi göz önüne alındığında Anayasa ve kanunlarla ifade edilmiş olan usul hükümleri dikkate alınarak siyasal kararlar hizmet kamu adına yürütüldüğü takdirde kamusal bir faaliyetin söz konusu olacağı aşîkârdır.

Mülga 765 sayılı kanunda memur tanımının muhtevası geniş olmadığından dolayı bazı kurumlar ile ilgili olarak özel düzenlenen kanunlarda söz konusu kurumlarda çalışanların gerçekleştirmiş oldukları eylemler nedeniyle memur gibi cezai müeyyideye tabi tutulacakları belirtilerek söz konusu açıklık kapatılmaya çalışılmıştır. Bu hususa ilaveten bazı kurumların uhdesinde bulunan mallar devlet malı sayılarak, söz konusu mallara ilişkin olarak suç işleyenlerin kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı hususu ilgili kanunlarda ifade edilmiştir. Bu hususa ilişkin olarak Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunu'nun 13. maddesi örnek gösterilebilir. Söz konusu düzenleme ile TSE'nin mallarının devlet malı statüsünde olduğu ve söz konusu mallara aleyhine olarak işlenen cürümlerin faillerinin söz konusu cürümden dolayı devlet memurları hakkında uygulanan cezai müeyyidelerin uygulanacağı ifade edilmiştir. Ayrıca bazı özel kanunlarda ihdas edilen düzenlemeler ile kamusal faaliyet icra etmeyen ve kamu görevlisi olmayan şahısların da memurlar gibi cezalandırılacağı hususu düzenlenmiştir. Bu hususa ilişkin olarak 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 62. Maddesi örnek olarak gösterilebilecektir. Söz konusu kanun maddesi ile yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurlarının kendi kusurlarından gelen zararlarından dolayı sorumlu oldukları belirtilmiş ve suç ihtiva edecek eylemlerinden ve özellikle kooperatifin para ve malları bilanço, tutanak, rapor ve başka evrak, defter ve belgeler üzerinde işlemiş oldukları suçlarla ilgili olarak kamu görevlisi sıfatına haiz gibi cezalandırılacakları belirtilmiştir. 3670 Sayılı Milli Piyango Teşkilatı'na ilişkin kanunun 12. Maddesi ile de Piyango idaresine ait olan malların devlet malı niteliğine haiz olduğu belirtilmiş ve bunları çalan, ihdas eden, zimmete geçiren ve nasıl olursa olsun suistimal edenler ile piyango biletlerini taklit ve tahrif edenlerin devlet malları ve paraları hakkında düzenlenen suçlara ilişkin cezai müeyyidelere tabi olacakları belirtilmiştir. Sözleşme veya ruhsat gereği piyango, sayısal loto, hemen kazan bayiliği alan kişiler TCK'nın 6. Maddesinde düzenlenen kamu görevlisi tanımı kapsamında kalarak kamu görevlisi sıfatına haiz olacaklar ve söz konusu özgü suça ilişkin olarak

fail sıfatına haiz olabileceklerdir. 5235 sayılı dernekler kanunun son fıkrasında da kamuya yararlı derneklerin mallarına yönelik suç işleyenlerin devlet malına karşı suç işlemiş gibi cezalandırılacağı belirtilmiştir. Ancak bir derneğin kamuya yararlı dernek vasfına haiz olması bu derneği kamu kurumu vasfına sokmayacağı gibi söz konusu mallara karşı suç işleyenlere de kamu görevlisi sıfatını vermeyecektir¹⁰⁴.

Mülga 765 sayılı Ceza Kanunu'nun yürürlükte olduğu zaman diliminde muhtelif özel yasalarda bazı kimselerin 'memur sayılacağı' ya da 'memur gibi' cezalandırılacağı belirtilmişti. Bu hususa ilişkin 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanun ve 57 sayılı Anadolu Ajansının Malları ve Personeli Hakkında Kanun örnek gösterilebilir. Bu düzenlemeler ile birlikte 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun'un Yollamalar Başlıklı 3. maddesi ve 5237 sayılı TCK'nın 6. Maddesinin 1. fıkrasının c bendine ait gerekçe de birlikte baz alındığında söz konusu kişilerin kamu görevlisi gibi sorumluluklarına gidilmesi gerekmektedir. Burada özetle anlatılmak istenen husus, her ne kadar yeni kanun döneminde kamu görevlisi kavramı kullanılmış olsa dahi eski kanun döneminde 'memur gibi' cezalandırılacağı ya da 'memur sayılacağı' belirtilen durumlarda memur kavramının yeni kanun döneminde 'kamu görevlisi' olarak değerlendirileceğidir¹⁰⁵.

2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunun 25. maddesinin 1. fıkrasının b bendine göre kurulun para evrak ve her çeşit mallarının devlet malı niteliğine haiz olduğu belirtilmiş ve kurulun başkan ve üyeleri ile diğer personelinin görevleriyle bağlantılı gerçekleştirmiş oldukları suçlar ile ilgili sorumlulukları kapsamında Türk Ceza Kanunu'nun uygulanması açısından kamu görevlisi sayıldıkları belirtilmiştir. 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 151. Maddesinin 1. Fıkrasında da benzer bir düzenlemeye yer verilmiştir.

5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un 23. Maddesi ile özel güvenlik görevlilerinin TCK'nın uygulanmasında memur olarak sayıldıkları ve bunlara karşı

¹⁰⁴ Seven, ss. 21,22.

¹⁰⁵ Çelik Eda, Rüşvet ve İrtikap Suçları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara,2010, ss. 29-30.

görevleri nedeniyle suç işleyenlerin devlet memurları aleyhine suç işlemiş gibi cezalandırılacağı belirtilmiştir¹⁰⁶.

Kuruluşlarına ilişkin kanunlarda yalnızca kurum mallarına dolaylı işledikleri suçlardan dolaylı' kamu görevlisi olacakları belirtilenler bakımından sağlanan veya vaat edilen yarar kamu kurumuna ait olmayacağından dolaylı, irtikap suçundan dolaylı cezalandırılmaları mümkün değildir. Çünkü irtikap suçunda vatandaştan yarar sağlanmaktadır. Söz konusu düzenleme olan kuruluşlarda ise failin zimmet suçu bakımından cezalandırılması mümkün olabilecektir¹⁰⁷.

3.1.1.3. Mağdur

a) Genel Bilgiler

Mağdur suçun maddi unsurları içerisinde yer almaktadır. Mağdur, suçun konusunun maliki, sahibi olan kimseye denir¹⁰⁸. Mesela A kişisi B kişinin telefonunu, B kişinin rızası hilafına bulunduğu yerden almak suretiyle hırsızlık suçunu işlediği takdir de mağdur B kişisi olacakken suçun konusu ise bulunduğu yerden B'nin rızası hilafına alınan telefon olacaktır. Ancak C kişisine ait olan telefonu B kişisi kullanırken A kişisi tarafından B'nin rızası hilafına söz konusu telefonu bulunduğu yerden aldığı anda, söz konusu suçun mağduru B kişisi, suçun konusu mezkûr telefon olacakken telefonun sahibi ise suçtan zarar gören sıfatına haiz olacaktır.

Mağdur sıfatı muhteviyatı bakımından suçtan zarar gören sıfatına göre daha dar anlam ifade etmektedir. Suçtan zarar gören kimse, suçun işlenmesi ile hukuken koruma altına alınan menfaatlerine direkt veya dolaylı olarak tecavüz edilen kimseyi ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle, suçtan zarar gören bir kimsenin her zaman mağdur sıfatı bulunmayabilir. Mesela, kasten öldürme suçunun mağduru ölen kimsedir. Ölenin mirasçıları veya akrabaları ise söz konusu suç bakımından hukuken zarar gördüklerinden dolaylı suçtan zarar gören konumunda olacaklardır¹⁰⁹. Bir suçu oluşturan eylemin yöneltildiği kişi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Lakin böyle bir durum vaki olduğu takdirde mağdur sıfatına ancak gerçek kişi haiz

¹⁰⁶ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5188-20050421.pdf> (E.T. 06.06.2023)

¹⁰⁷ Durmuş, Erdem, Önok, 2017, ss. 1076-1077.

¹⁰⁸ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 303.

¹⁰⁹ Özgenç İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 217.

olabilecektir. Şartları bulunduğu takdirde eylemlerin yöneldiği tüzel kişi ise suçtan zarar gören sıfatı ile soruşturma ve kovuşturma evreleri olan yargılama sürecine temsilcileri aracılığıyla katılabilecektir¹¹⁰.

A kişinin kendisine tokat atması durumunda, kasten yaralama suçu bakımından A kişinin sorumluluğuna gidilemeyecektir. Çünkü, bir suçta suça konu eylemi gerçekleştiren ile eylemin gerçekleştirildiği kişilerin ayrı ayrı kişiler olması gerekmektedir¹¹¹.

b) İrtikap Suçunda Mağdur

İcbar suretiyle irtikap suçu işlendiği takdirde suçun mağduru manevi cebir uygulanan kişi, mezkûr suç ikna suretiyle işlendiğinde mağduru hataya düşürülen kişi ve bahsedilen suç mağdurun hatasından faydalanılarak işlendiğinde ise suçun mağduru hataya düşen kişi olacaktır.

Çoğunlukla irtikap suçuna maruz kalan şahıs aynı zamanda irtikap suçunun konusu olan ve faile sağlanan yararın da sahibi olmaktadır. Ancak irtikap suçunun konusunu oluşturan yararın sahibi ile irtikap suçuna maruz kalan kişinin aynı olmadığı durumlarda meydana gelebilmektedir. Böyle bir durumda irtikap suçuna maruz olan kişi suçun mağduru, irtikap olunan yararın sahibi ise suçtan zarar görendir¹¹².

İrtikap suçunun işlendiği veya söz konusu suçun işlenmeye teşebbüs edildiği durumlarda, kamu görevlisi olan fail tarafından gerçekleştirilen suçu oluşturan eylemler nedeniyle toplum nezdinde kamu görevlilerine duyulan güven duygusu yerini yitirerek yerini güvensizliğe bırakmaktadır. Binaenaleyh, söz konusu suç oluşturan eylemlerin gerçekleştirildiği gerçek kişinin yanı sıra toplumu meydana getiren bireylerin hepsi de söz konusu suç nedeniyle mağdur sıfatı haiz konuma gelmektedir¹¹³.

İrtikap suçu kapsamında birden fazla mağdur bulunmaktadır. Binaenaleyh suçu oluşturan eylemlerin yöneldiği gerçek kişinin mağdur olduğu hususunda ihtilaf

¹¹⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler s. 304.

¹¹¹ Koca Mahmut, Üzülmüş İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s.116.

¹¹² Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.1033.

¹¹³ Özgenç, İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, s.42; Üzülmüş İbrahim, “Yeni Ceza Kanunu’nda İrtikap Suçu (M. 250)”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:14, S:2,2006, s.277.

bulunmamaktadır. Ancak söz konusu suç kapsamında bir kısım yazarlar tarafından suçun diğer mağdurunun devlet olduğu belirtilirken bir kısım yazarlar tarafından ise diğer mağdurun toplum olduğu belirtilmektedir.

Doktrinde bazı yazarlar suç vasıtasıyla korunan hukuki değerin birden çok ve bu değerlerden birinin de devlete olan güven duygusu dikkate alınacak olursa, irtikap suçunun mağdurunun toplum değil Devlet olduğunun kabulünün gerekeceğini belirtmektedir¹¹⁴.

Doktrinde bazı yazarlar ise, devletin söz konusu suç kapsamında mağdur sıfatına haiz olamayacağını fakat zarar gören durumunda olabileceği de belirtilmiştir¹¹⁵. Doktrinde mağdurun tüzel kişiler olmasının da olası olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır¹¹⁶.

Yargıtay 5. C.D. bir kararında¹¹⁷ özetle, irtikap suçlarında hazinenin “suçtan zarar gören” sıfatı ile davaya katılma hakkı olduğunu ifade etmektedir.

Kanaatimizce irtikap suçunda eylemin gerçekleştirildiği gerçek kişi dışında toplumu oluşturan bireylerin hepsi de mağdur konumundadır. Devlet’in söz konusu suçun mağduru kapsamında değerlendirilemeyeceği görüşüne katılmaktayız. Çünkü bir suçun mağduru konumunda ancak gerçek kişi olabilecektir¹¹⁸. Tüzel kişiler ise ancak diğer şartlar da bulunduğu takdir de suçtan zarar gören konumunda bulunarak temsilcileri vasıtasıyla yargılama faaliyetine dahil olabileceklerdir. Bu husus yukarıdaki kararda da açıkça belirtilmiştir.

3.1.1.4. Suçun konusu

a) Genel Bilgiler

Suçun konusu da suçun maddi unsurları başlığı altında bulunmaktadır. Bir suçun konusu olmadığı takdirde suçun mevcudiyetinden de söz edilemeyecektir.¹¹⁹ Suçun

¹¹⁴ Özen, s.85.; Tüysüz, s.265.

¹¹⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler s.1033.; İnanç, s.84.; Turabi, s.94.; Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2022 s.1097.

¹¹⁶ Meran, s.238.; Tüysüz, s.265.

¹¹⁷ Yargıtay 5. C.D.’nin 2018/8340 E. ve 2021/2643 K. sayılı ilamı (UYAP E.T. 05.06.2023)

¹¹⁸ Yerdelen, s.464.

¹¹⁹ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler s. 306.

konusu kavramı ile ilgili olarak iki tanım vermekle iktifa edeceğim:

*“Eşya veya şahsın fiziki, maddi yapısıdır, bünyesidir.”*¹²⁰

*“Failin eylemlerinin yöneldiği, suçun gerçekleştirildiği şahsın vücudu veya şeydir.”*¹²¹

Bazı suç tiplerinde suçun konusunun bir nesne olduğu ifade edilmektedir. Örneğin hırsızlık (TCK m. 141) suçunda, “taşınır bir mal” demek suretiyle, suçun konusunun bir nesne olduğu açıkça belirtilmiştir.

A kişisi B kişisine tokat attığı takdirde kasten yaralama suçundan sorumluluğu söz konusu olacaktır. Söz konusu kasten yaralama suçunda B kişinin vücudu suçun konusunu oluştururken suçun mağduru ise B kişisi olacaktır. Binaenaleyh bazı suç tiplerinde mağdur ile suçun konusu iç içe olduğundan dolayı karıştırılabilmektedir. Bu hususta bir örnek daha vererek iktifa edeceğim. A Kişisi B kişisine sövdüğü takdirde hakaret suçu meydana gelecektir. Bu durumda hakaret suçunun mağduru B kişisi iken suçun konusunu ise B kişinin şerefi oluşturacaktır¹²².

Suçun konusu ile korunan hukuki menfaatte bazen birbiri ile karıştırılmaktadır. “Korunan hukuki değer” hakkında gerekli açıklamalar, “İrtikap Suçunda Korunan Hukuki Değer” başlığı altında yapıldığından dolayı, bir misal vermekle iktifa edeceğim. A kişisi B kişisine vurmak suretiyle yaralama suçunu işlediği takdirde suçun konusunu B kişinin bedeni, vücudu oluştururken, suç ile korunmakta olan hukuki değer B kişinin vücut dokunulmazlığı olmaktadır.

b) İrtikap Suçu Bağlamında Suçun Konusu

İrtikap suçunu düzenleyen TCK’nın ilgili maddesi bir bütün olarak değerlendirildiğinde suçun konusunu failin kendisine veya başkasına sağladığı veya vaadini aldığı yarar oluşturmaktadır.

765 sayılı Yasa’nın irtikap suçunu düzenleyen maddesi incelendiğinde ilk fıkrada suçun konusunun “para veya sair menfaat” olarak belirtildiği, üçüncü fıkrada ise suçun konusunun “şey” olarak belirtildiği görülmektedir. Kanunun 2. Fıkrasında ise suçun unsurları bakımından 1. Fıkraya kısmi atıfta bulunulmuştur. 5237 sayılı yasa ile yazımızda belirtildiği üzere suçun konusunu “yarar” oluşturmaktadır. Bu haliyle yeni

¹²⁰ Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 213.

¹²¹ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler s. 307.

¹²² Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, ss.213- 214.

kanunda gereksiz ve birbirine benzer kavramlar kullanılmaktan kaçınılmıştır¹²³.

Yarar kelimesi sözlükte; “Bir işten elde edilen iyi sonuç, fayda, avantaj, çıkar, yarayan, elverişli, uygun”¹²⁴ anlamlarına gelmektedir.

Kanun maddesinde irtikap suçunun konusunu oluşturan yarar kavramı geçmekle birlikte herhangi bir tanımlama yapılmamıştır. Böylelikle söz konusu kavramın içeriği öğreti ve uygulama ile dolmaktadır.

İrtikap suçu kapsamında sağlanan veya vaat olunan yararın da “haksız” olması gerekmektedir¹²⁵. Yani sağlanan yararın hukuka ve kanuna aykırı olması anlamına gelmektedir. Kamu görevlisinin kendi alacağını tahsil etmek için gerçekleştirmiş olduğu manevi cebir, şartları varsa somut olayın özellikleri göz önüne alınarak tehdit veya görevi kötüye kullanma suçunun oluşumuna neden olacaktır¹²⁶.

İrtikap suçu kapsamında “yarar” kavramının içine sadece para girmemektedir. Ayrıca değer ifade eden her şey de söz konusu kavramın muhteviyatı içinde yer almaktadır. Örnek olarak, failin borcunun ibrasının sağlanması, failin kira vermeden veya cüzi bir miktar vererek başkasına ait bir dükkânı iş yeri olarak kullanması, failin senet ile garanti altına aldırılmış borcunun silinmesi, “yarar” kavramı içinde değerlendirilebilecektir¹²⁷.

Yarar kavramını üzerinde sadece malik olunabilen, ekonomik olarak piyasada bir değer ifade eden ve diğer şahıslara aktarılabilen şeylerle kısıtlı tutmanın kanunun güttüğü amaç ve taşıdığı mahiyete aykırılık teşkil ettiğini belirten görüşler¹²⁸ olduğu gibi yararı her halükârda ekonomik değer taşıyan yararlanmalar şeklinde olduğunu belirten görüşlerde¹²⁹ bulunmaktadır.

Kanaatimizce yarar kavramını ekonomik değer taşıyan yararlanmalar ile kısıtlı tutmak kanunun güttüğü amaç ve taşıdığı mahiyet bakımından eksiklik olacaktır. Binaenaleyh

¹²³ İnanç, s.85; Koca, Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 951.

¹²⁴ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 28.11.2022

¹²⁵ Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2022, s.1095.

¹²⁶ Meran, s.239.

¹²⁷ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1033.

¹²⁸ Akçin ss. 141-142; Malkoç, s.315.

¹²⁹ Özgenç, İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, s. 37.; Koca, Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 951.

piyasada ekonomik bir değer ifade etmese dahi yararın kanun maddesinde belirtilen eylemlerin gerçekleştirilerek temin edilmesi veya temin edileceğinin sözü alındığı durumlarda da suçun gerçekleşmiş olduğu kabul edilmelidir. Kanaatimizce cinsel arzuların tatmini de yarar kavramı içinde değerlendirilmelidir¹³⁰. Ancak doktrinde bazı görüşler cinsel arzuların tatmini söz konusu olduğu durumlarda cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar kapsamında failin sorumluluğunun söz konusu olacağını belirtmektedir¹³¹. Doktrinde yararın her halükârda ekonomik bir yarar sağlamak suretiyle gerçekleşeceği belirterek cinsel arzuların tatmininin bu kapsamda kalmayacağını belirten görüşlerde vardır¹³².

3.1.1.5. Hareket ve netice

a) İcbar Suretiyle İrtikap Suçu

İcbar suretiyle irtikap suçu 5237 Sayılı Yasa'nın 250. Maddesinin 1. Fıkrasında düzenlenmiştir. İcbar suretiyle irtikap suçunun oluşabilmesi için ancak şu iki şartın birlikte gerçekleşmesi gerekir:

- 1) Kamu görevlisinin madde de zikredilen yararın sağlanması veya bu hususta vaadin alınması amacıyla bir kimseye manevi cebir uygulaması gerekir.
- 2) Kamu görevlisinin manevi cebri görevinin ona vermiş olduğu nüfuzu iyi kullanmamak suretiyle yani kötü bir şekilde kullanmak suretiyle gerçekleştirmesi gerekir.

Kanun maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere¹³³, söz konusu cebrin yağma kapsamında değerlendirilmemesi için, yağma suçunun unsurunu oluşturacak nitelikte bir cebir veya tehdit boyutuna ulaşmaması gerekecektir. Söz konusu şartın gerçekleşmediği durumda ise irtikap suçu yerine yağmadan failin sorumluluğu söz konusu olabilecektir. Yani söz konusu irtikap suçunun düzenlendiği kanun maddesinde bahsedilen cebirden anlaşılması gereken 'Manevi Cebir'dir. Maddi cebir

¹³⁰ Akçin, s.142.; Malkoç, s.314-315.; Turabi, s.98.; Öztürk, s.27-28.; Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2022, s.1095.; Meran, s.238-239.;

¹³¹ İnanç, s.86.; Durmuş, Erdem, 2017, s. 1077.

¹³² Koca, Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 951.

¹³³ TCK Madde 250 (Gerekçe): "...Ancak, bu icbarın, yağma suçunun oluşumuna neden olan cebir veya tehdit boyutuna varmaması gerekir. Aksi takdirde, gerçekleşen suç, icbar suretiyle irtikap değil, gasp suçu olur..."

söz konusu olduğu takdirde failin yağma suçu bakımından sorumluluğuna gidilmesi ilgili maddedeki diğer şartlar da sağlandığı takdirde söz konusu olabilecektir. Ayrıca, söz konusu manevi cebrin yağma suçunun unsurlarında belirtilen tehdit kapsamında da olmaması gerekir. Söz konusu tehdit kapsamında mağdurun şahsının veya yakın çevresinin bedeni, yaşamı veya cinsel dokunulmazlığına ilişkin bir tecavüzün gerçekleşeceği veya sahip olduğu malvarlığı bakımından ağır bir zarara maruz kalacağı yer almaktadır. Böyle bir durumda da icbar suretiyle irtikap suçundan değil, yağma suçundan bahsedilmesi söz konusu olacaktır¹³⁴. İcbar kelimesi manevi zorlama (cebir) şeklinde anlaşılmalıdır. Eğer zorlama maddi nitelikte ise, irtikap dışındaki suçların oluşumu söz konusu olacaktır¹³⁵.

İcbar suretiyle irtikap suçunun vücuda gelebilmesi için, fiili icra eden failin gerçekleştirdiği eylemlerin göreviyle bağlantılı olması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle, kamu görevlisinin göreviyle bağlantılı olan suç tanımında yer alan fiilleri gerçekleştirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde icbar suretiyle irtikap suçundan bahsedilemeyecektir.

Kanun maddesinde açıkça ifade edildiği üzere, failin haklı olmayan eylemleri neticesinde, mağdurun yapılması gereken bir işleminin, usule uygun olarak gerektiği şekilde yapılmayacağından çekinerek, kendisini failin belirttiğini yapmak hususunda mecbur hissetmek suretiyle, faile veya belirttiği üçüncü bir kişiye söz konusu yararı temin etmesi veya bu hususun yerine getirileceğine dair söz vermesi durumunda, icbarın varlığının kabul edilmesi gerekmektedir. Bu husus doktrinde icbar karinesi olarak isimlendirilmiştir¹³⁶.

İcbarın oluştuğunun kabulü için gerekli olan şartların şu şekilde sıralanabileceği belirtilmiştir¹³⁷:

- “Kamu görevlisinin(sanık) haksız tutum ve davranışlarının bulunması,
- Kişinin(mağdur) haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesinin oluşması,

¹³⁴ Özgenç, İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, s. 17.

¹³⁵ Üzülmüş, ss.282-283.

¹³⁶ Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2022, s.1103.

¹³⁷ Koca Reis Mehmet, "İrtikap Suçu", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C.0, S.6,2016 s.257.

• *Failin haksız bir zeminde olduğunu ve kendi işinin haklı olduğunu bilmesine karşın, mağdurun kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş veya vaatle bulunması gerekir*".

Para veya haksız menfaatin icbar eylemlerini gerçekleştiren kişi dışındaki başka bir üçüncü kişiye temin edilmesi veya bu hususta vaatle bulunulması durumunda da söz konusu suçun oluştuğundan bahsedilebilecektir. Mesela, kamu görevlisi olan B kişisi tarafından A kişisine yönelik gerçekleştirilen manevi cebir neticesinde, A kişinin B kişinin yönlendirmeleri doğrultusunda C kişisine yarar temin etmesi veya hususta söz vermesi durumunda da irtikap suçunun oluştuğunun kabul edilmesi gerekmektedir¹³⁸.

İcbar suretiyle irtikap suçunun varlığından bahsedebilmek için icbar fiilinin, mağduru etkilemeye elverişli olması gerekmektedir¹³⁹. Ayrıca mağdur baskının etkisiyle failin zorlamasından basit bir şekilde sıyrılma imkanının olmadığına da bilincinde, farkında olması gerekmektedir¹⁴⁰. Kamu görevlisinin yalnızca telkin, öneri, teşvik mahiyetindeki davranışların neticesinde yarar sağlanmış olduğu durumlarda duruma göre rüşvet suçunun oluşup oluşmadığı değerlendirme konusu olacaktır¹⁴¹.

Özgenç'e göre; kişi maruz kaldığı icbar eyleminin tesirinden kolaylıkla kurtulabilme imkanına sahipken, kamu görevlisinin istediği haksız yararı sağladığı durumda, 2.7.2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanunla TCK'nın 250. ve 252. maddelerinde yapılan değişiklik ve 257. Maddesinin 3. Fıkrasının yürürlükten kaldırılması da göz önüne alındığında¹⁴², genel nitelikte görevi kötüye kullanma suçunun ve icbar suretiyle irtikap suçunun değil, rüşvet suçunun değerlendirilmesi gerektiği belirtmektedir¹⁴³.

İrtikap suçu kapsamında nüfuz, fail olan kamu görevlisine kamu görevliliği sıfatının

¹³⁸ Özgenç İzzet, İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013, s. 23-24.

¹³⁹ Özgenç İzzet, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2002, s. 167 vd.; Kahraman Recep, "İrtikap ve Rüşvet Suçları Bakımından İcbar Karinesinin Ceza Sorumluluğuna Etkisi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2019, (141), s. 214-218.

¹⁴⁰ Özgenç, İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, s. 25.

¹⁴¹ Durmuş, Erdem, Önok, 2017, s. 1083-1084

¹⁴² (Mülga) TCK. Madde 257/3: "İrtikap suçunu oluşturmadığı takdirde, görevinin gereklerine uygun davranması için veya bu nedenle kişilerden kendisine veya bir başkasına çıkar sağlayan kamu görevlisi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli adli para cezası ile cezalandırılır."

¹⁴³ Özgenç, İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, s.27.

verdiği güç şeklinde değerlendirilmelidir. Kamu görevliliği sıfatı, Devletin; tarafsızlığı, saygınlığı, güvenilirliği ile birlikte sahip olduğu gücünü de belirtmektedir. Güç, muhataplar üzerinde bir tesiri vardır. Kamu görevlisi olan failin sıfatı sebebiyle sahip olduğu gücü muhatapları üzerinde hukuka aykırı olarak kullandığı takdirde, nüfuzu kötüye kullanması söz konusu olacaktır. Kamu görevlisi, sıfatından kaynaklanan gücü, kanunun/yönetmeliğin çizdiği sınırlar içerisinde ve hakeza kanunda ve yönetmelikte belirtilen amaçlar çerçevesinde kullanması gerekirken kendi menfaatleri için kullandığı takdirde irtikap suçu kapsamında cebir unsurun oluşup oluşmadığı değerlendirilecektir¹⁴⁴.

İcbar suretiyle irtikap suçundan bahsedebilmek için sanığın icbar niteliğindeki eylemlerini yarar veya yarar sağlama vaadi sağlanmadan önce gerçekleştirilmiş olmalıdır. Örneğin, doktor yapması icap eden bir ameliyatı gerçekleştirdikten sonra mağdurdan kendisine bir yarar sağlanmasını talep edip de mağdurdan bir yarar temin ettiği takdirde irtikap suçundan değil, görevi kötüye kullanma suçundan dolayı sorumluluğuna gidilecektir. Binaenaleyh söz konusu yarar veya yarar sağlama vaa dinin icbar niteliğini taşıyan eylemler neticesinde ve olayımızda görüleceği üzere somutlaştırmak gerekirse ameliyat öncesinde gerçekleştirilmesi halinde irtikap suçundan failin sorumluluğuna gidilebilecektir. Aksi takdirde görevi kötüye kullanma suçu failin sorumluluğu bakımından değerlendirme konusu olacaktır¹⁴⁵.

Bakırköy 21. A.C.M'nin 16.09.2021 tarihli ilamında¹⁴⁶ özetle, sanığın, katılana ait araçta, trafik mevzuatına aykırı olarak fazla yük taşıdığı gerekçesiyle idari işlem tesis edeceğini belirttiği, ancak mağdura 100 TL verdiği takdirde söz konusu idari işlemi tesis etmeyeceğini belirttiği, daha sonrasında araç sahibinin sanığa 100TL vermesi neticesinde sanığın herhangi bir idari işlem tesis etmeden mağduru bıraktığı olayda, sanığın her ne kadar trafik mevzuatına ilişkin görevi olmasa dahi görevi gereği söz konusu durumu tespit ettiği takdirde trafik zabıtasına ihbar etme yükümlülüğünün bulunduğu belirtilmek suretiyle sanığın görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine yarar sağlamak için mağduru icbar ettiği belirtilmek suretiyle icbar

¹⁴⁴ Özen, s.51.

¹⁴⁵ Yerdelen, s. 455.

¹⁴⁶Bakırköy 21. A.C.M.'nin 2020/75 E. ve 2021/292 K. sayılı 16.09.2021 tarihli ilamı (UYAP E.T. 08.06.2023)

suretiyle irtikap suçundan mahkumiyet hükmü tesis edilmiştir.

b) İkna Etmek Suretiyle İrtikap Suçu

İkna sözlükte; “*bir konuda birinin inanmasını sağlama, inandırma, kandırma*” anlamlarına gelmektedir.”¹⁴⁷

Yargıtay 5. C.D. 15.03.2004 tarih 2003/587 E. ve 2004/1894 K. sayılı ilamında¹⁴⁸ ikna kavramını hukuki anlamını özetle, failin, görevinin sağladığı vatandaşlar tarafından kendisine duyulan güven duygusunu iyi yönde kullanmayarak mağduru aldatacak nitelikteki davranışlarla, temin edilmemesi gereken bir yararı, kendisine veya belirttiği üçüncü bir kişiye temin edilmesi gereken bir yarar gibi inandırması şeklinde belirtmiştir.

5237 sayılı Yasanın 250. Maddesinin ikinci fıkrasında ikna suretiyle irtikap suçunun tanımına yer verilmiştir.

İcbarda, mağdurun zorlanmış ve zorlandığını bildiği iradesi söz konusu iken, iknada aldatici davranışlarda bulunularak inandırılmış bir irade söz konusudur. Binaenaleyh mağdur temin ettiği veya sağlanacağına dair söz verdiğine dair yararın hukuka olduğunu düşünerek söz konusu eylemleri ifa etmektedir. Bir başka ifadeyle, mağdur temin ettiği veya vadettiği yararın hukuka aykırı olduğunu bildiği takdirde icbar suretiyle irtikap suçu, sağladığı veya vadettiği yararın hukuka aykırı olduğunu bilmediği takdirde ise ikna suretiyle irtikap suçu kapsamında değerlendirmede bulunmak gerekecektir¹⁴⁹.

Sakarya BAM’ın bir kararında¹⁵⁰ özetle; daha önceden birbirlerini tanıyan katılan ve sanık ile ilgili olarak sanığın katılana yönelik olarak kendisini görevli olmadığı halde kom şubede görev yapıyormuş gibi tanıtmak, bu bilgilendirme ile sanık hakkında farklı farklı soruşturmalar yürütüldüğü izlenimi oluşturmak ve farklı zaman dilimlerinde menfaat elde etmek suretiyle gerçekleşen eylemin TCK madde 157. Madde kapsamında dolandırıcılık suçunu oluşturduğu belirtilmek suretiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Söz konusu olayda fail kom şubede görevli

¹⁴⁷ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T: 30.11.2022)

¹⁴⁸ Akçin, s.150.

¹⁴⁹ Turabi, s.70.

¹⁵⁰ Sakarya BAM’ın 2023/209 E. ve 2023/280 K. sayılı ilamı (UYAP E.T 29.05.2023)

olmadan katılana yönelik olarak hileli davranışlar gerçekleştirerek kendine menfaat temin etmektedir. Burada söz konusu eylemler nedeniyle dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirme yapılacaktır. Ancak fail kom şubede görevli olup söz konusu eylemleri gerçekleştirmiş olsa idi ikna suretiyle irtikap suçu kapsamında değerlendirme yapmak gerekecektir.

765 sayılı Yasa'da hilenin nasıl gerçekleşeceği ile ilgili olarak kanun maddesinde herhangi bir hüküm bulunmaz iken, 5237 sayılı Yasa'da ise iknanın aldatıcı nitelikteki davranışlarla gerçekleşebileceği hükme bağlanmıştır.

Suçtan zarar gören aldatıcı nitelikteki hareketlere inanmamış ama buna rağmen hukuka aykırı olan ve hukuka aykırı olduğunu bildiği yararı temin etmiş olduğu takdirde, failin irtikap suçu kapsamında sorumluluğuna gitmek kanunun maddesinin lafzı ile çelişmek anlamına gelecektir. Söz konusu suçun oluşabilmesi için mağdurun kanunda belirtilen aldatıcı davranışlar neticesinde temin ettiği yarar ile ilgili olarak düşüncesinin hukuka uygun olduğu yönünde olması gerekmektedir¹⁵¹.

Kanun koyucu her ne kadar ikna suretiyle irtikap suçunun hileli davranışlarla gerçekleşeceğini belirtmiş olsa dahi, hileli davranışların nelerden oluştuğunu saymamıştır.

Bu suç kapsamında hangi eylemlerin hileli hareketler kapsamında kaldığına dair kaide koymak olanaksız ise de kaba yalanlar ile alelade tavsiye ve telkinlerin ikna dolayısıyla hileli davranışlar kapsamında kalmayacağı, iknaya esas teşkil edecek hileli davranışların yararın teminini veya bu hususta temine yönelik olarak söz verilmesini sağlayacak derecede ağırlıkta olmalıdır. Hileli hareket ile ilgili değerlendirme yapılırken objektif ölçüler ve her somut olayın özellikleri göz önüne alınarak unsurun oluşup oluşmadığı takdir edilmelidir¹⁵². Doktrinde objektif kriterlere göre değerlendirme yapmanın birçok suçun cezasız kalmasına sebep olacak hatalı bir yaklaşım olduğu da belirtilmiştir¹⁵³.

Kanun maddesinde de açıkça belirtildiği üzere ikna suretiyle irtikap suçu hileli davranışlar gerçekleştirilerek işlenebilen bir suçtur. Bu haliyle suç failin icrai hareketleri neticesinde gerçekleşmektedir. Failin susarak suçtan zarar görenin

¹⁵¹ Akçin, s.150.

¹⁵² Akçin, s.150-151.

¹⁵³ Malkoç, s.327.

hatasından yararlanması durumunda, yani icrai bir davranışta bulunmadığı takdirde, ikna suretiyle irtikap suçunun oluşmayıp, hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçunun oluştuğu değerlendirilmelidir¹⁵⁴.

İrtikap suçunun yasal unsurunu oluşturan hilenin icrai davranışla gerçekleşebileceği gibi ihmali eylemlerle de gerçekleşebileceğine dair doktrinde görüşler bulunmaktadır. Hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçunda kamu görevlisi, kişiyi yanıltmak için herhangi bir icrai davranışta bulunmamakla birlikte, kişinin içine düştüğü hatadan faydalanmaktadır. Kişi, herhangi bir nedenle yanılgıya düşmektedir. Bu durumda da esasen bir hilenin varlığı söz konusudur ancak burada hile kamu görevlisinin ihmali davranışıyla meydana gelmektedir. Çünkü fail mağdurun yanıldığının farkındadır ve bu yanılmadan faydalanmaktadır. Böyle bir durumda esasen kamu görevlisinin hataya düşen kişinin hatasını gidermekle yükümlüdür. Ancak kamu görevlisi söz konusu hatanın farkında olmasına rağmen bilgilendirme yükümlülüğü ihmal ederek kişinin yanılgısından faydalanmaktadır¹⁵⁵.

İcbar suretiyle irtikap ve ikna suretiyle irtikap suçları bakımından ‘icbari irtikap’ ifadeleri de kullanılmıştır¹⁵⁶.

Ankara 8. A.C.M.’nin 08.10.2015 tarihli ilamında¹⁵⁷ özetle, Sanığın bağlı olduğu emniyet müdürlüğünün devriye ekiplerinde polis memuru olarak görev yaptığı, mağdurlara yönelik olarak daha öncesinden birçok kez idari yaptırım kararı alıp uygulamış olduğu, daha sonrasında mağdurlar ile irtibatının sıklaşarak çocuğunun hasta olduğu ve borcu bulunduğunu söylemek suretiyle her iki mağdurdan da farklı zamanlarda 20 TL ve 30 TL miktarında para alarak şahısların yapmaması gereken eylemlere göz yumduğu, bu haliyle eylemin ikna yoluyla zincirleme olarak her iki mağdura karşı irtikap şeklinde nitelendirme inancına varıldığı belirtilmiş ve görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle hileli davranışlarla kendisine yarar sağlamak şeklinde eylemleri nitelendirilen sanık hakkında ikna suretiyle irtikap suçundan mahkumiyet kararı verilmiştir.

¹⁵⁴ Akçin, s.150-151

¹⁵⁵ Özgenç, İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, s.61 vd.

¹⁵⁶ Erem Faruk, “İrtikap”, Adalet Dergisi, S. 9-10, 1958, s. 522.

¹⁵⁷ Ankara 8. A.C.M.’nin 2015/95 E. ve 2015/304 sayılı 08.10.2015 tarihli ilamı (UYAP E.T. 06.06.2023)

Yargıtay 5. C.D.’nin 04.04.2023 tarihli ilamında¹⁵⁸ ise özetle; her ne kadar iki kişiye yönelik olarak söz konusu eylemler gerçekleştirilmiş olsa dahi söz konusu suçun mağdurunun toplumu oluşturan bireylerin hepsi olduğu belirtilmek suretiyle iki defa ayrı ayrı ikna suretiyle zimmet suçundan hüküm kurulması yerine tek bir suçtan hüküm kurulup zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

İkna suretiyle irtikap suçu işlenirken belgede sahtecilik suçu da işlenmiş olduğu takdirde, 5237 sayılı Yasa’nın 212. Maddesi gereğince, irtikap suçu ile belgede sahtecilik suçları tek bir fiile ile işlenmiş olsalar dahi her suç bakımından failin sorumluluğuna gidilecektir. Bir başka ifadeyle failin iki suç bakımından da cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır. Binaenaleyh TCK’nın 44. Maddesi hükümleri uyarınca failin cezai durumu değerlendirilerek sadece daha ağır cezayı gerektiren irtikap suçu bakımından sorumluluğu söz konusu olmayacak, her iki suç bakımından da sorumluluğu söz konusu olacaktır.

c) Hatadan Yararlanmak Suretiyle İrtikap Suçu

Hata sözlükte; “İstemeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış, kusur, yanılma, yanılğı”¹⁵⁹ anlamlarına gelmektedir.

Hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçunun tanımına, 5237 Sayılı Yasa’nın 250. Maddesinin 3.fıkrasında, ikinci fıkraya da atıf yapılarak yer verilmiştir

Söz konusu suçun işleniş biçimi, failin görevinin sağladığı vatandaşların kendisine duyduğu güveni iyiye kullanmayıp kötü bir şekilde kullanarak mağdurun dışarıdan bir etki olmadan sakatlanan iradesinden de istifade ederek mağdurun kendisine veya bir üçüncü kişiye yarar sağlamanın temini olarak belirtilebilir¹⁶⁰.

Öğretide söz konusu hal “selbi irtikap” olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu tanıma göre kamu görevlisinin zorlayıcı veya ikna edici herhangi bir fiili ve ifadesi bulunmamasına karşın, mağdurun yanılarak çıkar sağlması. Diğer bir ifadeyle hatanın kamu görevlisinden fiil ve söylemlerinden değil mağdurun kendisinden kaynaklanmasıdır¹⁶¹.

¹⁵⁸Yargıtay 5. C.D.’nin 2020/6071 E. ve 2023/4280 K. sayılı 04.04.2023 tarihli ilamı (UYAP E.T. 06.06.2023)

¹⁵⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 30.11.2022)

¹⁶⁰ Akçin, s. 153.

¹⁶¹ Akçin, s. 153.; Erem, s.525.

En az cezayı gerektiren irtikap suçunun bu halinde, mağdur dışarıdan bir üçüncü kişinin müdahalesi olmadan kendisinden kaynaklanan sebeplerle yanılığa düşmekte, fakat fail bu durumun farkında olmasına rağmen müdahalede bulunması gerektiği halde müdahalede bulunmayarak kendisine veya bir üçüncü kişiye mağdur tarafından yarar temin edilmesine veya bu hususta söz verilmesine neden olmaktadır. Normal şartlar altında bir kamu görevlisi devlet dairelerinde herhangi bir işlem için gelen şahısların yanılığa düştüklerini fark ettiği takdirde, duruma müdahalede bulunarak söz konusu yanılığın ortadan kaldırılmasını sağlamakla mükelleftir¹⁶².

Binaenaleyh hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçu kapsamında mağdurun kendisinden kaynaklanan herhangi bir sebep ile yapacağı işlem ile ilgili olarak yanılığa, hataya düşmesi söz konusudur. Özellikle belirtmek gerekir ki, söz konusu hatanın oluşumunda failin herhangi bir eylemi bulunmamaktadır. Ancak fail söz konusu yanılığın ortadan kaldırarak davranışlarda bulunması gerekirken yanılmış olan şahsın eyleminden kendisine veya bir üçüncü kişiye yarar temini veya bu hususta söz verilmesini sağlamaktadır. Bu haliyle söz konusu eylemlerini ihmali bir şekilde gerçekleştirmektedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, mağdurun yanılmasını sağlamaya yönelik bir eylemi yoktur. Ancak yanılmanın farkına vararak söz konusu yanılmayı düzeltmeyip, yukarıda ifade edildiği üzere suç oluşturan eylemlerin icrasını gerçekleştirmektedir. Eğer fail mağdurun iradesini en baştan itibaren yanıltmaya, aldatmaya yönelik icrai eylemlerde bulunmuş ise kanuni tanımda belirtilen diğer şartlarda somut olayda bulunduğu takdirde, failin ikna suretiyle irtikap suçu kapsamında sorumluluğuna gidilebilecektir.

Kanun maddesinde ne üzerinde hata edileceğine dair bir açıklama bulunmamaktadır. Binaenaleyh söz konusu kavramın içeriği doktrin ve uygulama ile doldurulacaktır. Söz konusu hata mağdurun yerine getirmesi gereken bir işlem veya söz konusu işlem ile mağdur tarafından yatırılması gereken paranın miktarı olabileceği gibi fail bakımından söz konusu işlemleri kabul etmeye veya reddetmeye yetkili olup olmadığı hususunun olabileceği doktrinde belirtilmiş görüşler arasındadır. Bu haliyle hata kavramının içeriği ile ilgili olarak dar yorumdan kaçınmanın kanunun koyuluş amacı ve korunan hukuki değer göz önüne alınarak daha uygun olacağı kanaatindeyiz¹⁶³.

¹⁶² Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1030.

¹⁶³ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1031.

Malatya 2. ACM'nin 24/12/2012 tarihli ilamında¹⁶⁴ özetle; Noter olan sanığın kişilerin noter ücretlerini bilmemek ve yanlış bilmek şeklinde ortaya çıkan hatalarından yararlanmak suretiyle üzerine atılı olan hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçundan mahkûmiyet kararı verilmiştir. Söz konusu olayda sanığın vekaletname harcı olarak 22,86 TL ücret alması gerekirken mağdurlardan 30 TL VE 35 TL aldığı ve mağdurlara 22,86 TL'nin üzeri olan paranın ödenmediği belirtilmiştir. Söz konusu suç kapsamında mağdur toplumu oluşturan bireylerin tamamı olduğundan dolayı, sanık hakkında tek suçtan hüküm kurularak zincirleme suç hükümlerine yer verilmiştir. Yani her bir mağdura yönelik eyleminden dolayı ayrı ayrı hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçundan ceza verilmemiştir.

Hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçunda hatalı ödemeyi gerçekleştiren kişi mağdur konumunda olmalıdır. Fail olan kamu görevlisi tarafından mağdura ödeme yapılması gereken durumlarda kamu görevlisinin ödemesi gereken miktardan daha az bir kısmını ödediği ve mağdurun da fark etmediği ve fail olan kamu görevlisinin söz konusu hatadan yararlandığı bu gibi durumlarda hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçunun değil zimmet suçunun olduğu değerlendirilmelidir. Çünkü ödenmesi gerekip de ödenmeyen kısım esasen fail konumunda olan kamu görevlisine görevi gereği verilmiştir¹⁶⁵.

Söz konusu suçta fail konumunda olan kamu görevlisidir. Kamu görevlisi olma sıfatı failde bulunmadığı takdirde TCK'nın 160. Maddesinde düzenlenen suç kapsamında failin sorumluluğunun olup olmadığı hususu değerlendirme konusu olacaktır¹⁶⁶. Çünkü inceleme konumuz olan irtikap suçunun faili ancak kamu görevlisi sıfatına haiz kimseler olabilecektir.

d)Yarar Sağlanması veya Bu Yolda Vaatte Bulunulması

Kamu görevlisi olan fail; icbar, ikna veya hatadan yararlanmak biçiminde gerçekleştirilen irtikap suçunda, kendisine veya üçüncü kişiye yarar temin edilmesini veya bu hususta söz verilmesini sağlamaktadır. Yarar sağlanması veya bu hususta söz verilmesini fail suçun icbar suretiyle işlenmesinde icbar ederek, ikna suretiyle

¹⁶⁴Malatya 2. ACM'nin 2010/38 D. ve 2012/ 287 E. sayılı 24/12/2012 tarihli ilamı (UYAP E.T. 11.06.2023)

¹⁶⁵ Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2017, s.1064.

¹⁶⁶ İnanç, s. 113.

işlenmesinde mağdurun yanıltarak, hatadan yararlanarak işlenmesinde ise mağdurun hatasından yararlanarak gerçekleştirmektedir.

e) Sağlamak

Sağlama kelimesi sözlükte: “*sağlama işi*”¹⁶⁷ olarak tanımlanmaktadır. Fail mağdurun söz konusu yararı sağlaması anlamında, mağdur da herhangi bir şüphe bırakmayacak şekilde, suçun kanuni tanımındaki icrai ve ihmali eylemlerden birini gerçekleştirmiş olmalıdır. Binaenaleyh; sağlamak “vaatte bulunmaktan” sonra olan “verme” den ise beride, geride olan durumu belirtmektedir¹⁶⁸. Yani süreç olarak iki kavram arasında bulunan bir zaman dilimini ifade etmektedir.

Sağlamak fiili ile anlatılmak istenen husus, fail veya diğer bir şahsın suçun konusu olan yarar üzerinde tasarruf yetkisine haiz hale gelmiş olmasıdır¹⁶⁹.

f) Yarar Sağlanması Yönünde Vaatte Bulunulması

Vaat kelimesi sözlükte: “*Bir işi yerine getirmek için verilen söz*”¹⁷⁰ anlamına gelmektedir.

İrtikap suçunun vücut bulabilmesi için sözün mağdur tarafından verilmesi yeterli olacaktır. Söz ile mağdur söz konusu yararı direkt veya dolaylı olarak temin edeceğini belirterek sorumluluk altına girmektedir.

Vaadin sözlü veya yazılı olması arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Nitekim hukukumuz sadece geçerli olan işlemlerin bazıları için şekil şartları aramıştır. Zaten geçerli olmayan, yani mevzuata uygun olmayan, baştan itibaren hukuk aleminde bir karşılığı olmayan işlemin şekle bağlanmış olması, bahsedilen işleme hukuki zemin hazırlayacaktır. Binaenaleyh böyle bir düzenlemenin ise abes olacağı izahtan varestedir.

Devlete duyulan güvenin en üst düzeyde tutulmasının gerektiği de göz önüne alınarak, suçun kanuni tanımında suçun tamamlanması için yararın temin edilmiş olması aranmayarak, bu hususla ilgili olarak söz verilmesi yeterli görülmüştür. Bu haliyle normal şartlar altında teşebbüs aşamasında kalacak olan eylemler, kanun maddesinde

¹⁶⁷ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T.: 01/12/2022)

¹⁶⁸ Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1022.

¹⁶⁹ Özgenç, , İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları s.38.

¹⁷⁰ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T.: 01/12/2022)

belirtilerek suçun seçimlik hareketleri kapsamında düzenlenmiştir¹⁷¹. Bu hususun daha iyi anlaşılabilmesi için dolandırıcılık suçunun değerlendirilmesi yerinde olacaktır. A kişisi hileli davranışlarda bulunarak B kişinin kendisine 100 TL vermesi gerektiği hususunda aldatmaya çalışsa, B kişisi de söz konusu davranışların etkisinde kalarak A'ya 1 hafta sonra 100 TL göndereceğini belirtse ancak iki gün sonra söz konusu şahsın hileli davranışlarını kavrassa ve A'ya sözünü verdiği miktarı göndermese, A'nın dolandırıcılık suçu kapsamındaki eylemi teşebbüs aşamasında kalacaktır. Binaenaleyh irtikap suçunda vaatle bulunulması hali ile suç politikası gereği suç tamamlanmış olacak ve fail irtikap suçundan dolayı sorumlu olacaktır.

İcbar suretiyle, ikna suretiyle ve hatadan yararlanmak suretiyle gerçekleştirilen eylemler irtikap suçunun seçimlik hareketlerini oluşturmaktadır. Binaenaleyh ayrı ayrı suçları oluşturmayıp bir suçun seçimlik hareketlerini meydana getirmektedir. Bu hususa ayrıca zincirleme suç kapsamında değinilecektir.

Kanun metninde yarar sağlanması veya vaatle bulunulması eylemleri kamu görevlisi veya başkasına yönelik olacağı belirtilmiştir. Başkası ifadesinden gerçek ve tüzel kişilerin hepsinin anlaşılıp anlaşılmaması hususunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Doktrinde bir görüşe göre yararın veya yarar sağlama vaadinin devlete veya kamu idaresine¹⁷² yönelik olması durumunda irtikap suçu oluşmayıp, diğer unsurları da bulunmak kaydıyla görevi kötüye kullanma suçu oluşacaktır.¹⁷³

Doktrinde bir diğer görüşe göre devlet ve kamu hukuku tüzel kişilerinin kanun maddesi kapsamında başkası kavramı içerisinde olduğunu değerlendiren görüşler bulunmaktadır¹⁷⁴.

Yargıtay 5. C.D.'nin 05.04.2023 tarihli ilamında¹⁷⁵ özetle; 5237 sayılı Kanun'un 250'nci maddesinin 1 inci fıkrasında tanımlanan suçun, görevin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu

¹⁷¹ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1022

¹⁷² Gökçen, Artuç, s.8404.

¹⁷³ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1022

¹⁷⁴ Koca, Üzülmüş, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2018, s. 952.; Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2022,s.1095.; Özgenç; İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, s.39.

¹⁷⁵Yargıtay 5. C.D.'nin 2020/6740 E. ve 2023/4375 K. sayılı 05.04.2023 tarihli ilamı (UYAP E.T. 06.06.2023)

yolda vaatte bulunulmasına kişinin icbar edilmesiyle oluşacağını, samut olayda ise sanığın kamu kurumu olan belediye lehine menfaat temin etmeye çalıştığı, kendisine ve başka bir kişiye menfaat sağlamaya yönelik eyleminin olmadığı dikkate alınarak irtikap suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı ve icrai davranışla görevi kötüye kullanma suçunun oluştuğu belirtilmiştir.

3.1.1.6. İlliyet bağı

a) Genel Açıklamalar

İlliyet kelimesi sözlükte “*nedensellik*”¹⁷⁶ anlamına gelmektedir. Özetle ifade etmek gerekirse gerçekleştirilen eylem ile meydana gelen netice arasındaki bağa nedensellik denmektedir¹⁷⁷.

B) İrtikap Suçu kapsamında İlliyet Bağı

İrtikap suçu kapsamında illiyet bağı özetle şu şekilde ifade edilebilir. Failin gerçekleştirmiş olduğu icbar veya ikna eylemine bağlı olarak ya da mağdurun hatasından yararlanarak mağdurdan yarar temin edilmesi veya bu hususta vaatte bulunulması durumunda illiyet bağının söz konusu olayda mevcut olacağından bahsedebilmek mümkün olacaktır. Binaenaleyh söz konusu yararın sağlanması veya bu hususta vaatte bulunulması failin gerçekleştirmiş olduğu icbar, ikna veya hatadan yararlanma eylemleri neticesinde gerçekleşmiş olması durumunda illiyet bağının varlığından söz edebilmek mümkün hale gelecektir¹⁷⁸.

3.1.2. Manevi unsurlar

3.1.2.1. Genel bilgiler

Manevi unsorda suçun unsurlarından bir diğerini oluşturmaktadır. Manevi unsur fail tarafından gerçekleştirilen eylem ile failin kendisi arasında meydana gelen manevi bağı belirtmektedir. Söz konusu bağ olmadan manevi unsur oluşmayacağından suçun vücuda gelmesi mümkün olmayacaktır.

Manevi unsur bazen kusurluluk ile karışmaktadır. Ancak her iki kavramda farklı

¹⁷⁶ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 14.06.2023)

¹⁷⁷ Evren Deniz Berfo, “Sağlık Hizmetlerinin Görülmesinde İrtikap Suçu”, Antalya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2021, s. 14.

¹⁷⁸ Evren, s.15.

konumlarda yer almaktadır. Failin gerçekleştirdiği eylem nedeniyle kınanması gerekip gerekmediği ile ilgili durum kusurluluk kapsamında değerlendirilecektir. Bu haliyle kusurluluk konum olarak suçun unsurları kapsamında yer almamaktadır. Binaenaleyh, fail gerçekleştirdiği eylem nedeniyle kusurlu olmayabilir ancak suç vücuda gelmiş olabilir. Yani suçun oluşumunu sağlayan haksızlık söz konusu eyleme atfedilecektir¹⁷⁹. Bu hususu bir örnek ile açıklamak gerekirse, A kişisi B kişisine tokat attığı durumda A kişisi ile ilgili olarak kasten yaralama suçu kapsamında yargılama yapılacaktır. A kişinin yargılanması sırasında, A Kişisi ile ilgili olarak alınan raporda suçun oluşumuna neden olan gerçekleştirmiş olduğu eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayacak derece akıl hastalığının olduğunun belirtildiğinin görüldüğü. Bu haliyle kasten yaralama suçunun oluştuğuna dair herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Ancak failin kusurluluğu ile ilgili olarak, failin akıl hastalığından dolayı kınanamayacak durumda olduğu tespit edilmiştir. Binaenaleyh fail ile her ne kadar cezai müeyyide uygulanmamış olsa dahi akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması değerlendirme konusu olacaktır.

Manevi unsur da kendi içerisinde iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlar kast ve taksirdir.

a) Kast

Kast sözlükte şu şekilde tanımlanmıştır¹⁸⁰: “*Kanunun suç saydığı bir eylemi ve onu meydana getirecek hareketin sonuçlarını bilerek ve isteyerek işlemek iradesi*” şeklinde tanımlanmıştır.

Suçun manevi unsuru olan kast kendi içerisinde doğrudan kast ve olası kast olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

5237 sayılı Yasa’nın 21. maddesinin ilk fıkrasında doğrudan kastın, ikinci fıkrasında ise olası kastın tanımı yapılmıştır.

Fail suçun tanımında belirtilen unsurları idrak ederek ve bu unsurları gerçekleştirmek isteyerek fiillerini gerçekleştirdiği takdirde doğrudan kast söz konusu olacaktır.

Failin suçun tanımındaki unsurların gerçekleştirdiği eylemler neticesinde oluşabileceğini tahmin etmesine rağmen, eylemlerini icra ettiği takdirde olası kast kapsamında değerlendirme yapmak gerekecektir.

¹⁷⁹ İzzet Özgenç, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, s. 236.

¹⁸⁰ <https://sozluk.adalet.gov.tr/kast> (E.T.: 2.12.2022)

b) Taksir

Taksir sözlükte şu şekilde tanımlanmıştır¹⁸¹: “İrادی olarak işlenen bir icra ya da ihmāl eyleminden, fail tarafından istenmemiş olmalarına rağmen, kanunun cezalandırdığı sonuçların meydana gelmesi hālī” olarak tanımlanmıştır.

Suçun manevi unsuru olan taksir de iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlar basit taksir ve bilinçli taksir olarak isimlendirilmektedir.

5237 sayılı Yasa’nın 22. Maddesinin ikinci fıkrasında basit taksir, üçüncü fıkrasında ise bilinçli taksir tanımlanmıştır.

Fail eylemini gerçekleştirirken gerekli olan dikkati göstermediğinden, eylemleri neticesinde gerçekleşecek kanuni neticeyi öngörememektedir.

Fail eylemleri neticesinde suçun tanımındaki neticenin gerçekleşeceğini öngörmesine rağmen, birtakım nedenlerle gerçekleşmeyeceğine güvenerek fiilleri gerçekleştirdiği takdirde bilinçli taksir söz konusu olacaktır.

Kural olarak taksirle gerçekleştirilen eylemler neticesinde failin cezai sorumluluğu yoktur. Bu husus 5237 sayılı yasanın 22. Maddesinin ilk fıkrasında da açıkça düzenlenmiştir.

3.1.2.2. İrtikap suçu kapsamında manevi unsur

İrtikap suçları kasten işlenebilen suçlardandır. İrtikap suçunun kanuni tanımında taksirle söz konusu suçun işlenebileceğine dair bir hüküm bulunmadığından, söz konusu suçun taksirle işlenebilmesi mevzuat kapsamında mümkün değildir. Bu hususa ilaveten irtikap suçunun yapısı gereği olası kast ile de işlenmesi mümkün değildir¹⁸². Ancak irtikap suçunun olası kast ile işlenebileceğine dair görüşlerde doktrinde bulunmaktadır¹⁸³.

Bu haliyle irtikap suçu kasten işlenebilmektedir¹⁸⁴. Suçun kanuni tanımındaki unsurlar fail tarafından idrak edilip, söz konusu unsurların gerçekleştirilmesi istenerek icra hareketleri fail tarafından gerçekleştirildiğinde suçun vücuda gelebileceği

¹⁸¹ <https://sozluk.adalet.gov.tr/taksir> (E.T.: 2/12/2022)

¹⁸² Evik, s. 71; Tüysüz, s.273.; Gökcan, Artuç, s. 8421.

¹⁸³ Kanbur, s.1197, Turabi, s.101.; Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2022, s.1109.

¹⁸⁴ Meran, s.248.

anlaşılmaktadır. Bununla birlikte failin gerçekleştirdiği eylemin mağduru icbar edebilecek yoğunlukta olduğunun da farkında olması gerekecektir. Bir başka ifadeyle manevi cebrin kanuni tanımındaki diğer unsurları gerçekleştirmeye elverişli olduğunun fail tarafından biliniyor olması gerekmektedir¹⁸⁵.

Yeni Kanunda, 765 sayılı TCK'nın aksine "haksız olarak" ibaresi suçun tanımında yer almamıştır. Bu haliyle 765 sayılı kanunda fail her ne kadar temin ettiği yararın haklı olmayan bir yarar olduğunun bilincinde olması gerekli iken, yeni kanunda bu ibareye yer verilmemiştir¹⁸⁶.

İrtikap suçunun oluşumu bakımından genel kast yeterlidir. Ayrıca kamu görevlisi olan failde özel kastın bulunması gerekmemektedir. Failin, somut olayda güttüğü saik, suçun oluşumunda önem arz etmemektedir. Böyle bir durumda, fail olan kamu görevlisinin kazanç veya başka bir saik ile hareket edip etmemesinin suçun unsurları bakımından bir değer ifade etmemektedir. Suçun unsurlarının fail tarafından idrak edilip buna rağmen eylemlerin gerçekleştirilmek istenmesi, kast için yeterli olacak ve suçun yasal unsurlarından olan manevi unsur oluşacaktır¹⁸⁷.

3.1.3. Hukuka aykırılık unsuru

3.1.3.1. Genel bilgiler

Bir haksızlık olarak vücut bulan eylemin hukuka uygun olmamasıdır¹⁸⁸. Bir suçun oluşabilmesi için gereken unsurlardan biri de hukuka aykırılıktır. Yani suçun vücuda gelebilmesi için hukuka aykırılık unsurunun da somut olayda mevcudiyeti gereklidir. Bir failin gerçekleştirdiği fiilden cezalandırılabilmesi için maddi unsuru, manevi unsuru, hukuka aykırılık unsuru ve kusurun kümülatif bir şekilde bulunması gerekmektedir. Kusurluluk suçun unsurları arasında yer almamakla birlikte, gerçekleştirilen eylemin hukuka aykırı olması suçun unsurları arasında yer almaktadır. Yani hukuka aykırılık unsuru olmadığı takdirde suçun oluşmasından söz edilemeyecektir. Hukuka aykırılık unsurundan anlaşılması gereken, söz konusu somut

¹⁸⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1035

¹⁸⁶ Koca, Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 953.

¹⁸⁷ İnanç, s. 116.

¹⁸⁸ Özgenç, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, s.305

olayda kanunda belirtilen hukuka uygunluk nedenlerinde birinin bulunmamasıdır.

Eylemin kanunda muayyen suç tanımlarından birine uyduğu takdirde, karine olarak bu fiilin hukuka aykırı olduğu kabul edilir. Ayrıca bu fiilin hukuka aykırı olduğu ile ilgili olarak bir araştırma yapılması gerekmemektedir. Ancak söz konusu fiile uygulanabilecek olan bir hukuka uygunluk nedeninin bulunup bulunmadığına bakılması gerekmektedir. Çünkü hukuka uygunluk nedenlerinden birinin söz konusu olayda bulunması durumunda suç oluşmayacağından failin eylemi suç vasfını kazanmayacaktır. Bir başka ifadeyle, kanuni tanıma uyan bir fiilin muhakkak hukuka aykırı olduğu söylenemez¹⁸⁹.

Hukuka aykırılık kanun maddesinde belirtildiği takdirde suçun unsurlarından manevi unsur kapsamında değerlendirilmesi gerekecektir. Binaenaleyh failin gerçekleştirdiği eylemin hukuka uygun olmadığına bilincinde olması ve buna rağmen eylemlerine devam etmesi gerekmektedir. Örneğin TCK'da düzenlenen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunda fail tarafından gerçekleştirilen eylemlerin hukuka aykırı olarak gerçekleştirileceği kanun maddesinde açıkça belirtilmiştir¹⁹⁰.

Hukuka uygunluk nedenleri TCK'da 4 başlık altında toplanmıştır:

a) Hakkın Kullanılması

TCK'nın 26. Maddesinin 1. Fıkrasında, failin hakkını kullanarak gerçekleştirdiği eylemlerinde cezai sorumluluğunun olmadığı belirtilmiştir.

b) Kanunun Hükmünü Yerine Getirme

TCK'nın 24. Maddesinin 1. Fıkrasında, kanun hükmünün yerine getirilmesi kapsamında eylemde bulunan failin cezai sorumluluğunun olmayacağı belirtilmiştir.

İzzet Özgenç, “Kanunun Hükmünü Yerine Getirme” ifadesi yerine, “Görevin Yerine Getirilmesi” denmesinin uygun olduğunu ifade etmektedir¹⁹¹.

c) Meşru Savunma

TCK'nın 25. Maddesinin 1. Fıkrasında, failin kendisinin veya üçüncü bir kişinin hukukuna yönelik olarak icra edilmiş olması, icra edilmesi veya tekrarı olacağı

¹⁸⁹ İzzet Özgenç, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, s. 311.; Hakeri, s.313 vd.

¹⁹⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler s.408.

¹⁹¹ Özgenç, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, s:322-323.

muhakkak gözüyle bakılan bir tecavüzü somut olayın özelliklerine göre tecavüz ile orantılı olarak engelleme zorunluluğu içinde hareket eden failin cezai sorumluluğunun olmayacağı belirtilmiştir.

d) İlgilinin Rızası

TCK'nın 26. Maddesinin 2. Fıkrasında, mağdur olan şahsın üzerinde kati surette tasarruf yetkisinin olduğu bir hakka ilişkin, faile rıza verdiği takdirde, fail tarafından söz konusu mağdurun vermiş olduğu onay çerçevesinde yapmış olduğu eylemler dolayısıyla cezai sorumluluğunun olmayacağı belirtilmiştir.

3.1.3.2. İrtikap suçu kapsamında hukuka aykırılık

İrtikap suçunun tanımında, elde edilen yararın “haksızlık” vasfı ile ilgili açık bir düzenleme yapılmamıştır. Bu haliyle kamu görevlisi olan A kişinin B kişisi ile aralarında araç satım sözleşmesinden doğan alacağı ile ilgili olarak, görevinin sağladığı nüfuzu iyi yönde kullanmayarak B kişisindeki alacağını aldığı takdirde, icbar suretiyle irtikap suçu oluşmayacaktır. Binaenaleyh A kişinin söz konusu alacağını B kişisinden yukarıda ifade edildiği şekilde aldığı takdirde irtikap suçunun oluştuğundan bahsedilemeyecektir. Ancak alacağını alırken B kişinin mağdur olmasına, kamunun ise olumsuz etkilenecek zararının oluşmasına veya başka bir kişinin haklı olmayan bir yarar elde etmesine neden olursa bu takdirde A'nın görevi kötüye kullanma suçu kapsamında sorumlu olup olmadığı için değerlendirilmede bulunulması gerekecektir¹⁹².

Hukuka uygunluk sebeplerinden biri olan ilgilinin rızası ile ilgili olarak, rızanın başta bulunması gerekmektedir. İlgilinin rızası baştan beri bulunduğu takdirde irtikap suçu oluşmayacaktır. Yani ilgilinin rızası olduğu takdirde suç hiç oluşmayacaktır. Şartlar oluştuğu takdirde rüşvet suçu değerlendirme konusu olabilecektir¹⁹³.

Kamu görevlisi, idare ile ilgili olan bir işi yaptırmak için veya idareye ait olan bir alacağı almak amacıyla icbar veya ikna fiillerini işlediği takdirde, irtikap suçu oluşmaz. Diğer unsurları oluştuğu takdirde görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin olarak sorumlu tutulması gerekecektir. Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 1979 tarihli kararında özetle; sağlık bakanlığında görevli olan bir personelin aşı hizmeti almak için gelen şahıslara yönelik olarak, kamu dairesinin ihtiyaçlarının ve borçlarının temini için

¹⁹² Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler s.1035.

¹⁹³ Özen, s.88-108-120.

makbuz karşılığı nakit aldığı olayda yerel mahkemenin ikna suretiyle irtikap suçundan verdiği mahkumiyeti suçun yasal unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle bozmuştur¹⁹⁴. Söz konusu örnekte irtikap suçunun oluşacağına dair görüşlerde bulunmaktadır. Söz konusu husus başkası kavramının yorumlanması ile ilgilidir¹⁹⁵.

İrtikap suçunun fiilleri meşru savunma durumuna yönelik olarak uygun değildir. Kamu görevlisinin kendisinin hakkı çerçevesinde irtikapı oluşturan eylemlerde bulunması mümkün değildir. Kanun veya yönetmelik ile faile bu hususta bir hak verilmesi hukuk devletinde mümkün gözükmemektedir. Hukuk devletinde her şey şeffaf bir şekilde yürütülmelidir. Devletin bir alacağı olduğu takdirde gerekli mevzuat çerçevesinde hareket edeceği izahtan varestedir. Kanun hükmünün yerine getirilmesi şeklinde de bir hukuka uygunluk nedeninin mevcut olması mümkün değildir. Zaten kamu görevlisi en baştan itibaren mevzuata uygun hareket ettiği takdirde söz konusu suçun unsurları, olması gerektiği gibi, failin sorumluluğu kapsamında hiç değerlendirmeye açılmayacaktır. Binaenaleyh irtikap suçunu oluşturan eylemler gerçekleştirildiği takdirde hukuka aykırılık unsuru da vücuda gelmiş olacaktır. Bu haliyle aksine bir düzenleme irtikap suçu kavramında mevcut değildir¹⁹⁶. Bu haliyle hukuka uygunluk nedenlerinin irtikap suçu kapsamında uygulanması mümkün gözükmemektedir¹⁹⁷.

¹⁹⁴ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1035.

¹⁹⁵ İcra Hareketleri ve Netice Başlığı altında söz konusu husus irdelenmiştir.

¹⁹⁶ Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2017, s. 1065.

¹⁹⁷ Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2022, s.1108.

4. İRTİKAP SUÇUNUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

4.1. Teşebbüs

4.1.1. Genel bilgiler

Teşebbüs TCK'nın 35. maddesinde düzenlenmiştir.

TCK'nın 35. maddesinin 1. fıkrasında kişinin işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamadığı takdirde teşebbüsten sorumlu tutulacağı belirtilmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında ise teşebbüs hükümlerinin uygulandığı durumlarda söz konusu fiilin karşılığı olan eylemin cezasına uygulanacak indirim miktarı ve oranları düzenlenmiştir.

Bir örnek vermek gerekirse, mesela A kişisi ile B kişisi C'nin konutunda bulunan altınları almak amacıyla plan yapıyorlar. Akabinde söz konusu konuta anlaştıkları hırsızlık eylemini gerçekleştirmek için gidiyorlar. Evden tam çıkarken emniyet mensupları tarafından yakalanıyorlar. Burada failer söz konusu altınları bulunduğu yerden almak şeklinde suçun tanımında bulunan unsuru gerçekleştiremeden önce emniyet mensupları tarafından yakalanıyorlar. Söz konusu olayda her ne kadar konut dokunulmazlığının ihlali ile ilgili olarak cezai sorumlulukları tam olsa dahi hırsızlık suçunu ellerinde olmayan bir sebepten dolayı tamamlayamadıklarından dolayı cezai sorumluluklarında teşebbüs hükümleri de göz önüne alınacaktır.

Eski düzenlemede mevcut olan eksik teşebbüs- tam teşebbüs ayrımı yeni kanun döneminde yer almamıştır. Yani yeni düzenleme ile söz konusu tasnif ortadan kaldırılmıştır.

Suçun kanuni tanımında yer alan fiillerin icrasına yönelik eylemler başlamış olsa dahi, icrai nitelikteki eylemler daha tekemmül etmemiş olabilir. Ayrıca eylemler ile icra hareketleri tamamlanmış ancak maddi unsurlardan olan netice gerçekleşmemiş olabilir. Bu takdirde suçun tanımında yer alan bütün unsurların gerçekleştiğini söyleyemeyiz. Ancak fail bu ihtimallerde suç yoluna girmiş ve fiilleri bizatihi bir haksızlık mahiyeti kazanmıştır¹⁹⁸.

¹⁹⁸ Özgenç, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, s. 485.

Ancak kişinin icra hareketlerine başladığı ancak icra hareketleri henüz tamamlanmadığı veya neticenin suçun unsurlarından biri olduğu durumlarda cezalandırılabilmesi için kanuni bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Nitekim kişinin bu fiillerinden dolayı cezalandırılabilmesi için, ceza kanununda teşebbüs aşamasında kalan suçlardan dolayı sorumlu olunabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Teşebbüs kendi başına bir suç değildir.

Haksızlık içeriği olan davranışların suç olarak tanımlanmasında amaç, bazı hukuki değerlerin daha etkin olarak korunmak istenmesidir. Teşebbüs hükümleri ile fail suçun kanuni tanımında yer alan fiilin tamamlanmasından veya kanuni tanımda yer alan neticenin gerçekleşmeden önce cezalandırılmaktadır. Bu sebeple, teşebbüse ilişkin hükümler cezalandırılabilirliğin çerçevesini genişletmektedir¹⁹⁹.

Teşebbüsten söz edebilmek için kasten işlenen bir suçu mevcut olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle taksirle işlenen bir suçta teşebbüs hükümlerinin uygulanması söz konusu değildir.

Özgenç bu husus ile ilgili olarak özetle, kanun maddesinde her ne kadar teşebbüsün uygulanması için kastın varlığının yeterli olduğu belirtilmiş olsa dahi, eylem neticesinde oluşup oluşmayacağı kesin olmayan netice bakımından faili teşebbüs hükümlerine göre sorumlu tutmanın, sorumluluk alanını katlanılamayacak ölçüde genişletmiş olacağını belirtmektedir²⁰⁰.

Suçta teşebbüsten bahsedebilmek için şu dört şartın kümülatif olarak bulunması gerekir:

- 1) Suç işleme kastı olması gerekmektedir.
- 2) İcraya başlanmış olması gerekmektedir.
- 3) Elverişli hareketlerin yapılmış olması gerekmektedir.
- 4) Suçun failin elinde olmayan bir engel nedeniyle tamamlanamaması.

4.1.2. İrtikap suçu kapsamında teşebbüs hükümleri

İcbar suretiyle irtikap suçu manevi cebrin etkisi ile menfaatin temin edilmesi ile tamamlanır. Fail tarafından manevi cebrin uygulandığı ancak mağdur söz konusu

¹⁹⁹ Özgenç, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, s. 485.

²⁰⁰ Özgenç, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, s. 488.

cebirden dolayı faile yarar sağlamadığı halde fail bakımından teşebbüs hükümlerinin uygulanıp uygulanmaması durumu değerlendirilecektir. Somut bir örnek vermek gerekirse, A kişisi olan kamu görevlisi B kişisine manevi cebir uygulayarak 500 TL istediği, ancak B kişinin söz konusu talep edilen 500 TL'yi A kişisine vermediği takdirde failin irtikap suçuna teşebbüs hükümleri gereğince sorumluluğu söz konusu olabilecektir. Hakeza A kişisi olan kamu görevlisi, B kişinin 500 TL vermesi hususunda aldatıcı davranışlarda bulunduğu akabinde B kişisi tarafından A'ya bahsedilen 500 TL verilecekken hileli davranışları fark etmesi neticesinde söz konusu miktarı vermediği durumda da failin teşebbüs hükümleri uyarınca sorumluluğunun olup olmadığı değerlendirilecektir.

Hatadan yararlanma suretiyle irtikap suçu ancak ihmali davranışla işlenebileceğinden dolayı teşebbüs hükümlerinin uygulanması mümkün değildir²⁰¹.

Doktrinde icbar suretiyle irtikap ile ikna suretiyle irtikap suçlarına teşebbüs mümkün olduğu²⁰², icbarın mağduru zorlamaya elverişli olup mağdurun bundan etkilenmediği²⁰³, yine iknaya elverişli olup mağdurun aldatılamadığı durumlarda irtikap suçunun teşebbüs aşamasında kalmış olacağı belirtilmektedir²⁰⁴. Başka bir görüşe göre ise yine icbar ve iknaya yönelik eylemler neticesinde mağdur söz konusu yararı sağlamadığı veya vaatte bulunmadığı takdir de suç teşebbüs değerlendirme konusu olacaktır²⁰⁵.

Kanuni tanıma göre failin eylemleri neticesinde mağdur tarafından yararın sağlanacağı hususunda söz verildiği takdirde, suçun tamamlandığı belirtilmektedir. Fakat söz konusu durumda suç henüz tamamlanmamıştır. Kanun koyucu burada izlemiş olduğu suç politikası gereğince, söz konusu eylem her ne kadar teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi, fail fiilinden dolayı suç tamamlanmış gibi cezai müeyyideye maruz kalacaktır²⁰⁶. Aksi takdirde sağlanacak yararı kamu görevlisine götüren kişinin suça

²⁰¹ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1036-1037.

²⁰² Özbek, Bacaksız, Doğan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2022, s.1109.; Meran, s.248.

²⁰³ Yerdelen, s.467.

²⁰⁴ Koca, Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.958.

²⁰⁵ Güreli Nevzat, “İrtikap ve Rüşvet Cürümleri”, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1954, s.109.

²⁰⁶ Yerdelen, s. 467.

iştirakinin esasını açıklamak mümkün olmayacaktır²⁰⁷.

4.2. Gönüllü Vazgeçme ve Etkin Pişmanlık

4.2.1. Genel bilgiler

Gönüllü Vazgeçme TCK'nın 36. Maddesinde düzenlenmiştir.

TCK'nın 36. Maddesinin 1. Fıkrasında failin suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçtiği veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlediği durumlarda, teşebbüsten dolayı cezalandırılmayacağı; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Kural olarak gönüllü vazgeçmenin mevcut olduğu durumlarda faile ceza verilmeyecektir. Ancak gönüllü vazgeçme gerçekleşene kadar icra edilen fiiller ayrıca bir suç oluşturduğu takdirde faile söz konusu fiillerden dolayı ceza verilecektir. Yani gönüllü vazgeçmeye kadar gerçekleşen fiillerin müstakil olarak bir suç oluşturduğu takdirde, bu fiil ile ilgili olarak ceza verilecektir. Gönüllü vazgeçmede dikkat edilecek olan husus, kişinin gerçekleştirmekte olduğu fiil ile ilgili vazgeçmesinin gönüllü olarak bırakmasıdır. Mesela, failin polis sirenini duyması üzerine hırsızlık eylemine yönelik olarak gerçekleştirdiği eylemleri bırakması durumunda gönüllü vazgeçmeden değil, teşebbüs hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirme konusu olacaktır. Ayrıca yeni düzenleme ile eski düzenlemeden farklı olarak icra hareketleri tekemmül ettikten sonra da failin gönüllü vazgeçmeden yaralanabileceği düzenlenmiştir. Böylelikle suçun icrası kapsamındaki bütün aşamalarda gönüllü vazgeçme mümkün hale gelmiştir. Mesela, fail bir kimseyi öldürmek kastıyla kişinin kafasına yakın mesafeden silah ile ateş ettiği ancak daha sonrasında gönüllü olarak ambulansı arayarak vurduğu kişinin hayatta kalmasını sağladığı takdirde, mevcut haliyle var olan eylemleri yaralama suçunu oluşturduğundan dolayı yaralama eyleminden sorumlu olacaktır. Böylelikle icra hareketleri tamamlanmış olsa dahi ambulansı arayarak ölmesine mâni olan eyleminden dolayı gönüllü vazgeçme hükümlerinden yararlanacaktır. Binaenaleyh mevcut fiilleri müstakilen yaralama eylemini oluşturduğundan dolayı bu suçtan dolayı hüküm alacaktır. Yani öldürmeye teşebbüs

²⁰⁷ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.1036-1037. Koca, Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 958.

fiilinden dolayı sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Ancak orada olan başka birisi ambulansı aradığı durumda, failin vurduktan sonra olay yerinden ayrıldığı bir durumda öldürmeye teşebbüs değerlendirme konusu olacaktır.

Teşebbüse ilişkin hükümler ancak icrai hareketler söz konusu olduğu takdirde uygulanma durumu söz konusu olacaktır. Yani ihmali davranışla gerçekleştirilen bir fiilden dolayı teşebbüs hükümleri çerçevesinde cezalandırma yoluna gidilemeyecektir. Ancak ihmali davranış müstakil olarak cezalandırmayı gerektirdiği takdirde söz konusu fiil ile ilgili olarak bu suçu oluşturan ihmali fiilden dolayı failin cezalandırma yoluna gidilebilecektir²⁰⁸.

Gönüllü vazgeçmeden farklı olarak, etkin pişmanlık suç tamamlandıktan sonra söz konusu olabilmektedir. Etkin pişmanlık istisnai bir kurumdur. Ancak kanunlarda ayrıca belirtilen durumlarda uygulama alanı bulmaktadır. Etkin pişmanlık cezayı kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir.

TCK'nın 184. Maddesinin 5. fıkrasında²⁰⁹ cezayı kaldıran şahsi sebep olarak düzenlenmiştir. Bu çerçevede bu şart sağlandığı takdirde soruşturma evresinde kovuşturmayla yer olmadığı kararı, kovuşturma evresinde ise düşme kararı verilecektir.

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu bakımından ise TCK'nın 110. Maddesinde düzenlenen şahsi etkin pişmanlık sebebi ise cezada indirim yapılmasını öngörmüştür. Bu durumda ise iddianame düzenlenerek ceza davası açılacaktır. Ancak etkin pişmanlıktan dolayı indirim yapılarak cezaya hükmolunacaktır. Bu durumlarda hâkime takdir yetkisi verilmemiştir. Yani söz konusu şartlar gerçekleştiği takdirde fail cezayı kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep olan etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanacaktır.

4.2.2. İrtikap suçu kapsamında gönüllü vazgeçme ve etkin pişmanlık

İrtikap suçu ile ilgili olarak kanun koyucu tarafından bir düzenleme yapılmamıştır.

²⁰⁸ Özgeç, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, s.508

²⁰⁹ **Madde 184-**... (5) *Kişinin, ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak yaptığı veya yaptırdığı binayı imar planına ve ruhsatına uygun hale getirmesi halinde, bir ve ikinci fıkra hükümleri gereğince kamu davası açılmaz, açılmış olan kamu davası düşer, mahkum olunan ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar.* (<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>), E.T. 17/12/2021)

Binaenaleyh söz konusu suç ile ilgili olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasının imkânı bulunmamaktadır. Çünkü etkin pişmanlık hükümleri ancak kanun koyucu tarafından açık bir düzenleme yapıldığı takdirde uygulanabilecektir. Her ne kadar rüşvet ve zimmet suçları kapsamında etkin pişmanlık hükümleri düzenlenmiş olsa dahi kanun koyucu irtikap suçu bakımından etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için herhangi bir düzenleme yapmamıştır.

İrtikap suçu bakımından gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanma imkânı ise bulunmaktadır. Mesela kamu görevlisi olan A kişisi, manevi cebir uygulayarak B kişisinden 500 TL alacak iken kendiliğinden yani dışarıdan bir etken bulunmadan söz konusu eylemlerine son verirse gönüllü vazgeçme hükümlerinden faydalanması söz konusu olacaktır.

Başka bir örnek vermek gerekirse, kamu görevlisi olan A, B'den 500 TL alabilmek için aldatıcı hareketlere başladığı ancak bu husus ile ilgili olarak söz almadan veya yararı temin etmeden önce kendiliğinden söz konusu suç oluşturacak eylemine son verirse yine gönüllü vazgeçme hükümlerinden faydalanacaktır. Ancak fail aldatıcı davranışlarını gerçekleştirirken belgede sahtecilik suçu kapsamında eylemler de bulunmuş ve söz konusu suçun unsurları da oluşmuş ise, belgede sahtecilik suçu tamamlanmış olduğundan resmî belgede sahtecilik suçu ile ilgili olarak gönüllü vazgeçme hükümlerinden faydalanması mümkün olmayacaktır.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bir örnek daha vererek iktifa edeceğim. Kamu görevlisi olan A, B'nin kendisine yönelik olarak vergi ödemesi yapacakken vermesi gerektiği miktardan daha fazla vermekte olduğunu fark eder. İlk başta mağdurun hatasına müdahale etmeden fazla verdiği miktarı almayı düşünürken dışarıdan bir etki olmadan, kendiliğinden şahsın vermesi gerekli olan miktarı şahsa belirtir. Burada da fail gerçekleştirmiş olduğu eylem nedeniyle gönüllü vazgeçme hükümlerinden faydalanacaktır denilebileceği gibi failin gerçekleştirmiş olduğu eylem kapsamında herhangi bir suçun yasal unsurlarının dahi henüz oluşmadığı söylenebilecektir. Ayrıca söz konusu eylemin uygulama ile ortaya koyulabilmesi de pek mümkün gözükmemektedir. Diğer iki halde eylemler belirgin olarak ortaya çıkmasına rağmen failin son örnekte eylemleri ihmali nitelikte olması da göz önüne alındığında dışarıya vurumu bakımından daha kapalı kalmaktadır. Ancak söz konusu eylemleri gerçekleştirirken resmî belgede sahtecilik suçunun unsurları oluştuğu takdirde, söz

konusu resmî belgede sahtecilik suçu bakımından failin sorumluluğunun oluşup oluşmadığına bakmak gerekecektir.

4.3. İştirak

4.3.1. Genel bilgiler

Suçlar genellikle tek kişi tarafından işlenebilir. Ancak söz konusu suçları oluşturan eylemleri birden fazla kişinin bir araya gelerek ortak iradeleri ile ve her bir şahsın söz konusu eyleme belli bir yoğunlukta nüfuz ederek gerçekleştirdiği takdirde her bir kişinin oluşan suç ile ilgili olarak ortak iradeleri çerçevesinde ortak sorumluluğu olacaktır²¹⁰.

5237 sayılı TCK'nın 37. Maddesi ile doğrudan faillik ve dolaylı faillik tanımlanmıştır.

Bu haliyle suçun kanuni tanımındaki fiili gerçekleştiren kişiye doğrudan fail denmektedir. Kanun maddesi ile suçun kanuni tanımındaki icrai veya ihmali fiilleri icra edenlerin doğrudan fail sıfatını alacağı, eylemlerin icrasını başka bir kişiyi kullanarak gerçekleştiren kişinin ise dolaylı fail sıfatını alacağı belirtilmiştir. İlaveten araç olarak kullanılan kişinin yadırganamayacak durumda bir kişi olduğu takdirde kişilere verilecek cezanın da arttırılacağı belirtilmiştir. Şahsın yadırganıp yadırganamaması ise şahsın kusur yeteneğinin olup olmadığı ile ortaya çıkabilecektir.

5237 sayılı TCK'nın 38. Maddesinde azmettirme, 39. Maddesinde ise yardım etme hükümleri düzenlenmiştir.

Azmettirme ile bahsedilen husus, şahsın zihninde suç işlemeye yönelik olarak herhangi bir düşünce yok iken başka bir şahıs tarafından suç işlemesi için azmettirilmesi söz konusudur. Mesela, A Kişisinin yakın arkadaşı olan B kişisine aralarında husumet bulunan C kişisini darp etmesi için azmettirdiği takdirde, B kişisi de C kişisini darp ederse, söz konusu eylem ile ilgili olarak A kişisinin azmettiren olarak sorumluluğu söz konusu olacaktır. Söz konusu olayda suç işleme kararı olmayan B, A'nın kendisini azmettirmesi neticesinde kasten yaralama suçunun faili konumuna gelmiştir. Binaenaleyh A'da söz konusu olayda azmettiren sıfatını almıştır. Yardım eden ile bahsedilen husus ise, bir suç işleme kararı mevcut olan şahsın maddi veya manevi olarak desteklenmesini ifade etmektedir. Mesela; A kişisi B

²¹⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.641.

kişisine, C kişisini öldürmesi için silah temin ettiği durumda yardım eden olarak sorumlu olacaktır. Hakeza A kişisi B kişinin işleyeceğini beyan ettiği bir suça yönelik teşvik edici beyanlarda bulunduğu takdirde de yardım eden olarak sorumlu olacaktır. Binaenaleyh failin gerçekleştirdiği suç oluşturan eyleme yönelik olarak diğer bir şahıs tarafından maddi ve manevi yardım da bulunulabilecektir. Söz konusu yardımların ne şekilde gerçekleştirilebileceğine ilişkin olarak kanun maddesinde de açıklamalarda bulunulmuştur.

4.3.2. İrtikap suçu kapsamında iştirak hükümleri

İrtikap suçu tek bir fail tarafından işlenebileceği gibi birden fazla fail tarafından da işlenebilecektir. Bir örnek vermek gerekirse, A veznesinde vazifeli olan B ve C şahısları kendi aralarında aldıkları bir karar ile vergi borçlarını ödemek isteyen şahıslara yönelik olarak aldatıcı davranışlarda bulunarak ödemeleri gereken miktardan bir miktar daha fazla para almaktadırlar. Ancak almış oldukları fazla miktarı da az tutarak yakalanmadan söz konusu eylemlerini gerçekleştirmektedirler. Bu haliyle söz konusu eylemle ilgili olarak B ve C şahısları müşterek fail olarak sorumlu olacaklardır.

Böylelikle, suçu oluşturan eylemlerin işlenişine nüfuz edemeyen veya özel faillik niteliği bulunmadığından dolayı faillik vasfına haiz olamayan kişinin gerçekleşen suç bakımından sorumlu tutulmasının yolu açılmıştır²¹¹.

İrtikap suçu özgü suçlardandır. 5237 sayılı TCK'nın 40. Maddesinde düzenlenen bağlılık kuralı çerçevesinde, özgü suç niteliği taşıyan irtikap suçu bakımından kamu görevlisi olmayıp suçun işlenişine katılan faillerin sorumluluğuna gidilmesinin yolu açılmıştır.

Özgü suç ile anlatılmak istenen, suçun failinin ancak belirli bir sığa sahip olan kimseler tarafından işlenebiliyor olmasıdır.

TCK'nın 251. Maddesinin 1. fıkrasında irtikap suçunun işleyen faili denetimle görevli olup da kasten göz yuman kişinin de irtikap suçu kapsamında müşterek fail olarak sorumlu olduğu belirtilmiştir²¹².

²¹¹ Akçin, s. 161-162.

²¹² Özgenç, "İcrai Suça İhmali Davranışla İştirak: Anayasa Mahkemesi'nin Bir Kararı Üzerine Değerlendirmeler", Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C.2, S.1-2, 2014, s. 8.; Özen, "5237 Sayılı

Kamu görevlisi olan bir kimsenin bu sifata sahip olmayan bir kimse ile birlikte beraber bu suçu işlediği takdirde; yukarıda bahsedildiği üzere sifata haiz olmayan kimse yardım eden veya azmettiren sıfatları altında suçun işlenişine iştirak edebileceklerdir. Yani fail olarak sorumlu tutulabilmeleri mümkün değildir. Bu haliyle irtikap suçuna iştirak mümkündür. Kamu görevlisi sıfatına haiz olmayıp, suçun işlenişine katılan kişiler, azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabilmektedir. Kamu görevlisi olan şahıs beraat aldığı takdirde ise, söz konusu irtikap suçuna iştirak eden kamu görevlisi olmayan faillerin de irtikap suçu bakımından sorumluluğuna gitmek söz konusu olmayacaktır. Bu durumda suçun vasfı değişmiş ise diğer kişilerin yeni suç kapsamında sorumluluğu olup olmadığı hususu değerlendirme konusu olacaktır²¹³.

Suç sona erdikten sonra üçüncü kişi suça konu olan yararın, kamu görevlisinin icbar, ikna veya hatadan yararlanmak suretiyle elde ettiği bilmesine rağmen bunu kabul ettiği takdirde suç eşyasının kabul edilmesi suçu kapsamında sorumluluğu olup olmadığının değerlendirilmesi gerekecektir²¹⁴.

4.4. İçtima

4.4.1. Genel bilgiler

Ceza hukukunda; meydana gelen fiiller neticesinde suç oluşmakta ve bu suç neticesinde eylemi icra eden faile bu suçun karşılığı olan ceza verilmektedir. Binaenaleyh söz konusu suç tanımındaki eylemi gerçekleştiren faile bunun neticesinde bir cezai müeyyide uygulanmaktadır. Bu haliyle her fiil neticesinde bir suç oluşmakta ve bu suç karşılığında da eylemi gerçekleştiren şahsa cezai müeyyidesi tatbik edilmektedir. Bu belirtilen husus genel kaidedir. Ancak suçların içtima söz konusu olduğu durumlarda her bir suç ile ilgili olarak ayrı bir ceza verilmeyip ya en ağır cezayı gerektiren suçtan cezai müeyyide uygulanır ya da bir suçtan verilen ceza arttırılarak hüküm kurulur²¹⁵.

Mesela bir şahıs tek bir fiil ile kasten öldürme ve mala zarar verme suçunu birlikte

Türk Ceza Kanunu Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, Terazi Hukuk Dergisi, C.2, S. 8,2007 s. 89.

²¹³ Erem, s. 521.

²¹⁴ Durmuş, Erdem, Önok, 2020, s.1092.

²¹⁵ Koca, Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 703.

işlediği takdirde, her ne kadar iki suç oluşsa dahi fail sadece kasten öldürme suçundan dolayı sorumlu olacaktır. Söz konusu örnekle TCK'nın 44. Maddesinde düzenlenen fikri içtima belirtilmiştir.

Bir başka durum ise şu şekilde belirtilebilir. A'nın marketinde çırak olarak çalışan B her gün kasadan 15'er TL A'nın rızası dışından aldığı durumda hırsızlık suçundan dolayı bir ceza verilerek cezanın miktarı arttırılacaktır. Ancak genel kural çerçevesinde hareket edecek olsaydık, kaç gün boyunca söz konusu eylemi gerçekleştirmiş ise o kadar suç oluşacak ve ceza sayısı da bu suçlar kadar olacaktı. Yani kaç gün söz konusu parayı oradan almış ise o kadar hırsızlık suçu oluşacaktı. A kişisi apartman içerisindeki bir dairenin önündeki bay ve bayan ayakkabısını bulunduğu yerden aldığı takdirde, her ne kadar iki kişiye yönelik olarak hırsızlık eylemini gerçekleştirmiş olsa dahi tek bir hırsızlık eyleminden ceza verilecek ve ceza verilirken artırım yoluna gidilecektir. Buradaki durumlarda da TCK'nın 43. maddesinde zincirleme suç örnekleri verilmiştir.

Bir diğer durum ise şu şekildedir. A kişisi B kişisine vurmak suretiyle elinde bulunan çantayı aldığı takdirde yağma suçu söz konusu olacaktır. Ancak olay değerlendirildiğinde kasten yaralama suçu ile ilgili olarak bir cezai müeyyide yok gibi gözükülecektir. Ancak söz konusu kasten yaralama eylemi yağma suçunun unsurları kapsamında olduğundan dolayı ayrıca bir değerlendirme konusu yapılmamıştır. Burada ise 42. Madde de düzenlenen bileşik suç kapsamında bir örnek verilmiştir.

Yukarıdaki örneklerde görüleceği üzere genel kurala 5237 sayılı TCK'nın 42,43 ve 44. Maddelerinde istisnalar getirilmiştir.

4.4.2. İrtikap suçu kapsamında içtima hükümleri

İrtikap suçu kapsamında da içtima hükümleri uygulanmaktadır.

Kamu görevlileri devlete ait iş ve işlemleri yerine getirirken kendilerine müracaat eden tüm şahıslara din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapmadan talep ettikleri iş ve işlemleri mevzuatta bulunan diğer şartlarda somut olayda mevcut olduğu takdirde usulüne uygun olarak yerine getirmekle mükelleftir. Söz konusu kanun maddesinde düzenlenen suç ile de devlete olan güvenin daimî olmasının sağlanması hedeflenmektedir.

Söz konusu yükümlülükler uygun olmayan davranışlar, bazı koşullar çerçevesinde suç olarak ihdas edilmiştir. Görevi kötüye kullanma suçu, bu bakımdan genel, tali ve

tamamlayıcı bir suç olarak tanımlanmıştır.

Kural olarak kamu görevlileri mevzuat hükümlerine uygun olarak iş ve işlemleri yapmakla yükümlüdürler. Bu yükümlülüğe aykırı hareket ederek kişilerin olumsuz etkilenecek mağdur olmalarına, kamunun zararının ortaya çıkmasına veya şahıslara haklı olmayan bir yarar sağlanmasına neden oldukları takdirde söz konusu davranışları ile ilgili olarak cezai sorumlulukları olabilecektir. Ayrıca fail tarafından gerçekleştirilen eylemlerin icrai nitelikte olabileceği gibi ihmali nitelikte de olabileceği kanun maddesinde açıkça ifade edilmiştir.

Kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilen eylemler başka bir suçun kapsamında olmadığı durumlarda görevi kötüye kullanma suçu kapsamında failin sorumlu olup olmadığı değerlendirilecektir. Söz konusu husus ile ilgili olarak da kanun maddesinde açıklamalar yapılmıştır. Binaenaleyh görevi kötüye kullanma suçu irtikap suçunun özel bir şeklidir. Bu haliyle irtikap suçu olduğu takdirde görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin hükümler uygulanmayacaktır. Bu haliyle irtikap suçu görevi kötüye kullanma suçunun özel bir şeklidir. Bu yüzden irtikap suçunun olduğu hallerde görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin hükümler uygulanmayacak ve sadece irtikap suçundan dolayı cezaya hükmolunacaktır²¹⁶.

İkna suretiyle irtikap suçu işlenirken belgede sahtecilik suçu da işlenmiş olduğu takdirde, 5237 sayılı Yasa'nın 212. Maddesi gereğince, irtikap suçu ile belgede sahtecilik suçları tek bir fiile ile işlenmiş olsalar dahi her suç bakımından failin sorumluluğuna gidilecektir. Bir başka ifadeyle failin iki suç bakımından da cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır. Binaenaleyh TCK'nın 44. Maddesi hükümleri uyarınca failin cezai durumu değerlendirilerek sadece daha ağır cezayı gerektiren irtikap suçu bakımından sorumluluğu söz konusu olmayacak, her iki suç bakımından da sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Kamu görevlisi olan A, B kurumunda veznedar olarak görev yapmaktadır. C ise söz konusu kurumun bulunduğu mahallede oturan emekli bir kişidir. Kendisine ait olan vergi borçlarını söz konusu kurumdan ödemektedir. Failimiz olan A değişik zamanda kimi zaman aldatıcı davranışlarda bulunarak, kimi zaman manevi cebir uygulayarak kimi zaman ise C isimli şahsın hatasından istifade etmek suretiyle şahıs veznede

²¹⁶ İnanç, s. 128.; Yerdelen, s. 470.

vergilerini öderken yukarıda bahsedilen eylemleri gerçekleştirerek kendisine yarar sağlamaktadır. Bu haliyle failimiz hakkında tek bir ceza verilecektir ancak söz konusu ceza zincirleme suç hükümleri göz önüne alınarak artırılarak verilecektir. Bu husus TCK'nın 43. Maddesinde düzenlenmiştir.

Yargıtay 5. Ceza Dairesi 04/04/2023 tarihli İlamında²¹⁷ özetle, irtikap suçu ile korunan hukuki yarar ve bu kapsamda suçun topluma karşı işlenen suçlar bölümünde ihdas edilmiş olması bir bütün olarak değerlendirildiğinde, irtikap suçunun mağdurunun toplumda bulunan tüm bireylerin olduğu bir başka ifadeyle kamu olduğunun belirtildiği, hakeza eylemin belli bir kişinin zararına işlendiği takdirde söz konusu kişinin suçun mağduru olmayıp suçtan zarar gören sıfatına haiz olacağı belirtilerek iki farklı eylem ile ilgili olarak ayrı ayrı ceza verilmeyip zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

Sağlık görevlisi olan A kişisi, spor kulübüne üyelik yapmak için gelen gençlerin kan tahlillerini yapmak için aldatıcı davranışlarda bulunarak her birinden kendisine yarar sağladığı takdir de zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır. Binaenaleyh mağdur kadar suç oluşmayacak, tek bir suç oluşup akabinde tek bir ceza verilecektir. Ancak verilen cezada artırım yoluna gidilecektir.

Yargıtay 5. C.D.'nin 04/04/2023 tarihli ilamında²¹⁸ özetle; Ceza Genel Kurulu'nun 26/04/2016 tarihli, 2014/118 Esas ve 2016/208 sayılı kararını benimsediğini belirterek, irtikap suçu ile korunan hukuki yarar ve irtikap suçunun topluma karşı korunan suçlar bölümünde ihdas etmiş olması bir bütün olarak değerlendirildiğinde, toplumu oluşturan bireylerin suçun tamamı olduğu yani kamu²¹⁹ olduğu ve irtikap suçunun belirli bir kişinin zararına yönelik olarak gerçekleştirildiği takdirde söz konusu kişinin suçun mağduru değil, zarar göreni olacağı ve sanık hakkında iki defa ayrı ayrı irtikap suçundan hüküm kurulmak yerine zincirleme suç nedeniyle hüküm kurmanın gerektiği belirtilmiştir.

Doktrinde irtikap suçunun düzenlendiği kanun maddesinde her üç fıkradaki suç tipinin

²¹⁷ Yargıtay 5. Ceza Dairesi 2020/6071 E., 2023/4280 K. ve 04/04/2023 tarihli İlamı (UYAP E.T. 08.05.2023)

²¹⁸ Yargıtay 5. C.D.'nin 2020/6071 E. ve 2023/4280 K. sayılı 04/04/2023 tarihli ilamı (UYAP E.T. 27.05.2023)

²¹⁹ Türkiye Adalet Akademisi, "Ceza Muhakemesinde Toplanması Gereken Deliller", ARCS Dijital Ofset Matbaacılık, Ankara, 2020, s.920.

birbirinden bağımsız olduğundan bahisle bunlar arasında zincirleme suç ilişkisinin doğmayacağını belirten görüşlerde bulunmaktadır²²⁰.

İrtikap suçu diğer suçlarla birlikte işlendiği takdirde veya irtikap suçunu işlemek için başka bir suç işlendiği takdirde, ikinci suç irtikap suçunun bir unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturmadığı takdirde, ayrı ayrı suçların oluşacağı da izahtan varestedir²²¹.

²²⁰ Durmuş, Erdem, Önok, 2020, s.1092.

²²¹ Akçin, s. 163.

5. USULİ HÜKÜMLER ve YAPTIRIM

5.1. Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

Normal şartlar altında herhangi bir soruşturma yapmak için herhangi bir makamdan izin alınmasına gerek yoktur. Söz konusu suçun soruşturması şikâyetle tabi olmadığından suç şüphesi üzerine re'den soruşturmaya başlanılacaktır²²². Ayrıca söz konusu suç alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından olan uzlaştırma kapsamında olan suçların içerisinde de yer almamaktadır²²³. Suç şüphesi üzerine gerekli kolluk biriminin Cumhuriyet Savcısından aldığı talimat üzerine veya şahısların veyahut kurumaların gerekli makamlara ihbarı veya şikâyeti üzerine söz konusu fiili gerçekleştiren fail ile ilgili olarak soruşturma süreci başlayacaktır. Ancak bazı istisnai durumlarda bir kişi hakkında soruşturma işlemlerinin yapılabilmesi ve eylemi gerçekleştiren kişinin şüpheli sıfatını alabilmesi için kanunlarda gösterilen mercilerden izin alınması gerekmektedir.

4483²²⁴ sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 2. Maddesinin 1. Fıkrası ile memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlar hakkında uygulanacağını belirtmektedir izin alınması gerektiğini açıkça ifade etmiştir. Bu haliyle kanunun ilk fıkrası ile memurların yargılanması ile ilgili olarak genel kural ortaya konmaktadır.

İlaveten söz konusu eylemi gerçekleştiren şahıslar ile ilgili hangi merciiler tarafından izin verileceği de aynı kanunun ilgili maddesinde belirtilmiştir. Ancak bu merciler tarafından verilen kararlar kesin karar niteliğinde değildir. Söz konusu kararlara yapılan itiraz neticesinde ise bölge idare mahkemeleri tarafından verilen kararlar ise kesin hüküm ifade etmektedir.

İrtikap suçu bakımından 3628²²⁵ sayılı mal bildiriminde bulunulması, rüşvet ve yolsuzlukla mücadele kanunu ile söz konusu suçun yargılama usulü bakımından ayrı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Yani irtikap suçunun soruşturulması ve kovuşturulması 4483 sayılı kanun hükümlerine göre değil, 3628 kanun kapsamında

²²²Üzülmez, Yeni Ceza Kanunu'nda İrtikap Suçu (M. 250), s.295.

²²³ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271-20110808.pdf> (E.T.13.06.2023)

²²⁴ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4483.pdf> (E.T. 13.06.2023)

²²⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3628.pdf> (E.T. 13.06.2023)

olacaktır²²⁶. Yukarıda ifade edildiği üzere 4483 sayılı kanun ile genel hüküm belirtilmekle birlikte istisna hükümler de bulunmaktadır.

3628 sayılı kanunun 17. Maddesinin ilk fıkrasında irtikap suçu kapsamında hakkında soruşturma başlatılan kişilerin yargılama faaliyetinin 4483 sayılı kanun kapsamında olmayacağı belirtilmiştir. Binaenaleyh söz konusu failler hakkında herhangi bir merciden izin alınmadan soruşturma başlayacak ve söz konusu failin şüphelileri ise şüpheli sıfatını alacaklardır. Ancak ikinci fıkra ile istisna teşkil eden bu hükme istisna getirilerek müsteşar, vali ve kaymakamlar hakkında genel hükümlerin uygulanacağını açıkça belirtmiştir. Üçüncü fıkra ise özel yargılama usulüne sahip olan diğer şahıslarda kanun maddesinden ayrık tutulmuştur.

Binaenaleyh bu maddenin ilk fıkrası ile İrtikap suçu bakımından 4483 sayılı kanunun uygulanmayacağı açık bir şekilde belirtilmiştir. İkinci ve üçüncü fıkralarda ise, istisna olan birinci fıkraya da istisna olan durumlar belirtilmiştir. İkinci fıkra ile müsteşarlar, valiler ve kaymakamlar bu fıkra kapsamından çıkarılmış. Üçüncü Fıkra ile de görevleri ve sıfatları nedeni ile farklı yargılama usulü olan sanıklara ilişkin durumlar ayrık tutulmuştur. 2802 sayılı yasada belirtilen hakimler ve savcılar hakkında uygulanacak olan yargılama usulü de istisna bir düzenleme oluşturmaktadır. Bu haliyle hakimler ve savcılar hakkında bahsedilen kanundaki hükümler çerçevesinde soruşturma ve kovuşturma işlemleri yürütülecektir²²⁷.

Söz konusu suçu işleyen fail hakkında soruşturma her ne kadar doğrudan başlatılmış olsa dahi, 3628 sayılı kanunun 19. Maddesinde belirtilen makamlara ilgili soruşturmanın başlatıldığı haber verilmelidir.

Kovuşturma aşamasında söz konusu suç vasfının irtikap olmayıp, görevi kötüye kullanma olarak değerlendirildiği durumlarda, mahkemenin durma kararı vererek soruşturma izni talep etmesi yerine kendi hukuki vasıflandırmasına göre hüküm kurmalıdır. Bir başka ifadeyle suçun vasfının değişmesi durumunda mahkeme tarafından yargılamaya devam olunarak hüküm kurulmalıdır²²⁸.

²²⁶ Meran, s.251.

²²⁷ İnanç, s. 133.

²²⁸ Gökcan, Artuç s. 8428.

5.2. Görevli Mahkeme

5271 sayılı Kanun'un 3. Maddesi ile mahkemelerin görevlerinin kanunla belirleneceği belirtilmiştir. Bu çerçevede mahkemelerin görev bakımından yetkisi, 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir.

5235 sayılı Kanun'un 12. Maddesi ile de Ağır Ceza Mahkemeleri'nin görev bakımından yetkisi belirtilmiş ve irtikap suçunun 1. Ve 2. fıkralarında belirtilen suçlar bakımından görevli mahkemenin Ağır Ceza Mahkemeleri olduğu açıkça belirtilmiştir. TCK'nın 250. Maddesinin üçüncü fıkrasında tanımlanan hatadan faydalanmak suretiyle gerçekleştirilen irtikap suçunda ise görevli mahkeme Asliye Ceza Mahkemesi olacaktır²²⁹.

5.3. Yaptırım

İnceleme konumuz olan irtikap suçunun cezası 5237 sayılı TCK'nın 250. Maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme ile suçun işleniş biçimlerine göre verilecek olan ceza miktarı belirlenmiştir.

TCK'nın 250. Maddesinin 1. Fıkrası ile düzenlenen icbar suretiyle irtikap suçunda öngörülen ceza, “beş yıldan on yıla kadar hapis cezası”, ikinci fıkrası ile düzenlenen ikna suretiyle irtikap suçunda öngörülen ceza, “üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası” ve üçüncü fıkrası ile düzenlenen kişinin hatasından yararlanmak suretiyle irtikap suçunda öngörülen ceza, “bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası” olarak düzenlenmiştir²³⁰.

Aynı maddenin dördüncü fıkrasında ise, mağdurun ekonomik durumu ile yararın değeri göz önüne alınarak hâkime indirim yapma hususunda takdir yetkisi verilmiştir²³¹. Söz konusu hükmün uygulanması takdire bırakılmış olsa dahi, önceki tarihli suçlar bakımından TCK m. 7/2 maddesi uyarınca lehe değerlendirilerek uygulanması gerekmektedir²³².

²²⁹ Gökcan, Artuç s.8429

²³⁰ R.G. 12.10.2004/25611.

²³¹ Tüysüz, s. 279.

²³² Gökcan, Artuç s. 8430.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

İrtikap suçu, 5237 sayılı TCK'nın ikinci kitabının "Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler" başlıklı dördüncü kısmının "Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar" başlıklı birinci bölümünün "İrtikap" başlıklı 250. maddesinde düzenlenmiştir.

Söz konusu madde hükümlerine göre, fail olan kamu görevlisi görevinin sağladığı nüfuzu veya güveni kötüye kullanmak suretiyle icbar, ikna veya mağdurun hatasından yararlanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağladığı veya yarar sağlanması yolunda vaatte bulunulmasını temin ettiği takdirde irtikap suçundan sorumluluğu söz konusu olacaktır. Kanun koyucu yarar sağlanmasının yanı sıra yarar sağlama yolunda vaatte bulunulmasını da kanun maddesine ekleyerek suç tanımının kapsamını genişletmiştir. Bu haliyle mağdur kamu görevlisi olan fail veya kamu görevlisinin belirlediği kişiye yarar sağlama vaadinde bulunduğu takdirde suçun yasal unsurları oluşacaktır. Suçun yasal unsurlarının oluşması için söz konusu yararın kamu görevlisi veya üçüncü bir kişiye temin edilmiş olması gerekmemektedir.

İrtikap suçu ile korunmak istenen birden fazla hukuki menfaat bulunmaktadır. Söz konusu menfaatlerden bir tanesi toplumun fertlerinin zarara uğramaması, bir diğeri ise devletin eylem ve işlemlerini gerçekleştiren kamu görevlilerine duyulan güven ve itimadın korunmasıdır.

Kural olarak kanunda ihdas edilen suçların faili herkes olabilir. Ancak bazı suçlarda suçun faili olabilmek için bazı sıfatların failde bulunması gerekmektedir. Bu tip suçlara özgü suçlar denmektedir. İrtikap suçu da özgü suçlardandır. Yani sadece belli sifata haiz kişiler irtikap suçunun faili olabileceklerdir. Bu haliyle İrtikap suçu kapsamında sadece kamu görevlileri suçun faili olabilecektir. Kamu görevlisi sıfatının suçun icra hareketlerinin gerçekleştiği anda bulunması gerekmektedir. Sonradan söz konusu sıfatın kaybedilmesi suçun oluşumunu engellemeyecektir. Ayrıca kamu görevlisinin fiili vazifesi sırasında olmadığı durumlarda da söz konusu kanun maddesindeki diğer unsurlar gerçekleştiği takdirde irtikap suçu kapsamında sorumluluğuna gidilecektir. Ancak irtikap suçunun faili olan kamu görevlisine kamu görevi usulüne uygun olarak verilmiş olmalıdır ve gerçekleştirdiği eylem görevi ile ilgili olmalıdır. Ancak kamu görevlisinin görevi ile ilgili değerlendirme yapılırken

geniş yorumlanmalıdır.

Söz konusu suçun tanımında geçen ikna, icbar ve hata kavramları suçun anlaşılabilmesi için önem arz etmektedir. Kavramlara verilen anlamlar ile eylemlerin mahiyeti gelişmektedir. Örneğin icbar suretiyle irtikap suçunda, icbar kavramı manevi cebir anlamındadır. Söz konusu cebir maddi nitelikte olduğu takdirde yağma suçu kapsamında değerlendirme de bulunmamız gerekecektir. Kanun maddelerinde belirtilen eylemlerinin de doğru değerlendirilmesi gerekmektedir. Mağdurun kendi hatasında kamu görevlisi faydalanarak kendisine yarar temin ettiği veya bu yolda vaat temin ettiği takdirde hatadan yararlanmak suretiyle irtikap suçu değerlendirilecektir. Ancak kamu görevlisi mağdurun hata yapması için icrai bir davranışta bulunduğu takdir de ıkan suretiyle irtikap suçu değerlendirilecektir. Suç tasnifinde bir başka görüşe göre pasif veya icrai davranışta bulunarak ikna suretiyle irtikap suçunu işleyecektir.

765 sayılı eski kanunda suçun konusu para veya sair menfaat ve şey olarak belirtilmiştir. Ancak yeni düzenleme ile kavram karmaşasının önüne geçilmiştir. 5237 TCK ile her ne kadar yarar kavramını getirerek kavram karmaşasının önüne geçilmiş olsa dahi, yarar kavramı ile ilgili olarak bir açıklama/tanımlama da bulunmamıştır. Bunun neticesinde suçun maddi konusunu oluşturan yarar kavramı ile ilgili olarak farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Söz konusu tartışmaların temel noktası yarar kavramının içerisine ekonomik değeri haiz olmayan şeylerin girip giremeyeceğidir. Suçun maddi konusu başlığı altında söz konusu görüşlere yer verilmiştir. Kanaatimizce ekonomik değeri haiz olmayan şeylerde yarar kapsamında değerlendirilmelidir aksi takdirde kanunun ihdas amacı ile çelişki oluşmaktadır.

İrtikap suçu özel norm niteliğine haizdir. Yani genel norm niteliğine haiz olan bir suç ile birlikte işlendiği takdirde sadece irtikap suçu bakımından failin sorumluluğuna gidilecektir. Bazı kanun maddeleri düzenlenirken, söz konusu failin gerçekleştirmiş olduğu eylem başka bir suç tanımında yer alan eylem ile uyduğu takdirde, failin sadece eyleme uyan diğer kanun maddesinde düzenlenen suç bakımından sorumluluğunun olacağını belirtmiştir. İrtikap suçu kapsamında değerlendirilecek olursa, İrtikap suçuna uyan eylemler ile ilgili olarak cezai müeyyide uygulanan fail ile ilgili olarak, ayrıca görevi kötüye kullanma suçu bakımından soruşturma yapılamayacaktır. Kanun maddesinin ilk cümlesinde de bu husus açık bir şekilde

belirtilmiştir. Bu haliyle fail tarafından gerçekleştirilen eylem irtikap suçu kapsamında olduğu takdirde görevi kötüye kullanma suçundan sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Ancak eylemin irtikap suçu kapsamında kalmadığı değerlendirildiği takdirde diğer suçlar bakımından sorumluluğuna gidilebilecektir. Bir başka ifadeyle görevi kötüye kullanma suçu kapsamında failin söz konusu eylem nedeniyle sorumluluğuna gidilebilecektir.

İrtikap suçu kasten işlenebilen suçlardandır. Bir suçun taksirle işlenebilmesi için kanunda açıkça bu hususun düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak irtikap suçunun taksirle işlenebileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

Suçun kanuni tanımındaki eylemler gerçekleştirildiği takdirde hukuka aykırılık unsuru karene olarak mevcuttur. Hakkın kullanılması, kanunun hükmünü yerine getirme, meşru savunma ve ilgilinin rızası kanunda hukuka uygunluk nedenleri olarak sayılmıştır. Bu nedenlerden biri bulunduğu takdirde fiil hukuka uygun hale gelecektir. Ancak İrtikap suçu kapsamında hukuka uygunluk nedenlerinden birinin bulunması suçun niteliği gereği mümkün değildir.

Kural olarak kamu görevlileri ile ilgili olarak soruşturma yapılması gereken durumlarda ilgili mercilerden izin almak gerekir. Ancak bazı suçlarla ilgili olarak bu kurala istisna getirilmiştir. İrtikap suçu da bu istisna kapsamında olan suçlardandır. Bir başka ifadeyle irtikap suçunu gerçekleştirdiği değerlendirilen kamu görevlisi ile ilgili olarak soruşturma işlemlerine başlamak için herhangi bir merciden izin almaya gerek yoktur. Yani söz konusu suçun kanuni tanımındaki eylemleri gerçekleştiren kamu görevlisi ile ilgili olarak doğrudan soruşturma işlemlerine başlanılacak ve fail doğrudan şüpheli sıfatını alacaktır. Yapılan söz konusu düzenleme ile de irtikap suçunun önemi gözler önüne serilmektedir. Unutmamak gerekir ki, devleti ayakta tutacak yegâne unsur Adalet olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akçin, İ. (2007). *Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Arslantürk, M. (2021). *Zimmet, İrtikap, Rüşvet İle Görevi Kötüye Kullanma, Direnme, Görevli ve Görev Suçları*, 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Artuk E. ve Gökçen A. ve Alşahin E. ve Çakır K. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi
- Artuk E. ve Gökçen A. ve Alşahin E. ve Çakır K. (2019). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Artuk E. M. ve Koçyiğit E.H. (2015). 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Rüşvet Suçunun Benzer Suçlardan Ayrımı. *Terazi Hukuk Dergisi*. C.10. S. 106,14-26.
- Artuk E. M. ve Gökçen A.(2016). *Gerekçeli Ceza Kanunları*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Avsallı, H.(2006). *Zimmet suçu*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Centel N. ve Zafer H. ve Çakmut Ö. (2016). *Türk Ceza Hukuku'na Giriş*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Çağlayan R. (2019). *İdare Hukuku Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Seven, Ç.A.K. (2020). *Türk ceza hukukunda irtikap suçu*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çankaya Üniversitesi.
- Çelik, E.(2010). *Rüşvet ve irtikap suçları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi
- Devellioğlu, F. (1988). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Erem, F. (1958). İrtikap. *Adalet Dergisi*. S. 9-10, s. 519-527.
- Evik, V.S. (2007/2). İrtikap Suçu. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 47-74.
- Evren, D. B.(2021). *Sağlık hizmetlerinin görülmesinde irtikap suçu*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Antalya Üniversitesi.
- Gökcan T.H. ve Artuç M. (2021). *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi*, C.5. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Gürelli N. (1954). *İrtikap ve rüşvet cürümleri*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Hakeri H. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi.

<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 17/12/2021

<https://sozluk.adalet.gov.tr/kast> Erişim Tarihi: 2.12.2022

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=9668#> Erişim tarihi: 12.04.2021

<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss664m.htm>.: 22.12.2021

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4483.pdf> Erişim Tarihi: 13.06.2023

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3628.pdf> Erişim Tarihi: 13.06.2023

İnanç A.Z. (2013). *Türk Ceza Kanunu'nda İrtikap Suçu*. İstanbul: 12 Levha Yayınevi.

Kalabalık İ. (2019). *İdare Hukuku Dersleri*, C.1. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Kaya S.Ç.A. (2020). *Türk ceza hukukunda irtikap suçu*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çankaya Üniversitesi.

Kayar İ. ve Üzülmmez İ. (2018). *Hukukun Temel Kavramları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Kahraman R. (2019). İrtikap ve Rüşvet Suçları Bakımından İcbar Karinesinin Ceza Sorumluluğuna Etkisi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 31, 141, 209-226.

Kanbur M.N. (2013). 6352 Sayılı Kanun Değişiklikleri Çerçevesinde Türk Ceza Hukukunda İrtikâp Suçu (TCK m.250). *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19, 2, 1177-1208.

Kahraman R. (2019). İrtikap ve Rüşvet Suçları Bakımından İcbar Karinesinin Ceza Sorumluluğuna Etkisi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C.31, 141- 214.

Koca M. ve Üzülmmez İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Koca M. (2003). *Yağma Cürümleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Koca M. ve Üzülmmez İ. (2020). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Koca R.M. (2016). İrtikâp Suçu. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, c. 0, sayı. 6, 247-279.

Malkoç İ. (2010). *Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Zimmet- İrtikap- Rüşvet- Denetim Görevinin İhmali- Yetkisiz Çıkar Sağlama Suçları*. Ankara: Malkoç Kitabevi.

Meran N. (2014). *Zimmet, Rüşvet-İrtikap ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Okuyucu E.G. (2009). Görevi Kötüye Kullanma Suçu. *TBB Dergisi*, S. 82, 1-31.
- Özbek V.Ö.ve Doğan K. ve Bacaksız P. ve Tepe İ. (2017). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özbek, V.Ö. ve Doğan K. ve Bacaksız P. (2020). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özbek, V.Ö. ve Doğan K. ve Bacaksız P. (2022). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özgenç İ. (2002). *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özgenç İ. (2013). *İrtikap, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özgenç, İ. (2014). İcrai Suça İhmali Davranışla İştirak: Anayasa Mahkemesi'nin Bir Kararı Üzerine Değerlendirmeler. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C.2, S.1-2, 1-10.
- Özgenç İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özen M. (2007). 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler. *Terazi Hukuk Dergisi*, C.2, S.8, 83-90.
- Özen M. (2010). *İrtikap ve Rüşvet Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Öztürk S. (2021). *Tıp ceza hukukunda hekimlerin işlediği irtikap suçu*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Medeniyet Üniversitesi.
- Sarıtaş, E. (2022). İcbar Suretiyle İrtikâp Suçu (TCK m. 250/1). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 71,2, 683-724.
- Soyaslan D. (2020). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Sevük H.Y. (2018). Ankara: Adalet Yayınevi. TBMM Tutanak Dergisi. (1990). Sayı 339.
- Şener N, (2013). 6352 s. K. 86. Madde Değişikliği İle İrtikap Suçu. *LEGES Kamu Hukuku Dergisi*, Sayı 2, 34-42.
- Tezcan D, Erdem M.R. ve Önok R.M.(2020). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- TDK Türkçe Sözlük. (1992). Cilt I. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tezcan D. Ruham E. M. Önok R. M. (2017) *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Turabi S. (2009). *İrtikap Suçları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Türkiye Adalet Akademisi (2020). *Ceza Muhakemesinde Toplanması Gereken Deliller*. 912-921. Ankara: ARCS Dijital Ofset Matbaacılık.
- Türk Hukuk Kurumu Türk Hukuk Lugatı. (1991). Ankara. Başbakanlık Basımevi.
- Tüysüz, F. (2015). İrtikap Suçu. *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.1, S.2, 261-283
- Uçuk, T.K. (2021). *Türk ceza hukuku'nda irtikap suçu*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Ümit, C. (2017). Hekimlerin Mesleklerinin Uygulamasından Doğan Ceza Sorumluluğu. *TAAD*, S.32, 197-246.
- Ünal M.(2021). *İrtikap suçu bağlamında yargıtay ve istinaf (bam)kararları ışığında irtikap suçu*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çağ Üniversitesi.
- Üzülmez İ. (2006). Yeni Türk Ceza Kanunu'nda İrtikap Suçu (TCK m. 250). *Konya: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 14,S 2, 273-298.
- Üzülmez, İ. (2012). Görevi Kötüye Kullanma Suçu. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.16, S.1, 191-216.
- Yarsavut D. (1964). Devlet İdaresi Aleyhine İşlenen Cürümlerin Genel Prensipleri. *İstanbul: İÜHFM*, C.XXX, S.3-4.
- Yerdelen E. (2013). İrtikap Suçu (m.250). *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.8, S.2, 445-480.
- Zafer H. (2019). Görevi Kötüye Kullanma Suçu. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.2, S.2, 1557-1587.

ÖZGEÇMİŞ

Ebubekir ASLAN, ilköğrenimini İzmir’de, ortaöğrenimini ve liseyi İstanbul’da tamamladı. 2018 yılında Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu, 2019 yılından beri Adalet Bakanlığı bünyesinde çalışmaktadır. Halen Cumhuriyet Savcısı olarak görev yapmaktadır.

